8. Anatomija otoka / 8th Anatomy of Islands

SIMPOZIJ / SYMPOSIUM
29 | 9 | 2019 – 1 | 10 |2019

OTOCI U FOKUSU:
OD NARACIJA RANJIVOSTI
DO NARACIJA OSNAŽENJA

ISLANDS IN FOCUS:
FROM NARRATIONS OF
VULNERABILITY TO NARRATIONS
OF EMPOWERMENT

Otok Lastovo, Hrvatska / Island of Lastovo, Croatia

SADRŽAJ

Program Anatomija otoka – ciklusi radionica i simpozija 5

Anatomija otoka – centar za istraživanje i razvoj 8

Udruga za promicanje kulture i umjetnosti Dobre Dobričević 9

SIMPOZIJ: OTOCI U FOKUSU

O simpoziju 2019 13

Popis sudionika 16

Program simpozija 19

Sažeci 23

TABLE OF CONTENTS

The Anatomy of Islands Programme – workshops and symposiums 55

Anatomy of Islands – Centre for Research and Development 58

Dobre Dobričević Association 59

SYMPOSIUM: ISLANDS IN FOCUS

About the 2019 Symposium 63

List of Contributors 66

Symposium Programme 69

Symposium Abstracts 73

PROGRAM ANATOMIJA OTOKA – CIKLUSI RADIONICA I SIMPOZIJA

Prvi petogodišnji ciklus simpozija i radionica Anatomije otoka odvijao se od 2012. do 2016. na otoku Visu uz potporu lokalne zajednice. Godine 2017. Anatomija počinje suradnju s lastovskom udrugom Dobre Dobričević i seli na Lastovo.

Simpozij i radionica na Visu osigurali su izuzetno iskustvo dijeljenja znanja, osmišljavanja mogućnosti obnove prekrasnih, ali javnosti slabo poznatih građevina i poljoprivrednih zemljišta. Uloženi trud je prepoznat te je Anatomija otoka 2016. godine nagrađena priznanjem ARTUR (za područje arhitekture i turizma) koju dodjeljuje Društvo arhitekata Zagreb. Gotovo 150 predavanja i okruglih stolova održanih tijekom prvog petogodišnjeg ciklusa osnažilo nas je uvidima u otočne kulture i iskustva i otkrilo mogućnosti budućeg razvoja otoka.

Na radionicama koje se održavaju netom nakon simpozija, međunarodni studenti arhitekture s različitim otočnim iskustvima ili bez njih, izrađuju projekte s ciljem poboljšanja stanja odabranih lokaliteta te osmišljavanja novih i kreativnih sadržaja za postojeće građevine na otocima. Međunarodni radni kontekst osigurao je niz inovativnih projekata za određene lokacije na Visu, od arhitektonskih to video uradaka. Japanska kuća čaja izgrađena je 2006. na Visu te je trajno obilježila suradnju Anantomije otoka i lokalne zajednice Visa. Prošle dvije godine smo na otoku Lastovu nastojali dalje istražiti inter- i transdisciplinarni pristup, otvorivši radionicu studentima iz drugih struka.

Prošlogodišnji simpozij na Lastovu s temom OTOCI U POKRETU bio je usmjeren na promatranje migracija na otok i s otoka u povijesnom kontekstu i danas, kao i učinaka tih kretanja na osjećaj otočnosti i identitet samih otočana. Tridesetak znanstvenika i istraživača (ekonomisti, arheolozi, urbanisti i dizajneri, etnolozi i etnografi, predstavnici udruga civilnog društva koje se bave otočnim razvojnim projektima, sociolozi i kulturni antropolozi, demografi i ostali) predstavili su nam u 20 izlaganja radove i primjere iz svoje prakse. Dio se rasprava odnosio na način kako temu otočnosti promišljaju sami otočani, a kako oni koji se na otoke doseljavaju iz potrebe za promjenom načina života (migranti životnog stila) te ostali koji su na neki način povezani, ili žele biti povezani s otocima i otočnim identitetima, kao i na dinamiku interakcija tih skupina. Nadalje, predstavljene su mogućnosti obnove napuštene i zapuštene arhitektonske i poljoprivredne baštine te načini korištenja iste kao resursa za osnaženje otočne zajednice (reVillage, Premuda, gradska jezgra Zadra). K tomu, upravitelj Razvojne koordinacije Cape Clear otočja u Irskoj, Máirtín Ó Méalóid, predstavio je nekoliko konkretnih projekata (vodoopskrba, promet) koji su toj zajednici pomogli u osvješćivanju kopnenih uprava o potrebi razvoja zasebne otočne politike, koja bi omogućila otočanima da samostalno upravljaju kvalitetom života u njihovim otočnim zajednicama. Predstavljeni su modeli razvoja i konkretni projekti poboljašanja uvjeta života lokalne zajednice, načini umreža-

vanja u platforme koje se mogu zajedno lakše izboriti za svoje razvojne prioritete te za to dostupni međunarodni izvori financiranja (EU, UN i nezavisne platforme). Knjižica sa sažecima svih predavanja dostupna je na mrežnim stranicama Anatomije otoka i udruge Dobre Dobričević, a cjelovita snimka svih predavanja dostupna je u otvorenom pristupu na linku:

https://meduza.carnet.hr/index.php/media/videos?pack=506

Nakon trodnevnog simpozija, održana je sedmodnevna radionica TEMPORALNE MREŽE ZAJEDNIČKOG (18.–25. rujna 2018.). Radionica je bila usmjerena na temu zajedničkog dobra, polazeći od četiri osnovna pitanja: kako se određuje pripadnost zajednici (koja upravlja zajedničkim dobrom), što je sadržaj zajedničkog dobra, kada i pod kojim uvjetima ga se može koristiti, te koji je najbolji način odlučivanja o njemu. Zadatak radionice bio je temeljem interpretativnih karata mreže gradskih prostora pogodnih za različite oblike zajedničkog korištenja proučiti postojeće prakse upravljanja i uvjete raspolaganja tim prostorima, a potom osmisliti minimalne rekonstrukcijske zahvate i predložiti nove oblike individualnog i kolektivnog stvaralaštva i "performansa" koji bi obogatili i učvrstili mreže zajedničkog utkane u fizičku strukturu naselja. Rezultati zajedničkog rada japanskih i hrvatskih studenata arhitekture prikazani su lokalnom stanovništvu Lastova na tematskoj izložbi posljednjeg dana radionice.

Provedbu simpozija i radionice u 2018. godini financijski su podržali: partnerska Udruga Dobre Dobričević, suradnička institucija Institut za etnologiju i folkloristiku (sredstva Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa) te Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske Unije.

Detaljniji podaci o simpozijima i radionicama mogu se pronaći na internetskoj stranici www.anatomija-otoka.com.

Tema ovogodišnje radionice je poljoprivreda. Radionica LA (AGRI) CULTURE održat će se tjedan dana prije simpozija, a na njoj će sudjelovati 40 međunarodnih studenata i 7 mentora. U sklopu radionice organizirana je i zemljišnoknjižna ambulanta (u suradnji s Pravnim fakultetom u Splitu i Besplatnom pravnom klinikom). Organizaciji radionice i simpozija ove godine se priključio Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru.

Zadatak radionice je prije svega evidentirati sve posebnosti i zanimljivosti odabrane cjeline, kako materijalne tako i nematerijalne, ustanoviti umreženost s ostatkom teritorija, rekognoscirati arheološka nalazišta, valorizirati kulturnu baštinu i napraviti kritičku analizu zatečenog stanja. Analiza je vrijedan materijal koji će biti iskoristiv kao teorijska podloga za bilo kakav daljnji rad. Kulminacija radionice je vizualno, umjetnički, ali i stručno se odrediti prema načinima pravnih, krajobraznih i infrastrukturnih intervencija i inventivnih arhitektonskih intervencija koje trebaju osigurati bolju prokrvljenost, potaknuti na dodatnu aktivnost, re-etabilirati drevna mjesta i slično. Ukratko, intervencije trebaju pozvati na povratak proizvodnji hrane kao primarne ljudske djelatnosti i primar-

ne "seoske" proizvodnje. U tom kontekstu je turizam slučajnost, a poljoprivreda *raison d'etre*, prava kultura i slika i prilika ovog i bilo kojeg sela.

Ovogodišnji simpozij s temom "OTOCI U FOKUSU: od naracija ranjivosti do naracija osnaženja" okuplja 30 izlaganja i 37 autora.

ANATOMIJA OTOKA – CENTAR ZA ISTRAŽIVANJE I RAZVOJ

Osnivači i članovi udruge "Anatomija otoka – centar za istraživanje i razvoj" udružili su se kako bi razvijali i umrežavali znanja o životu na otocima te primjenjivali ta znanja u projektima korisnima za otočne zajednice.

Udruga je osnovana u ožujku 2014. godine sa sjedištem na otoku Visu i ispostavom u Zagrebu, a kao sljednik aktivnosti koje je provodila sekcija "Anatomija otoka" pri udruzi "Lavurat za poja" iz Podšpilja na otoku Visu.

DJELOKRUG RADA UDRUGE:

Osnovni cilj osnivanja Udruge je formiranje međunarodne platforme za istraživanje i razvoj otoka kao aktivnoga sudionika u afirmaciji života na otocima.

Potreba za osnivanjem Udruge proizašla je iz:

- uočene nedovoljne posvećenosti razvoju hrvatskih otoka na lokalnoj i državnoj razini,
- nedostatnoga stvaranja znanja o otocima u znanstvenom i obrazovnom sustavu te nepostojanja sustavne primjene novih znanja o životu na otocima,
- nedostatka međunarodne razmjene iskustava i znanja o razvoju otoka,
- nedostatka svijesti o nužnosti implementacije novih razvojnih modela/oblika koji pridonose zadržavanju stanovništva na otocima.

Svrha djelovanja je stvaranje interdisciplinarnoga znanja o otocima, otočnim zajednicama i modelima otočnih razvoja te prijenos tog znanja različitim oblicima edukacije, kao i primjena znanja u razvojnim projektima.

UDRUGA ZA PROMICANJE KULTURE I UMJETNOSTI DOBRE DOBRIČEVIĆ

Udruga Dobre Dobričević osnovana je 2013. godine te od tada aktivno djeluje u životu otoka Lastova, intenzivno surađujući s Dubrovačko-neretvanskom županijom, Općinom Lastovo te lokalnim udrugama civilnog društva.

Udruga svoje aktivnosti provodi na otoku Lastovu, gotovo izoliranom otoku gdje mladi postepeno odlaze, a trećinu stanovništva čine osobe treće životne dobi. Aktivnostima u zajednici pokušavamo animirati lokalno stanovništvo u različitim područjima (kultura, umjetnost, arhitektura, obrazovanje…).

Članovi Udruge su zaposlenici različitih institucija na otoku Lastovu što nam daje izravan uvid u prednosti i nedostatke života na Lastovu.

Svrha djelovanja

Udruga djeluje na prosvjetno – kulturnom, umjetničkom i humanitarnom području s ciljem razvoja i promicanja intelektualno-stvaralačkih i umjetničko-kreativnih osobina ličnosti kod populacije svih životnih dobi.

Djelatnost Udruge

Rad na poticanju i unaprjeđenju kulture i umjetnosti kako bi se što učinkovitije zadovoljavale osobne, društvene i javne potrebe u općoj kulturi i umjetnosti, kroz održavanje tečaja, radionica, predavanja, natjecanja i susreta.

8. Anatomija otoka

SIMPOZIJ
OTOCI U FOKUSU:
OD NARACIJA RANJIVOSTI
DO NARACIJA OSNAŽENJA

29 | 9 | 2019 – 1 | 10 |2019

Otok Lastovo, Hrvatska

O SIMPOZIJU 8. ANATOMIJA OTOKA – LASTOVO 2019

Otoci i otočne zajednice diljem svijeta oduvijek su bile u fokusu znatiželje istraživača moreplovaca, znanstvenika, avanturista i turista ili pak filozofa i umjetnika.

Posljednjih dvadesetak godina, najviše zahvaljujući internetu, otoci i znanje o njima postaju sve bližima i dostupnijima. Njihova se udaljenost više ne percipira kao prepreka, pa se naracije nemoći i perifernosti sve češće propituju. Otoci, štoviše, postaju mjesta testiranja inovativnih razvojnih rješenja, primjerice u području energetike ili organske poljoprivrede.

Građanska i strukovna udruženja koja se na otocima ili na kopnu bave izazovima otočnoga razvoja, sve su brojnija i spremnija premošćivati tromost institucija koje trebaju uvažiti kompleksnost i dinamičnost otočnog iskustva. Međunarodna su udruženja otočnih zajednica, uprava i država, među ostalima, nezaobilazna i aktivna mjesta transfera znanja o otocima. Pridružili su se i znanstvenici te zasnovali *nisologiju*, znanost o otocima koja je u dvadesetak godina postojanja stekla pravo akademskog građanstva. Sve su te inicijative usložnile shvaćanje i življenje otočnosti, te argumentirale svojim programima ukidanje dihotomija asociranih uz otoke. Preispituju se tradicionalne definicije otoka koje promatraju more kao zapreku. Otoci se sve više promišljaju iz perspektive otočnog iskustva; ne samo kao mjesto (lokus) na kojem se nešto dešava drugačije nego na kopnu već kao predmet (fokus) koji se promatra u svojoj cjelovitosti, a potencijali inzularnosti naglašavaju.

Neka od tematskih područja i pitanja koja su se pokazala bitnima za promišljanje razvoja otoka su:

- **Otoci i otočnost** (geografske, literarne, diskurzivne konstrucije otoka i otočnosti);
- **Raznovrsnost identifikacijskih procesa** (dinamika identifikacijskih procesa u lokalnim, translokalnim i virtualnim kontekstima; kreiranje i aktiviranje zajedništva otočana koji pripadaju različitim generacijama i imaju raznolika iskustva bivanja na otoku);
- **Uloga poljoprivrede na otocima** (od pune obradivosti do potpune zapuštenosti, nove tehnologije, mjesto tradicionalne poljoprivrede, isplativost i izvoz, otočni proizvod);
- **Povijesna iskustva otočnih zajednica** (nastanak otoka, prvi stanovnici, antika, formiranje naselja, zlatno doba, stagnacija, propadanje ili novi uzlet?);
- **Baština u životu otoka** (odnos novog i starog, potrebe razvoja, baštinjenje i nove tehnologije u reprezentacijama otočke baštine, baština i turizam, etnomuzikološke teme);
- **Sezonalnost života na otocima** (turistički kapaciteti, napušteni stambeni i proi-

zvodni objekti, prednosti i nedostaci turistifikacije u životu otočana, odnos povremeno i i stalno korištenih objekata, privremeno stanovništvo…);

- **Prometna povezanost otoka** (prijevoz kao javna usluga, brodske linije u prošlosti i danas, problematika (ne)povezanosti);
- **Bioraznolikost i zaštićena prirodna područja** (prilagođenost pravne regulative gabaritima ekonomije i kapacitetima pojedinačnih otoka);
- **Otočna ekonomija** (samodostatnost ili specijalizacija, specifična struktura proizvodnih troškova, otočna potrošnja, komparativne i kompetitivne prednosti, takozvani pametni otoci);
- **Specifičnosti dizajna usluga** na otocima i srodnim geografskim područjima;
- **Istraživanja otoka** u Hrvatskoj i moguća akademska institucionalizacija, usporedba s EU i ostalim inicijativama stvaranja nisološkoga znanja.

Uvažavajući suvremenu fluidnost lokalnosti i stoga nepredvidljivost razina na kojima se otoci reprezentiraju, 8. Anatomija otoka uputila je poziv svim zainteresiranim mislicima otoka stručne, aktivističke i znanstvene provenijencije da se uključe u raspravu.

Tematski i disciplinarni predznak ovogodišnjeg okupljanja u sklopu 8. Anatomije otoka vodio je ka uključivanju što različitijih 'glasova' o otocima i u tome smo uspjeli. Ekonomija, ekologija, biologija, geografija, urbanizam i arhitektura, povijest, arheologija, etnologija, književnost, sociologija, lingivistika, pravo itd. samo su neke od disciplina čiji su se stručnjaci odazvali pozivu, a priključili su nam se i aktivisti te akteri otočnoga razvoja na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini da svojim promišljanjima otoka pridonesu inter/trans-disciplinarnoj perspektivi otočnih studija koje i u nas možemo početi zvati nisologijom.

Simpozij se održava od 29. rujna do 1. listopada pa ćemo u društvu čak 37 stručnjaka i prateći 30 izlaganja, ispratiti ljetni red plovidbe, a s prvim danom zimskog plovidbenog reda zaključiti simpozij i ovogodišnju Anatomiju otoka.

PROGRAMSKI I ORGANIZACIJSKI ODBOR SIMPOZIJA

dr. sc. Marina Blagaić Bergman

Boško Budisavljević, dipl. ing.

Ivana Marčeta Frlan, mag. educ.

dr. sc. Iva Niemčić

dr. sc. Tomislav Oroz

dr. sc. Nenad Starc

Ivica Zec, mag.

TEHNIČKA PODRŠKA

Luka Mlinarić

Branko Maljevac

ORGANIZATORI

Udruga "Anatomija otoka – centar za istraživanje i razvoj"
www.anatomija-otoka.com

Udruga za promicanje kulture i umjetnosti Dobre Dobričević, Lastovo
www.dobredobricevic.hr

SUORGANIZATORI

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb

www.ief.hr

Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru

www.unizd.hr/etnologijaiantropologija

POPIS SUDIONIKA

dr. sc. Marina **Blagaić Bergman**, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
marina@ief.hr

dr. sc. Zlatko **Đukić**, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku,
Filozofski fakultet – Odsjek za povijest
zdjukic@ffos.hr

dr. sc. Pantelina **Emmanouilidou**, PIM Initiative/ Francuska
linanimae@hotmail.com

Pauline **Flipo – Boucontet**, MA, doktorska studentica, Francuska
flipo.pauline@hotmail.fr

Rikard **Frgačić,** mag. geo.
rikard.frgacic@ka.t-com.hr

Josip **Grgić**, MA, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Splitu
jgrgic@efst.hr

dr. sc. Ivana **Gudelj**, Ministarstvo zaštite okoliša i energetike, Zagreb
ivana.gudelj@haop.hr

Tomislav **Horvat**, MA, Elektrostrojarska škola Varaždin
tomislav.horvat10@skole.hr

dr. sc. *Marija* **Jug-Dujaković**, Institut za jadranske kulture i melioraciju krša, Split
Marija.Jug-Dujakovic@krs.hr

dr. sc. Sanja **Klempić Bogadi** Institut za migracije i narodnosti, Zagreb
sanja.klempic@imin.hr

Anamarija **Kurilj**, diplomska studentica, Prirodoslovno-matematički fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
anamarija.kurilj@gmail.com

Judith **Leitner,** MA, LandLuft – Udruga za kulturu građenja u ruralnom okruženju,
Austrija
leitner@landluft.at

dr. sc. Axel **Luttenberger**, Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet, Rijeka
axel@pfri.hr

dr. sc. Michele **Morbidoni**, DiDA, University of Florence
(Dipartimento di Architettura, Università degli Studi di Firenze)
michele.morbidoni@unicam.it

dr. sc. Vinko **Muštra**, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Splitu
vmustra@efst.hr

Elisabeth **Naucler**, MA, Finska
elisabeth.naucler@postit.ax

Tonka **Ninčević**, mag. ing. agr., Institut za jadranske kulture i melioraciju krša, Split
Tonka.Nincevic@krs.hr

Máirtín **Ó Méalóid**, Dip Arts (Lingvistika) CPC (Transport)
Upravitelj Razvojne koordinacije Cape Clear Otočja, Irska
mairtinomealoid@eircom.net

dr. sc. Tomislav **Oroz**, Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru, Zadar
toroz@unizd.hr

Raffaele **Paloscia**, prof., DiDA, University of Florence (Dipartimento di Architettura, Università degli Studi di Firenze)
raffaele@unifi.it

dr. sc. Ana **Perinić Lewis**, Institut za antropologiju Zagreb
aperinic@inantro.hr

Sylvain Ivan **Petit**, MA, SMILO NGO (Tajnik i predstavnik u Hrvatskoj)
sylvain.petit@paprac.org

Tonino **Picula**, MA, hrvatski zastupnik u Europskom parlamentu
ured@toninopicula.com

dr. sc. Sonja **Podgorelec,** Institut za migracije i narodnosti, Zagreb
sonja.podgorelec@imin.hr

Fritz **Richter**, dipl. ing., Tehničko sveučilište u Beču, Austrija
fritz_richter@gmx.at

mr. sc. Majda **Rubić**, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU Republike Hrvatske
majda.rubic@mrrfeu.hr

dr. sc. Lidija **Runko Luttenberger,** Sveučilište u Rijeci, Studij politehnike
lidija.luttenberger@uniri.hr

Tijana **Stanić**, mag.chem, Kemijsko-tehnološki fakultet Sveučilišta u Splitu
tstanic@ktf-split.hr

dr. sc. Nenad **Starc**, Odjel za regionalni razvoj, Ekonomski institut, Zagreb
nstarc@eizg.hr

Dijana **Šabić,** MA, doktorska studentica, Poduzetnički centar Aktiva, Brač
dija.sabic@gmail.com

dr. sc. Blanka **Šimundić**, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Splitu
blans@efst.hr

Valentina **Šinjori**, MA, Elektrostrojarska škola Varaždin
valentina.sinjori@gmail.com

Sara **Škarica**, mag. inž. arh.
sara.skarica@gmail.com

dr. sc. Stjepan **Šterc,** Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Geografski odsjek
sterc@geog.pmf.hr

Sean Louis **Turner**, MA, SMILO
sturner4@terpmail.umd.edu

Ema **Veseljak**, Elektrostrojarska škola Varaždin
veseljakema99@gmail.com

Ratimir **Zimmerman**, dipl. ing. arh., DAZ – Društvo arhitekata grada Zagreba
ratko.cimerman@hi.t-com.hr

dr. sc. Jelena **Zlatar Gamberožić**, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
zlatar.jel@gmail.com

PROGRAM SIMPOZIJA

Mjesto održavanja: Dom kulture Lastovo (Dolac 5)

SUBOTA, 28. RUJNA

19:00 – 20.00 Prijava sudionika

Posjeta Završnoj manifestaciji radionice *LA (agri)culture 2019*

NEDJELJA, 29. RUJNA

8:30 – 9:00 Prijava sudionika

9:00 – 11:00 Otvorenje simpozija i uvodna riječ organizatora

Uvodna riječ **Tonina Picule,** hrvatskog zastupnika u Europskom parlamentu

Sesija I, moderatorica: Marina Blagaić Bergman

Nenad Starc i Ratimir Zimmermann
Nisologija priobalnih otoka

Anamarija Kurilj
Otočna funkcionalnost poluotoka Pelješca

Ana Perinić Lewis
Otočni drugi i otočne drugosti

11:00 – 11:30 STANKA ZA KAVU

11:30 – 13:00 **Sesija II**, moderator: Nenad Starc

Sonja Podgorelec i **Sanja Klempić Bogadi**
Demografija arhipelaga – migracija kao način života

Tomislav Oroz
Premrežena iskustva otočnih migracija: transnacionalna kretanja otočana na primjeru otoka Oliba i Silbe

Stjepan Šterc
Studij otoka – posebni akademski izazov

13:00 – 15:00 STANKA ZA RUČAK

15:00 – 17:00 **Sesija III**, moderatorica: Nevena Kereša

Fritz Richter
Open Space metoda za hrvatske otoke – kako do konsenzualnih rezultata

Dijana Šabić
Analiza razvojnih dokumenata otočnih općina i gradova

Rafaelle Paloscia, Michele Morbidoni
Projekt CARITALENTS: baština i život na Barbadosu i Dominici

Sylvain Petit
Program SMILO: jačanje otpornosti malih otoka

PONEDJELJAK, 30. RUJNA

9:00 – 11:00 **Sesija IV**, moderatorica: Sanja Klempić Bogadi

Sean Turner
Europski priobalni otoci

Marina Blagaić Bergman
Korištenje prostora na finskim otocima

Elisabeth Naucler
U susret stogodišnjici Ålandske autonomije

Máirtín Ó Méalóid
Irski otoci "u fokusu"

11:00 – 11:30 STANKA ZA KAVU

11:30 – 13:30 **Sesija V**, moderatorica: Lidija Runko Luttenberger

Tijana Stanić
Hlapljivi spojevi lista masline, sorta Piculja

Marija Jug-Dujaković i **Tonka Ninčević**
Povijest, sadašnjost i budućnost dalmatinskog buhača

Sara Škarica
REruralizacija / Prehrambeno istraživački centar

Jelena Zlatar Gamberožić
Komparacija turističkih odrednica mjesta Povlja na otoku Braču 2009. i 2019.

13:00 – 15:00 STANKA ZA RUČAK

17:00 – 19:00 STRUČNI IZLET PO OTOKU

20.00 ZAJEDNIČKA VEČERA

22.30 **Tomislav Horvat**
Astronomija na Lastovu – izazovi i mogućnosti

PROMATRANJE NOĆNOGA NEBA (lokacija po dogovoru)

UTORAK, 1. LISTOPADA

9:00 – 10.30 **Sesija VI**, moderator: Axel Luttenberger

Judith Leitner
Čitanje krajolika

Lidija Runko Luttenberger i **Ivana Gudelj**
Poimanje krša kao iznimne vrijednosti Republike Hrvatske

Blanka Šimundić, Josip Grgić i **Vinko Muštra**
Ekonomska rezistentnost udaljenih regija – empirijsko istraživanje slučaja

10:30 – 11:00 STANKA ZA KAVU

11:00 – 12:30 **Sesija VII**, moderator: Nenad Starc

Pantelina Emmanouilidou
Prema zajedničkom zakonodavnom okviru za zaštitu otočne bioraznolikosti u međunarodnom pravu

Majda Rubić
Uvažavanje posebne situacije otoka u politikama Europske unije

Pauline Flipo-Boucontet
Relevantnost sistemskog pristupa otočnom razvoju

12:30 – 15:00 STANKA ZA RUČAK

15:00 – 16:30 **Sesija VIII**, moderator: Lidija Runko Luttenberger

Rikard Frgačić
Hidrogeografske značajke otoka Krka

Axel Luttenberger
Utjecaj luka nautičkog turizma na okoliš

Zlatko Đukić
O nekim pitanjima brodske posade prema statutima dalmatinskih gradova i komuna

16:30 – 17:00 STANKA ZA KAVU

17:00 – 18:30 **Sesija IX**, moderator: Tomislav Oroz

Valentina Šinjori
Zatvorenost otoka u literaturi – literarna otvorenost
(Otoci i suvremena literatura)

Ema Veseljak
Udaljenost – egzotika i čarolija: realnost (medijska promišljanja / video uradak)

ZAKLJUČNA RASPRAVA

SAŽECI SIMPOZIJA
(abecednim redom)

dr. sc. **Marina Blagaić Bergman**, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
marina@ief.hr

Korištenje prostora na finskim otocima

Finski otočni prostori protežu se morskim i slatkovodnim arhipelazima. Broj otoka prelazi 179 500, od kojih je 98 000 na jezerima. Otoka koji su naseljeni tijekom cijele godine ima otprilike 430, a od njih je 150 na jezerima. Fokus je ovoga izlaganja promišljanje finskoga otočnog prostora kroz perspektivu njegova korištenja, svojevrsni pregled arhipelaških uprezanja pri čemu mislim na načine na koje stalni i privremeni stanovnici te turisti koriste otočne prostore te načine na koje ih koriste i njihov razvoj promišljaju lokalni, regionalni i nacionalni institucionalni okviri. Osvrnut ću se na četiri glavna morska arhipelaga: onoga ispred gradova Helsinkija i Kotke, na Kvarken arhipelag te na najveći europski, a po nekim brojanjima i svjetski, arhipelag kod grada Turku, u Arhipelaškom moru. Mnogi od ovih otoka povezani su mostom s kopnom ili s većim otocima, a specifičnost finske klime te zaleđivanje mora stvara geografske uvjete u kojima je inzularnost otoka dio godine anulirana. Posebni će osvrt biti dan na djelatnosti i ideje osnivanja Otočnoga odbora te nacionalne politike razvoja finskih otoka i načine na koje one kompenziraju izazove geografske fragmentiranosti. Jedna od pojava koje će biti predstavljene je poimanje privremenog stanovanja na otocima (vikendaša) razvojnom prednošću te razvijanje modela ruralnoga razvoja baziranog na stvaranju uvjeta za što češće korištenje vikendica na otocima.

Dr. sc. Marina Blagaić Bergman postdoktorandica je u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, Hrvatska. Doktorski rad obranila je 2014. iz interdisciplinarnoga područja otočnih studija s temom utjecaja ekonomije na život stanovništva otoka Šolte tijekom 20. i 21. stoljeća. Osim etnografskih istraživanja otoka te doprinosa istih otočnim studijima, sudjeluje u projektima koji se bave baštinskim studijima, antropologijom migracija i antropologijom prehrane. Trenutno je u studijskom posjetu Sveučilištu u Helsinkiju na kojem sudjeluje na projektu o profesionalnim mogućnostima za visokoškolovane migrante u Finskoj u okviru kojega istražuje iskustva mobilnosti visokokvalificiranih žena s područja jugoistočne Europe. Ne propušta, naravno, priliku za nisološka istraživanja finskog arhipelaga.

dr. sc. **Zlatko Đukić**, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku,
Filozofski fakultet – Odsjek za povijest
zdjukic@ffos.hr

O nekim pitanjima brodske posade prema statutima dalmatinskih gradova i komuna

Rad opisuje pitanja brodske posade prema statutima dalmatinskih gradova i komuna i nekim zakonicima koji su prethodili statutu grada Dubrovnika, Zadarskom i Hvarskom statutu i statutu grada Splita. Uloga brodske posade se s vremenom mijenjala, kako su se dijelili i poslovi na brodu. U početku je brodovlasnik sam obavljao sve poslove, a kako je vrijeme odmicalo, došlo je do spoznaje da jedna osoba ne može biti kompetentna u svim ulogama na brodu.

Problemi plovidbe Jadranom bili su veći zimi kada je u pitanju sigurnost brodske posade, ali i samih brodova i tereta. Iskustvo brodske posade često je bilo presudno kako bi brod sretno stigao na odredište. Brojne opasnosti se javljaju prilikom plovidbe brodova, a samo su spretnošću i upornošću brodske posade mnogi brodovi sretno stizali na odredište. Odredbe plovidbenih propisa na Jadranu vezane uz brodsku posadu u statutima dalmatinskih gradova i komuna bit će predstavljene u ovom izlaganju.

Dr. sc. Zlatko Đukić rođen je u Osijeku 1971. godine, gdje je završio osnovnu i srednju ekonomsku školu. Diplomirao je Pravni fakultet u Osijeku 1996. godine. Magistrirao je društvene znanosti na istom fakultetu 2003. Na Sveučilištu u Zadru obranio je 2009. doktorsku disertaciju pod naslovom "Pomorske djelatnosti u zakonicima staroga vijeka (Odnos zakonika starog vijeka s elementima plovidbenog prava i Rodskog pomorskog zakonika)".
Zaposlen je na Filozofskom fakultetu u Osijeku na Odsjeku za povijest kao docent. Sudjelovao je na dvadesetak znanstvenih skupova. Dobitnik je nagrade Zavoda za baranjsku povjesnicu za promicanje povijesne znanosti i zahvalnice Rektora Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku za rad na recenziji znanstvenih projekata.

dr. sc. **Pantelina Emmanouilidou,** PIM Initiative, Francuska
linanimae@hotmail.com

Prema zajedničkom zakonodavnom okviru za zaštitu otočne bioraznolikosti u međunarodnopm pravu

Otočni ekosustavi funkcioniraju na poseban način što je poznato još od početaka prirodno-znanstvenih otočnih istraživanja. Otoci endemskim vrstama značajno doprinose globalnoj prirodnoj raznolikosti i vrlo su osjetljivi na izvanjske utjecaje. Paradoksalno, važnost otočne prirodne raznolikosti nije prepoznata u okolišnom zakonodavstvu, dok drugi osjetljivi ekosustavi, šume, planine i obalna područja već uobičajeno uživaju posebnu za-

štitu. Međunarodne konvencije za zaštitu prirode (Konvencija o bioraznolikosti, Bernska konvencija, Ramsar konvencija itd.) bave se i otočnom prirodnom raznolikošću, ali pravni instrumenti kojima bi se osigurao zajednički okvir za zaštitu otoka još nisu uspostavljeni.

U prvom dijelu izlaganja istražit ću razloge i posljedice nedostatka zajedničkog pravnog okvira zaštite otoka. U drugom ću se dijelu usredotočiti na postojeće i buduće inovativne inicijative za promjenu tog trenda i početak bavljenja pitanjima zaštite otoka u međunarodnom pravu.

Dr. sc. Pantelina Emmanouilidou rođena je u Grčkoj, a od 2012. živi i radi u Marseillu u Francuskoj. Kao pravni stručnjak i ekspert za razvojnu politiku specijalizira zaštitu otoka. U doktoratu iz javnog prava bavi se zaštitom okoliša sredozemnih otoka. Radi kao nezavisni konzultant, pružajući usluge nevladinim udrugama i vladinim institucijama u području okolišne politike na međunarodnoj i regionalnoj razini.

Pauline Flipo – Boucontet, MA, doktorska studentica, Francuska
flipo.pauline@hotmail.fr

Relevantnost sistemskog pristupa otočnom razvoju

Prepoznato je da otočni razvoj zahtijeva posebnu pažnju. U proučavanjima otoka se stoga opaža sve veća spremnost na odbacivanje ograničenja koja su dugo prevladavala u pristupu otočnom razvoju. Ograničenja kao što su ovisnost o kopnu, uski okviri lokalnoga gospodarstva ili opterećenja koja donosi turizam, dugo su smatrana oblikom determinizma koji sustavno određuje (ograničava) otočne razvojne mogućnosti. Iako je popis razvojnih prepreka koje nameće insularnost dugačak i ponekad odražava otočnu stvarnost, bogatstvo i raznolikost otočnog konteksta obavezuje nas da ne uopćavamo postojeća ograničenja. Prema tome, sistemski pristup usvojen u prostornom planiranju pokazuje se relevantnim u razmatranju otočnoga lokalnog razvoja. U okviru prostornog planiranja holizam dobija središnje mjesto u pristupu teritorijalnim interakcijama i uključuje razmišljanje o teritoriju koji premašuje puki zbroj svojih komponenti. Kako bismo pojasnili relevantnost ovakvog pristupa u proučavanju otoka, ustvrdit ćemo da otočne posebnosti ne proizlaze samo iz geografskog položaja nego iz interakcija mnogih činitelja. Ti činitelji (geografski, društveni, kulturni, ekonomski, politički) djeluju zajedno i uzrokuju razne dinamike koje se mogu vidjeti samo ako se teritorij poima sistemski. Na primjer, evolucija otočnog okoliša i zajednice koja u njemu živi ne može se proučavati odvojeno. Na priobalnim otocima koji su okruženi morem, ali nužno ostaju povezani s kopnom, ovakvo globalno razumijevanje teritorija i njegove dinamike čini se podesnim u određivanju pristupa otočnom lokalnom razvoju.

Pauline Flipo – Boucontet magistrirala je 2018. godine i stekla naziv Magistra lokalnog razvoja i upravljanja ruralnim područjima na Sveučilištu Paul Valery, Montpellier III. Tijekom

magistarskog studija u dva navrata je bila na praksi u Hrvatskoj na otoku Cresu, u Otočnoj razvojnoj agenciji (OTRA) i nakon toga predstavila dva magistarska rada s temom otočnog razvoja od strategije do provedbe. Studij želi nastaviti u tom smjeru i stoga već nekoliko mjeseci priprema doktorski projekt na temu lokalnog razvoja priobalnih otoka sa studijama slučajeva u Francuskoj i Hrvatskoj.

Rikard Frgačić, mag. geo.
rikard.frgacic@ka.t-com.hr

Hidrogeografske značajke otoka Krka

Otok Krk s površinom od 405,78 km2 i dužinom obalne crte od 219,12 km je nakon otoka Cresa drugi po veličini otok u Jadranskom moru. Osim toga, spada u red naših najviših, najdužih i najnapučenijih otoka. Indeks relativne razvedenosti otoka Krka iznosi 2,56 B pri čemu mu pripada tek šesto mjesto među naših 15 velikih otoka, a prema dužini obalne linije tek četvrto mjesto. Leži u Kvarneru između masiva Učke i Velebita koji je zajedno s Tršćanskim zaljevom najdublje u EU kopno uvučeni dio Mediterana. Posebnu geografsko-klimatsku zanimljivost čini podatak kako ga siječe 45 paralela, dakle nalazi se točno na pola puta između ekvatora i sjevernog pola.

Krk kao i većina naših otoka oskudijeva vodom. Vode i krška podloga otoka usko su povezani s nizom specifičnosti koje imaju dodirnih točaka. Otokom teče trajna tekućica Vela Rika (Suha Ričina) – jedina tekučica na našim otocima, a osim nje na otoku se pojavljuje još nekoliko tekućica (Vreteniva, Veli Potok) uzduž središnje položene sinklinalne udoline eocenske starosti. Riječne bujice, zastupljene uglavnom na južnim dijelovima otoka s hidrogeografskog stajališta gotovo su beznačajne, međutim njihova pojava izaziva eroziju koja u konačnici rezultira promjenom u izgledu reljefa. Izvori na otoku Krku vezani su uglavnom na kontakte vapnenca i fliša. Većina ih je manjeg kapaciteta, a poneki se pojavljuju uz samu morsku obalu. Zbog toga podmorje otoka Krka obiluje mnoštvom vrulja čija je aktivnost u uzročno-posljedičnoj vezi s režimom padalina.

Rikard Frgačić rođen je u Zagrebu 26. 7. 1959. godine. Osnovnu i srednju školu završio je u Zagrebu te je 1985. godine diplomirao na PMF-u Sveučilišta u Zagrebu. Profesionalno iskustvo: 1986.-1987. nastavnik u OŠ B. Ćopić u Zagrebu; 1987.-1988. predstavnik Atlasa u zračnoj luci Ljubljana; 1988.-1989. samostalni komercijalist u odjelu domaćeg turizma Atlasa; 1989.-1992. samostalni komercijalist u odjelu za inozemna putovanja Atlasa; 1992.-1995. voditelj odjela za inozemna putovanja Atlasa, 1995.-1996. voditelj putničke agencije Zagrebtours, 1996.-1998. direktor putničke agencije Zagrebtours, 1998.-2006. direktor touroperatorske tvtke Air Plus, 2006.-2017. voditelj produkcijskih programa Narodnog sveučilišta Dubrava, 2018.-2019. zamjenik glavnog urednika portala Panopticum. Ostala iskustva: 1984.-1994. str. suradnik u odjelu marketinga Radija 101 na poslovima realizacije poruka i različitih radio i TV spotova, 1992.-1994. aktivno vođenje većih marketinških projekata – predizborna kampanja za SDP 1992. godine na parlamentarnim, a 1993. godine na županijskim izborima.

Tomislav Horvat, MA, Elektrostrojarska škola Varaždin
tomislav.horvat10@skole.hr

Astronomija na Lastovu – izazovi i mogućnosti

Nakon kratkog uvodnog predavanja o problemu svjetlosnog zagađenja u današnjem svijetu uz isticanje Lastova kao mjesta s odličnim pogledom na nebo predlažem promatranje noćnoga neba s nekog od odgovarajućih lokaliteta na Lastovu. Odsustvo svjetlosnoga zagađenja omogućit će promatranje i fotografiranje mnogih objekata dubokog neba koji su iz urbanih sredina vrlo teško uočljivi. Za promatranje ćemo koristiti teleskope SC Celestron Edge HD 11'' i apokromatski refraktor TSapo115f7 na odgovarajućim kompjuteriziranim GOTO montažama i uz opremu za fotografiranje.

Tomislav Horvat radi u Elektrostrojarskoj školi u Varaždinu kao nastavnik fizike, astronomije i mentor učenicima koji sudjeluju na natjecanjima unutar Centra izvrsnosti za fiziku Varaždinske županije.

dr. sc. **Marija Jug-Dujaković**, Institut za jadranske kulture i melioraciju krša, Split
Marija.Jug-Dujakovic@krs.hr

Tonka Ninčević, mag. ing. agr., Institut za jadranske kulture i melioraciju krša, Split
Tonka.Nincevic@krs.hr

Povijest, sadašnjost i budućnost dalmatinskog buhača

Buhač (*Tanacetum cinerariifolium /Trevir./ Sch. Bip; Dalmatian pyrethrum*) je biljna vrsta koja raste na propusnim, karbonatnim i kamenitim tlima hrvatske obale Jadranskog mora i otoka. Cijenjen je jer u svojim cvjetnim glavicama sintetizira prirodni insekticid piretrin. Na temelju kemijske strukture piretrina sintetizirani su piretroidi, sintetski insekticidi. Uporaba pripravaka na bazi buhača danas čini čak 80% od ukupno korištenih biljnih insekticida. U ovom izlaganju prikazat ćemo: povijest komercijalizacije buhača kod nas i u svijetu te objasniti zašto se danas u našim krajevima ne uzgaja komercijalno; gdje se danas uzgaja; upotrebu buhača u ekološkoj poljoprivredi i kućanstvu; kako proizvesti sadnice, kada ih saditi i kada brati cvjetne glavice. U tijeku je projekt koji financira Hrvatska zaklada za znanost pod nazivom "Genetska osnova insekticidnog potencijala dalmatinskog buhača" kao nastavak dugogodišnjeg istraživanja genetske i biokemijske raznolikosti te endemične i gospodarski važne biljne vrste, te ćemo prikazati najnovije rezultate rada multidisciplinarnog tima tog projekta. Naši su otoci prepuni biljnoga bogatstva, a buhač je jedno od tih blaga.

Marija Jug-Dujaković je znanstvena suradnica zaposlena u Institutu za jadranske kulture i melioraciju krša u Splitu. Diplomirala je i magistrirala na Biološkom odsjeku PMF-a Sveučilišta

u Zagrebu i doktorirala na Agronomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Surađivala je na više različitih znanstvenih projekata na temu istraživanja ljekovitog i aromatičnog bilja, objavila 14 znanstvenih radova te izlagala na brojnim međunarodnim znanstvenim konferencijama. Koautorica je kurikuluma i priručnika izbornog predmeta: "Botanika ljekovitog i aromatičnog bilja" za srednje škole. U svojim istraživanjima i znanstvenim radovima prvenstveno se bavi ljekovitim i aromatičnim biljem te etnobotanikom.

Tonka Ninčević je diplomirala 2011. godine na Agronomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Zaposlena je na Institutu za jadranske kulture i melioraciju krša kao znanstvena novakinja na Zavodu za biljne znanosti, odsjeku za ljekovito i aromatično bilje. Provodi istraživanja iz populacijske genetike te biokemijske karakterizacije i uzgoja ljekovitih i aromatičnih vrsta. Sudjelovala je na različitim europskim i domaćim projektima. Objavila je nekoliko znanstvenih radova i sudjelovala na mnogim međunarodnim znanstvenim konferencijama. Autorica je kurikuluma i priručnika izbornog predmeta: "Botanika ljekovitog i aromatičnog bilja" za srednje škole. Članica je Hrvatskog botaničkog društva i Društva za ljekovito i aromatično bilje zemalja jugoistočne Europe.

Anamarija Kurilj, studentica 2. godine diplomskog studija, Smjer: Prostorno planiranje i regionalni razvoj, Geografija, Prirodoslovno-matematički fakultet, Sveučilište u Zagrebu
anamarija.kurilj@gmail.com

Otočna funkcionalnost poluotoka Pelješca

Poluotok Pelješac svojim geografskim i ostalim položajima, uskoćom kontinentalne povezanosti i izduženim oblikom duboko usmjerenim u more, formalno nije otok u klasičnom smislu otočnog poimanja, no obzirom na način života njegovih stanovnika, ukupnu prostornu marginalizaciju i osnovnu funkcionalnost moguće ga je u analitičkom i planerskom smislu razmatrati kroz otočnu posebnost. Vremenska je i prostorna dostupnost pelješke populacije prema regionalnim kontinentalno-obalnim centrima vrlo slična ili gotovo ista kao i kod većine otoka, a demografski su negativni procesi i pogotovo buduće najave negativnih trendova, preslika otoka u pravom smislu.

Prostorno-planerski razvojni pristup poluotoku Pelješcu, odnosno njegovom prostoru i stanovništvu, trebao bi biti postavljen po istom modelu kao i za otočnu problematiku, a tek je pitanje kakve će nove uvjetovanosti i funkcionalnosti u prostoru donijeti izgradnja Pelješkog mosta. Namjera mi je ovim izlaganjem razmotriti, prema nizu osnovnih, primarno demografskih parametara otočnu funkcionalnost prostora koji formalno nije otok i pridonijeti razumijevanju formiranja funkcionalnih prostornih cjelina u interesu domicilnog stanovništva i stanovništva koje privremeno boravi u njemu.

Obzirom na silinu demografske destrukcije poluotočnog i otočnog prostora izrazita je potreba razvijanja modela demografske revitalizacije žele li se i dalje zadržati temelj-

ne funkcije prostora i valorizacijske mogućnosti poluotočnog (otočnog) potencijala. Poodmaklost negativnih demografskih trendova potvrđuje nam dostizanje gornje moguće razine revitalizacije domicilnom populacijom pa je jasno kako će se ona morati provoditi primarno imigracijskom varijantom i komplementarnom stimulativnom populacijskom politikom. Pritom se postavlja ključno pitanje: koliko će i u kojoj mjeri nova populacija mijenjati ustaljene poluotočne (otočne) životne navike, način života i rada i ukupni otočni identitet? Odgovore na ta i slična pitanja pokušat ću dati u ovom radu (izlaganju).

Anamarija Kurilj rođena je 23. srpnja 1995. godine u Dubrovniku. Odrasla je u Orebiću na Pelješcu. Osnovnu školu pohađala je u Orebiću od 2002. do 2010. godine, a nakon toga Opću gimnaziju Petra Šegedina od 2010. do 2014. godine u Korčuli. U listopadu 2014. upisala je Prirodoslovno-matematički fakultet u Zagrebu, istraživački smjer Geografija. S temom "Poluotok Pelješac između izumiranja i demografske revitalizacije" stekla je 2017. godine diplomu sveučilišne prvostupnice. Potom je upisala dva diplomska studija: Prostorno planiranje i regionalni razvoj te Nastavnički smjer. U travnju 2018.g dobila je Dekanovu nagradu za izuzetan uspjeh na studiju. Sada je diplomski rad za Nastavnički smjer napisan i predan, a diplomski rad za Prostorno planiranje i regionalni razvoj u izradi. Tema se, također, veže za Pelješac, a glasi "Utjecaj prometa na društveni život starijih ljudi na poluotoku Pelješcu".

Judith Leitner, MA, LandLuft – Udruga za kulturu građenja u ruralnom okruženju, Austrija
leitner@landluft.at

Čitanje krajolika

Landluft, što znači "zrak seoskog krajolika" je Austrijsko udruženje osnovano 1999. godine. Udruženje njeguje građevnu i planersku kulturu u ruralnim područjima izdavanjem publikacija, izložbama, dodjeljivanjem nagrade Baukultur, izletima, participativnim radionicama i sl. Kao suradnica Landlufta, zajedno s Alfonsom Dworskym, sudjelujem u produkciji izdavačke serije biblioteke nazvane "Landschaft Lesen" (Čitanje krajolika). U toj seriji dokumentiramo koncepte i iskustva Alfonsa Dworskog koji je godinama predavao arhitekturu i planiranje gradova na sveučilištima u Austriji, Njemačkoj i Kini.

Čitati krajolik znači promatrati krajolik i u njemu izgrađeni okoliš kao cjelinu počevši od ekoloških i geoloških uvjeta, stanja područja, raspoloživosti resursa, ne zanemarujući pritom povijesne posebnosti, kulturne i društvene uvjete, zakonski okvir, propise i sisteme moći (npr. zakoni o nasljeđivanju, propisi o korištenju zemljišta, parceliranje, eksploatacija prirodnih resursa, ali i ljudi). Razumijevanje povijesnog nasljeđa i današnjih transformacija (zašto stvari izgledaju kako ih vidimo) važna je osnova za donošenje odluka o upravljanju daljnjim razvojem: što treba zaštititi, što treba obnoviti, prilagoditi, a što napustiti, kako razviti dovoljno osjetljivi skup pravila, što o korištenju zemljištu i postojećem razmještaju naselja možemo naučiti osvrćući se na prošlost, kako možemo

stvoriti otporne, održive i prilagodljive strukture (građevine, naselja, infrastrukturu i kultivirane krajolike) da bi u raznim prilikama bili uspješni, koje prepreke treba savladati da bi tako što bilo ostvarivo. S obzirom na moguće teške posljedice klimatskih promjena, odgovori na ova pitanja izuzetno su važni.

Judith Leitner rođena je 1981. u Beču. Zadužena je za istraživanja i publikacije u Udruzi za kulturu građenja u ruralnom okruženju LandLuft – Verein zur Förderung von Baukultur in ländlichen Räumen od 2011. Gostujuća je profesorica na Tehnološkom sveučilištu u Beču od 2009. Suradnica je na 'nonconform' arhitektonskim projektima i kuratorica konferencije o pražnjenju regija i sličnim temama (Leerstandskonferenz) od 2009 do 2013. Suradnica je u birou Geninasca Delefortrie Architectes u Neuchâtelu u Švicarskoj od 2007 do 2009. Diplomirala je arhitekturu na Tehnološkom sveučilištu u Beču 2007., stažirala na raznim arhitektonskim projektima u Beču i Zagrebu 1999. godine.

dr. sc. **Axel Luttenberger**, prof., Pomorski fakultet Sveučilišta u Rijeci
axel@pfri.hr

Utjecaj luka nautičkog turizma na okoliš

Iako javnost očekuje da okruženje nautičkih morskih luka zadovoljava uvjete koji se zahtijevaju na mjestima gdje se nalaze rekreacijski sadržaji, to nije slučaj. Utjecaj luka nautičkog turizma je značajan i to je razlog za razvoj sustava koji zahtijeva kontinuirano praćenje i istraživanje kako bi se očuvao okoliš i ekosustavi za buduću dobrobit turističkog sektora. Svaka je luka nautičkog turizma različita po svojoj osjetljivosti kao i po karakteristikama društvenih i ekoloških uvjeta. Rast mora odgovarati zahtjevima, poštujući u svakom slučaju mjere upravljanja i borbu za sprječavanje onečišćenja. Kvalitativna procjena rizika korištenjem matrica rizika koje preporučuju Međunarodna pomorska organizacija (IMO) i drugi standardi ne mogu se koristiti za procjenu rizika onečišćenja točno određenog dijela obalnog mora od crnih voda različitih brodova. Klasifikacija, identifikacija, prikupljanje i zbrinjavanje otpada mora se provoditi u lukama nautičkog turizma radi standardizacije usluga, kao i razmatranje drugih utjecaja. Opći je cilj olakšati raspodjelu luka nautičkog turizma kako bi se osigurale održive koristi, a osnova sustava bit će načela i norme s ciljem postizanja održivosti i dobrog upravljanja u lukama nautičkog turizma u javnom interesu.

Axel Luttenberger je redoviti profesor u trajnom zvanju Pomorskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci. Diplomirao je na Pravnom fakultetu u Rijeci te magistrirao i doktorirao na Pravnom fakultetu u Splitu. Položio je pravosudni ispit te ima dugogodišnju praksu u pomorskom osiguranju kao pravni zastupnik i savjetnik. Ima iskustvo u lokalnoj i središnjoj vlasti, jer je bio gradonačelnik Opatije i saborski zastupnik. Objavio je 4 knjige i preko 100 znanstvenih članaka. Glavna aktivnost mu je predavačka, i to iz područja pomorskog, trgovačkog i prava okoliša na različitim sveučilištima i stručnim osposobljavanjima.

Elisabeth Naucler, Finska
elisabeth.naucler@postit.ax

U susret stogodišnjici Alandske autonomije

Alandsko otočje poseban je slučaj na mnogo razina. Riječ je o arhipelagu od 6500 otoka između Finske i Švedske s gotovo 30.000 stanovnika na kojem se govori švedski, a pripada Finskoj. Otočje uživa autonomiju nakon prijepora koji je riješila Liga naroda u Ženevi 1921. godine. Otočani su se opredijelili za Švedsku, ali je odlučeno da će pripasti Finskoj i uživati ekstenzivnu autonomiju. Odlučeno je da će jezik zauvijek biti švedski. U razvoju autonomije bilo je mnogo uspona i padova, uvijek pod budnom paskom međunarodne zajednice. Riječ je o jednom od rijetkih prijepora koje je riješila međunarodna zajednica. Riješenje se pokazalo dugoročno održivim.

U riješavanju prijepora i uređenja autonomije nema modela, ali alandski slučaj je primjer vrijedan proučavanja u kontekstu nekadašnjih sukoba bivše Jugoslavije, kao i u ostalim oružanim sukobima u svijetu. Primjer može biti zanimljiv manjinama u svijetu samo ako se dobro prouči njegova povijest i pozadina.

Alandsko otočje uživa poseban status u Europskoj uniji, ali to ne zadovoljava otočane. Njihovim mjestom u EU se treba pozabaviti i vrlo je složeno. Prezentacija će obuhvatiti povijest, vrijednost koju ima teritorijalna autonomija ali i izazove s kojima su otočani suočeni. Otočje uživa mnoge oblike zaštite koji su od 1921. na ovamo postignuti u suživotu s Finskom, ali je suočeno i s mnogim izazovima današnjega globaliziranog svijeta. Suvremeni problemi Alandske autonomije posebno su zanimljivi.

Elisabeth Naucler je švedsko-norveškog porijekla. Diplomirala je pravo na Sveučilištu Uppsala. Radila je u upravi Alandskog otočja. Od 1993. do 1996. bila je članica misije Ujedinjenih naroda u Hrvatskoj. Od 2007. do 2015. zastupala je Alandsko otočje u Finskom parlamentu. Tokom mandata bila je članica Odbora za ustavno pravo, Odbora za vanjske poslove, Odbora za zapošljavanje i jednakost i zamjenica člana skupštine Organizacije za europsku sigurnost i suradnju gdje je predstavljala Alanđane u Odboru za Europske poslove i predsjedavala Skupinom za ljudska prava. U finskom parlamentu bila je koordinatorica projekta 'Women Empowerment' koji je Finska podržavala u Srbiji. Njena posebna područja interesa su autonomija i pitanja manjina, ustavna pitanja, jačanje države i podjela vlasti, ljudska prava, žensko pitanje te mir i sigurnost.

Máirtín Ó Méalóid, Dip Arts (Lingvistika), CPC (Transport)
mairtinomealoid@eircom.net

Irski otoci u fokusu

Otoci Europske unije dobivaju na važnosti, a nedavno osnivanje Tajništva za otoke korisnike čiste energije Europske unije, doprinijelo je prepoznavanju posebnih otočnih potreba koje proizlaze iz razlika između otoka i kopna. Dva irska otoka uključena su u taj proces. Irski otočani konačno su uvjerili irsku vladu da treba razvijati posebnu otočnu politiku koja će u eri urbanizacije pomoći očuvanju tih ranjivih, morem odvojenih zajednica. Najave irske vlade o namjerama da razvije takvu politiku svakako su dobrodošle. Nadamo se da će formalno prepoznavanje jedinstvenih okolnosti i prilika na otocima voditi prema odgovarajućim realističnim i primjerenim politikama i stategijama koje će omogućiti održivost otočnih zajednica.

Prezentacija se bavi otočnom politikom koju razvija Irska otočna federacija (*Irish Islands Federation – Comhdháil Oileán na hÉireann*) te novijim irskim i hrvatskim zakonodavstvom i kako ono može biti od koristi u razvoju politike irske vlade. Zasebno će biti prezentirani razni elementi potreba irskih otoka i načina na koji bi one mogle biti prepoznate u nacionalnim otočnim politikama. Raspravit će se i kako bi to moglo približiti otoke Europi.

Máirtín Ó Méalóid rođen je 1964. Sudirao je lingvisitiku, a specijalizirao jezičnu politiku na Nacionalnom sveučilištu Irske, Galway. Bavio se raznim pitanjima s kojima se suočavaju otočne zajednice, uključivo gospodarski razvoj i čuvanje otočne kulture i naslijeđa. Trenutno je upravitelj Razvojne zadruge otoka Cape Clear (Comharchumann Chléire Teoranta) i dopredsjednik Comhdháil Oileán na hÉireann (Irska otočna federacija). U toj ulozi predstavlja otoke na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnioj razini te na razini EU. Uključen je u Projekt Izazov štednje vode (Water Saving Challenge – WASAC). Kao član mreže ESIN (European Small Islands Network) uključen je u mnoge EU projekte.

dr. sc. **Tomislav Oroz**, Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru
toroz@unizd.hr

Premrežena iskustva migracije: transnacionalna kretanja otočana na primjeru otoka Oliba i Silbe

Ova prezentacija će iz antropološke perspektive problematizirati kulturnu vizuru migracijskih procesa na otocima Olibu i Silbi. Iako Silbu i Olib dijeli tek nekoliko kilometara udaljenosti, njihova geografska blizina je obrnuto proporcionalna raznolikosti društvenog, kulturnog, ekonomskog i povijesnog nasljeđa. Osjećaj pripadnosti otoku na Olibu oblikovan je migracijom, posljedica koje je snažna depopulacija koja je ispraznila otočni prostor za više od 90% otočana u manje od sto godina. Većina olipske zajednice danas prebiva u SAD-u. U zadnjih nekoliko godina primjetan je trend povratnih migracija otočana koji odlučuju svoje umirovljeničke dane provesti na Olibu. Iskustvo života u SAD-u promijenilo je autopredodžbe Olibljana i redefiniralo njihov osjećaj pripadnosti. Američko iskustvo uvelike se održava i u izmijenjenom otočnom krajoliku: tradicionalne kuće se obnavljaju u skladu sa standardima i estetikom američkih domova. Dnevni ritam života na otoku također je izmijenjen u skladu s migrantskim iskustvom. Vrlo često osjećaj pripadnosti koji nadilazi granice geografskih organičenja pokazuje da su otočne granice fluidan, dinamičan i transnacionalan kulturni i društveni konstrukt. S druge strane, osjećaj pripadnosti na obližnjem otoku Silbi značajno se razlikuje uslijed drugačije povijesne, društvene, ekonomske, kulturne i demografske situacije. Za razliku od Oliba, Silba je vrlo rano svoje gospodarstvo temeljila na maritimnoj ekonomiji koja je za pojedina zanimanja, poput pomorstva, nalagala nadilaženje otočnih granica. ''Odusutnost'' s otoka uvijek je bila privremena, pa je stoga osjećaj pripadnosti i identiteta uvelike uvažavao ovu specifičnost otočnog iskustva. Ova prezentacija pokušat će na temelju višegodišnjih terenskih istraživanja odgovoriti na pitanja dijasporičnih pripadnosti kroz analizu praksi i naracija otočana sa Silbe i Oliba.

Tomislav Oroz docent je na Odjelu za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru. Diplomirao je etnologiju i kulturnu antropologiju i povijest na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (2007.) Na istom Sveučilištu 2014. godine stječe titulu doktora znanosti. Od 2008. godine zaposlen je kao asistent na Odjelu za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru, potom kao viši asistent od 2014., te kao docent od 2015. godine. Od 2018. godine obnaša dužnost zamjenika pročelnice. Njegova autorska knjiga "Gdje si bio 1573? Lica i naličja Matije Gupca u praksama sjećanja" objavljena je 2018. godine u izdavačkoj kući Jesenski i Turk. Njegov znanstveni interes vezan je za studije sjećanja (memory studies), otočne studije (island studies) i balkanističke studije (Balkan studies). Boravio je na različitim istraživačkim stipendijama (Sveučilište u Ljubljani, Umetnički univerzitet u Beogradu), te na kraćim studijskim boravcima (Sveučilište na Malti, Sveučilište u Bugarskoj, Sveučilište u Haifi). Dobitnik je nekoliko nagrada.

Raffaele Paloscia, prof., DiDA, Odsjek za arhitekturu Sveučilišta u Firenzi
raffaele@unifi.it,

dr. sc. **Michele Morbidoni**, DiDA, Odsjek za arhitekturu Sveučilišta u Firenzi
michele.morbidoni@unicam.it

Projekt Caritalents: Baština i život na Barbadosu i Dominiki

Karibi su oduvijek bili mjesto susreta i preplitanja ljudi, kultura, gospodarstva i prirodnog okoliša. Otočna baština povijesni je ishod tih događanja. S obzirom na izvorišta baštine i prirodnu i antropičnu osjetljivost arhipelaških habitata, najprikladnijima se čine intervencije zasnovane na razmjeni i zajedničkom korištenju znanja. U Malim Antilima klimatske promjene i globalizacija tržišta nameću velike društveno-ekonomske promjene i ugrožavaju otočnu zajednicu i fizički okoliš. Otoci Barbados i Dominica zajedno brinu o očuvanju karipske baštine od urbane degradacije, ekonomskih rizika i osipanja otočnih zajednica. Suradni Caritalents projekt potiče međunarodne i otočne stručnjake na zajedničko korištenje znanja o otočnoj baštini i njegovom prijenosu otočnim akterima. Korištenjem inovativnih participacijskih alata, posebno se potiče uvježbavanje mladih. Akcije usmjerene na osvješćivanje otočne baštine i stjecanje znanja o njoj, glavna su djelatnost Eksperimentalnih laboratorija u glavnim gradovima Bridgetownu i Roseauu i u ostalim otočnim naseljima. Posebne teme su participativno mapiranje i urbanističko uređenje, gradska organska poljoprivreda i religijsko nasljeđe. Akcije se odvijaju na području dvaju UNESCO-vih spomenika svjetske baštine: Povijesni Bridgetown i njegov garnizon (Barbados) i nacionalni park Morne Trois Pitons (Dominica). Mladi su uključeni u projekt i uživaju podršku u tumačenju sklada otočne baštine koja se u projektu smatra resursom kako bi otkrili mogućnosti zaposlenja i života na svom otoku. Istovremeno, pozvani su prevladati insularnost višerazinskim otočnim, međuotočnim i međunarodnim umrežavanjem, značajnim za inoviranje postojećeg modela turističke eksploatacije.

Raffaele Paloscia je profesor planiranja na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Firenci. Voditelj je Odjela za gradsko i regionalno planiranje (2003-09). Gostujući predavač na Escuela de Arquitectura de Granada u Španjolskoj (2010). Koordinator je međunarodnih djelatnosti firentinskog Arhitektonskog i laboratorija LabPSM (Lab City and Territory in the Global South). Surađuje sa sveučilištima u Isfahanu, Jadavpur-Kolkati, SPA-New Delhi, SPA Vijayawada, Chandigarhu, Beogradu, Granadi, Kolimi (Meksiko), UAM, Del Litoral i sa sveučilištem West Indies. Član je Međunarodnog Keio Instituta za arhitekturu i urbanizam. Koordinirao je nekoliko međunarodnih suradnih istraživačkih projekata i izdao nekoliko knjiga i eseja o Globalnom jugu.

Dr. sc. Michele Morbidoni je arhitekt s doktoratom iz gradskog i prostornog planiranja, ugovorni profesor na Školi konzerviranja i restauracije kulturne baštine Sveučilišta Camerino

(Italija) i tutor na predmetu Prostorno planiranje za razvojnu suradnju Sveučilišta u Firenci. Član je istraživačke jedinice laboratorija LabPSM na Sveučilištu u Firenci. Koordinator treninga na CARITALENTS projektu. Njegov znanstveni interes usredotočen je na odnos tradicionalnih i neformalnih naselja. Autor je mnogih članaka na tu temu.

dr. sc. **Ana Perinić Lewis**, Institut za antropologiju Zagreb
aperinic@inantro.hr

Otočni drugi i otočne drugosti

Svaki otok ima svoje starosjedioce, one koji su otok otkrili, prvi ga naselili i na njemu stekli ili stvorili status "prvih" otočana i domorodaca. Svi koji dolaze poslije njih, bilo u skupinama ili pojedinačno, obično naseljavaju dijelove koji su im dodijeljeni kao prognanicima i izbjeglicama ili pak osnivaju potpuno nova otočna naselja. Svijest o došljacima (novim stanovnicima, otočnim gorštacima, fureštima), onima koji su u prostor otoka došli "drugi" te naglašavanje i isticanje njihove drugosti dio su otočne povijesti, baštine, kulture i otočnih identiteta. Gotovo se nikada ne zaboravlja otkuda su (s kojeg dijela kopna ili kojim morskim putem i kada su došli) te zašto ne mogu biti, ni postati otočni starosjedioci, a ponekad ni "pravi" otočani. "Drugi" otočanin ili "druga" otočna zajednica konstruirana je raznolikim, često minucioznim spektrom distinktivnih obilježja, stvarnih i umišljenih različitosti, granica i okvira kojima se određuju, odvajaju ili izoliraju. U izlaganju će biti iznesen pregled takvih drugih i drugačijih otočana na otocima hrvatskoga arhipelaga kroz povijesne izvore o otočnoj povijesti, putopise i književna djela, ali i usmene povijesne predaje o naseljavanju i postanku pojedinih otoka i otočnih naselja te rodovskim predajama o drevnosti ili nestanku pojedinih otočnih rodova i obitelji.

Dr. sc. Ana Perinić Lewis znanstvena je suradnica na Institutu za antropologiju u Zagrebu. Diplomirala je hrvatski jezik i književnost i etnologiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Njezini znanstvenoistraživački interesi povezani su s otočnim prostorom i otočnim zajednicama, njihovim identifikacijama, migracijama i stereotipizacijama. Provela je kulturnoantropološka istraživanja o identifikacijskim procesima na otoku Hvaru. Objavila je knjigu Otoci otoka Hvara. Pluralizam lokalnih otočnih identifikacija (2017). Kao suradnica sudjelovala je u radu šest interdisciplinarnih projekata koji su se bavili antropološkim istraživanjima jadranskih otoka.

Sylvain Petit, MA, SMILO
s.petit@smilo-program.org

SMILO program: Jačanje otpornosti malih otoka

Mali otoci su posebno osjetljivi na globalne promjene i suočavaju se s mnogim pitanjima, uključujući utjecaje klimatskih promjena, zagađenje, invazivne vrste, uništavanje staništa. Istovremeno, njihova otočnost se može vidjeti i kao snaga, jer je plodno tlo za tehničke, društvene i održive inovacije.

Podržan od strane francuske Agencije za očuvanje obale, SMILO je međunarodna nevladina organizacija koja ima za cilj podržati otoke (površine manje od 150 km^2) prema održivom upravljanju njihovim teritorijem i resursima. Integrirani pristup usredotočen je na: gospodarenje otpadom, energiju, vodu i sanitaciju, biološku raznolikost i ekosustave, krajolik i kulturnu baštinu. Program se temelji na procesu dodjele oznake ("labeliziranja") Održivog otoka. U 2019. godini pet malih otoka je dobilo taj certifikat, a više od trideset otoka su članovi mreže. NVO je također osnovao "Fond otoka", koji financira konkretne i praktične akcije do 50.000 €.

Važan aspekt rada SMILO-a je suradnja sa svakim otočnim teritorijem kako bi se uspostavio "Otočni odbor", inovativno tijelo upravljanja koje okuplja lokalne i javne dionike za dijalog i rješavanje dugoročnog zajedničkog, održivog i autonomnog planiranja i upravljanja njihovim teritorijem. SMILO blisko surađuje sa lokalnom zajednicom u provedbi konkretnih projekata, primjerice na otocima: Levant, Sainte-Marguerite, Saint Honorat (Francuska), Kerkennah (Tunis), Zlarin (Hrvatska).

Jedan od naših partnera, otok Ibo u Mozambiku, bio je teško pogođen ciklonom Kennetha 25. travnja 2019., samo nekoliko tjedana nakon uragana Idai. SMILO trenutno razmišlja o vrsti akcija primjerenih razmjerima otoka Ibo. U širem smislu, cilj je olakšati dijalog između pogođenih i posebno ugroženih teritorija, uz istovremeno razvijanja mreže i stručnosti na otoku.

Živeći sedam godina na obali Jadranskog mora, u gradu Splitu, gdje je bio zadužen za provedbu projekata i inicijativa ICZM-a u sklopu UN – Program za okoliš na Mediteranu (PAP / RAC), Sylvain Petit se brzo oduševio hrvatskim otocima. S diplomom iz ekonomije i geografije, mali hrvatski otoci nisu prvi koji su se pojavili na njegovom horizontu: od otoka Vancouver do Krete preko Sardinije, on je uvjereni i strastveni otočanin. Nakon rada u turizmu, prostornom i obalnom planiranju i očuvanju prirode sada je uglavnom posvećen malim otocima. Izvršni je tajnik nevladine organizacije SMILO od lipnja 2019. godine, dok je prije radio kao tajnik udruge i moderator, bivajući dio tima od početka te inicijative.

Tonino Picula, MA, hrvatski zastupnik u Europskom parlamentu
ured@toninopicula.com

Tonino Picula, hrvatski zastupnik u Europskom parlamentu, rođeni je Lošinjanin koji je odrastao u Šibeniku. Služio je kao Ministar vanjskih poslova u vladi Ivice Račana, bio saborski zastupnik u četiri mandata i gradonačelnik Velike Gorice. Od 2013. godine zastupa hrvatske građane u Europskom parlamentu u okviru kojeg djeluje u Odborima za vanjsku politiku (AFET) i regionalni razvoj (REGI). Jedan je od osnivača i potpredsjenik Međuskupine za mora, rijeke, otoke i priobalja (SEARICA) te je jedan od autora amandmana kojim je osnovano i financirano Tajništvo inicijative čiste energije za EU otoke.

dr. sc. **Sonja Podgorelec**, Institut za migracije i narodnosti, Zagreb
sonja.podgorelec@imin.hr

dr. sc. **Sanja Klempić Bogadi**, Institut za migracije i narodnosti, Zagreb
sanja.klempic@imin.hr

Demografija arhipelaga – migracije kao način života

Stanovništvo hrvatskih otoka čini mali udio u ukupnoj svjetskoj otočnoj populaciji, ali i površna usporedba s drugim arhipelazima pokazuje da dijele iste negativne demografske trendove. Otočne zajednice doživjele su nepovratnu demografsku destabilizaciju. Razlozi su, prije svega, u snažnom iseljavanju s hrvatskih otoka tijekom 20. stoljeća. Naime, početkom 20. stoljeća ekonomski temelj otočnog kućanstva, koji je u značajnom udjelu počivao na vinogradarstvu, oslabljen je propašću vinograda, što je potaknulo emigraciju, ponekad privremenu, ali češće trajnu. Velik broj mladih, radno-aktivnih otočana iselio je s otoka, čime je trajno izmijenjena demografska struktura arhipelaga, ali i ukupnoga otočnog gospodarstva. Nakon Drugoga svjetskog rata otočani sve češće iseljavaju u ekonomski razvijenija područja u zemlji, većinom u obalne gradove i Zagreb. Na otocima raste udio starijeg stanovništva, opada broj gospodarskih aktivnosti, a napušten je znatan broj malih otočnih naselja. Istraživanja o načinu života starih otočana potvrđuju aktivan životni stil do duboke starosti. Čak je i dio starijih stanovnika, s pogoršanim zdravljem i funkcionalnim statusom, spreman preuzeti aktivnu ulogu u zajednici. Istraživanja provedena na malim i srednjim otocima pokazala su da svijest o malenosti i krhkosti otočnih zajednica dovodi do većeg prihvaćanja promjena koje donose doseljenici s kopna. Posljednjih nekoliko desetljeća izloženost otočnog stanovništva raznim utjecajima s kopna utječe na različite aspekte tradicionalnog načina života pojedinca. U velikoj mjeri, osjećaj pripadnosti homogenoj i intimnoj otočnoj zajednici i jake unutarnje veze zajednice još uvijek određuju njihov otočni identitet.

Dr. sc. Sonja Podgorelec, sociologinja, znanstvena savjetnica, zaposlena je u Institutu za migracije i narodnosti u Zagrebu. Istraživanja kojima se bavi i znanstveni radovi koje objavljuje

prvenstveno se bave migracijom, starenjem (sociološkim / socio-gerontološkim aspektima starenja hrvatske populacije, osobito otočne) i kvalitetom života. Autorica je ili koautorica pet knjiga od kojih su najznačajnije: Ostarjeti na otoku – Kvaliteta života starijih stanovnika na hrvatskim otocima (2008) i Gradovi potopili škoje – Promjene u malim otočnim zajednica (koautorica Sanja Klempić Bogadi, 2013), kao i više od pedeset znanstvenih i stručnih radova.

Dr. sc. Sanja Klempić Bogadi je znanstvena savjetnica, zaposlena u Institutu za migracije i narodnosti od 2000. Pročelnica je Odsjeka za migracijska i demografska istraživanja. Diplomirala je, magistrirala i doktorirala na Geografskom odsjeku PMF-a Sveučilišta u Zagrebu. U suautorstvu sa Sonjom Podgorelec objavila je knjigu Gradovi potopili škoje – promjene u malim otočnim zajednicama (2013). Glavna je urednica znanstvenog časopisa Migracijske i etničke teme. Njezina su područja znanstvenog interesa starenje, migracije, geografija otoka.

Fritz Richter, dipl. ing., Tehničko sveučilište u Beču, Austrija

Open Space metoda za hrvatske otoke – kako do konsenzualnih rezultata

Odluke o zaštiti okoliša kao i klasične političke odluke danas se uglavnom donose "top down" – bez izravnog sudjelovanja građana na koje se te odluke odnose i direktno ih pogađaju. To se događa pod utjecajem profesionalnih konzultanata, stručnjaka, lobista, političara, a najviše "važnih" investitora. To je svakodnevna praksa predstavničke demokratske politike. Često se propušta razmatranje promjena u sustavu koje nastaju kao rezultat donešenih odluka, čiji rezultati su često "upitni". S druge strane, ima puno aktivista za zaštitu okoliša, idealista, dosta stručnjaka i drugih zainteresiranih dionika, koji preferiraju izravne demokratske odluke, ali su usredotočeni na svoje vlastite interese i zahtjeve i ne slijede potrebe cjelokupnog sustava. Posljedice po sustav ne razmatraju se holistički. U današnjoj situaciji građanima je teško ponovno pronaći sebe i svoje interese u odlukama političara. Pred onima koji donose odluke za druge težak je zadatak, jer trebaju uvažiti interese i potrebe svih grupa i predvidjeti kako će se donošene odluke odraziti na cijelokupni sistem. Trenutno, građani su pozvani da u okviru procesa predstavničke demokracije daju svoj glas onima za koje smatraju da će uzeti njihove probleme i interese u obzir. Ako se to ostvari, zadovoljni su. Ako ne, što onda?

Ova prezentacija opisuje metodu u kojoj se interesi ljudi koji imaju individualne ideje i ponekad proturječne ciljeve, mogu spojiti kako bi u *Open Space* procesu došli do konsensualnih rezultata. *Open Space* ne može biti zamjena za klasično demokratsko donošenje odluka, ali može poslužiti kao dodatna metoda za rješavanje problema kako bi se uvažili javni interesi i osnažilo građane da mnogo više utječu na osnovne odluke nego što je to do sada bio slučaj. Prezentacija obuhvaća povijest razvoja *Open Space* metode i neke primjere s pozitivnim rezultatima, vrlo slične problemima na našim otocima.

Postupak *Open Space* tehnologije i moguće poteškoće i zamke bit će detaljno raspravljeni. Vjerujemo da su prekrasni otoci Hrvatske dovoljno vrijedni da ih ne predamo isključivo u ruke profitom vođenih investitora.

Fritz Richter inženjer je strojarstva i studija tehničke fizike na Tehničkom sveučilištu u Beču. Dvadesest godina je bio voditelj odjela za znanstveni razvoj u privatnoj tvrtki na području elektronike te CEO u području poslovanja u multinacionalnim kompanijama. Surađuje s poduzećem "Studia" u Beču – analiziranje sistema (system analysing) te je savjetnik u području sustava, proizvodnje, mreža i inženjeringa. Profesor na SAP postdiplomskoj Akademiji za upravljačke alate i poslovnu etiku. U mirovini je, no i dalje radi kao savjetnik u General Motors Power Train u Beču za tehnički PR i Production Process Management. Predsjednik je upravnog odbora ERF-a Austria.

mr. sc. **Majda Rubić**, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU Republike Hrvatske
majda.rubic@mrrfeu.hr

Uvažavanje posebne situacije otoka u politikama Europske unije

Mnoge EU članice imaju otoke i arhipelage s često oskudnim prirodnim resursima i sa znatnim ograničenjima u potencijalu za gospodarski rast. Odredbama članka 174. UFEU prepoznaje se posebna priroda otočnih područja, dok je otočna politika definirana kroz regionalnu politiku koje je dio teritorijalna kohezija, odnosno investicijska politika EU-a. Kohezijska politika ulaganjima u neravnomjerno razvijene dijelove osnažuje Europsku uniju prema načinu financiranja Europske komisije koji se temelji na BDP-u i do danas je vrlo malo konkretnih EU mjera usmjerenih na podršku otocima. Od značaja je Rezolucija Europskog parlamenta o posebnoj situaciji otoka, donesena 4. veljače 2016., koja zahtijeva od članica definiranje posebnih situacija otoka prema njihovim trajnim prirodnim i demografskim teškoćama, (preporuka 5.). Također, upućuje na smanjivanje poreza, da se zadrže odobreni porezni dogovori iz Direktive Vijeća 2006/112/EZ o zajedničkom sustavu PDV-a, kao kompenzacija za prirodne nedostatke i trajne demografske teškoće otoka (preporuka 6). Drugom Rezolucijom o Višegodišnjem financijskom okviru EU-a nakon 2020., Europski parlament preporuča EU članicama za najudaljenije regije donijeti program rješavanja njihovih problema, mjere te opravdana izuzeća.

Budući u Uniji nedostaje okvir financijskih potpora za otoke, a spomenutom Direktivom iz 2006. o zajedničkom sustavu PDV-a nisu propisane posebne odredbe u pogledu primjene stopa PDV-a u Republici Hrvatskoj, jer tada nije bila EU članica, može se predstavniku Komisije uputiti prijedlog za preispitivanje dopune Direktive. Također, bilo bi korisno kontaktirati EU članicu sa sličnom situacijom da se otocima sa statusom 'udaljeni otok' prema pregovorima s EU, odobri snižena stopa PDV-a od 5%, te tako dopunjenu Direktivu implementirati u hrvatski zakon. Pri svemu treba imati u vidu da za-

jednička poljoprivredna politika EU ne uzima u obzir specifičnosti na otocima i da EU povjerenica za regionalni razvoj savjetuje osnažiti ulogu nacionalnih vlada u rješavanju otočnih problema.

Majda Rubić je viša savjetnica u Upravi za otoke pri Ministarstvu regionalnog razvoja i fondova EU. U njezinom profesionalnom fokusu je otočno zakonodavstvo u okvirima EU-a od 2017. Magistrirala je europsko pravo na Sveučilištu u Zagrebu 2011. godine. Autorica je knjige o Odboru regija EU-a, objavljuje u raznim publikacijama u području prava uz EU akte i sudjeluje na stručnim skupovima. Urednica je i inicijatorica pretiska knjige Naši otoci na Jadranu (1952.) Ive Rubića.

dr. sc. **Lidija Runko Luttenberger**, Studij politehnike Sveučilišta u Rijeci
lidija.luttenberger@uniri.hr

dr. sc. **Ivana Gudelj**, Ministarstvo zaštite okoliša i energetike, Zagreb
ivana.gudelj@haop.hr

Potreba za poimanjem otočnog krša kao iznimne vrijednosti Republike Hrvatske

Prvo korištenje riječi krš seže u 13. stoljeće, ispisano je glagoljicom na kamenoj ploči na otoku Krku. Krš označava teren specifičnih hidrogeoloških i geomorfoloških oblika koji nastaju u topivim stijenama i predstavlja bogatstvo globalne razine zbog iznimne georaznolikosti i bioraznolikosti kojima obiluje te vode koju čuva. Dinarski krš je jedan od najvrjednijih krških fenomena na svijetu, ujedno i najveće neprekinuto krško područje u Europi, a Jadransko otočje čini najbrojniju kršku skupinu u svijetu. Zastupljenost kemijske korozije na otocima je pojačana posolicom, što uzrokuje nastanak oštrih i ekstremnih oblika otočnog reljefa. Unatoč posebnostima koje hrvatske otoke čine i značajnom geodestinacijom, u Republici Hrvatskoj ne postoji dostatno razvijena svijest o posebnostima i osjetljivosti otočnog krša. Navedeno je vidljivo u načinu zbrinjavanja otpada, eksploataciji minerala i provedbi građevinskih intervencija u prostoru koji izravno djeluje na očuvanje bioraznolikosti, te kvalitetu i količinu vode u podzemlju, otočnim vodotocima i stalnim jezerima. Poimanje specifičnosti otočnog krša i primjeren odnos prema njemu treba kontinuirano razvijati, ali isto tako osmisliti načine razvijanja dostatno odgovornog odnosa javnosti prema kršu, a poglavito donositelja odluka u cilju primjerenog vrednovanja i očuvanja tog nacionalnog bogatstva.

Lidija Runko Luttenberger je izvanredna profesorica u području inženjerstva okoliša na Studiju politehnike Sveučilišta u Rijeci. Diplomirala je, magistrirala i doktorirala na Tehničkom fakultetu Sveučilišta u Rijeci. Radila je u brodograđevnoj industriji na mjestima inženjera projektanta, voditelja prodaje i člana uprave, u komunalnoj tvrtki kao rukovoditelj te kao pomoćnica ministra u Ministarstvu zaštite okoliša i prirode. Autorica je knjige Gospodarenje otpadom i vodom, te više od 90 znanstvenih i stručnih radova iz područja zaštite okoliša.

Dr. sc. Ivana Gudelj, zaposlena u Ministarstvu zaštite okoliša i energetike, doktorirala je iz biotehnoloških znanosti na Prehrambeno-biotehnološkom fakultete Sveučilišta u Zagrebu. U statusu znanstvene suradnice je od 2014. godine. Ima bogato iskustvo u zaštiti okoliša i prirode u privatnom i javnom sektoru. Kao ravnateljica Hrvatske agencije za okoliš i prirodu u razdoblju od 2016-2018. bila je izravno uključena u oživotvorenje programa zaštite okoliša i prirode, posebno u odnosu na upravljanje Natura 2000, praćenje sukladno EU direktivama i korištenju EU fondova. Promiče holistički pristup zaštiti okoliša i razvila je znanstvenu podlogu u rješenjima zaštite voda, biološke obrade otpadnih voda i rješenjima održivog gospodarenja otpadom.

Tijana Stanić, mag. chem, Kemijsko-tehnološki fakultet Sveučilišta u Splitu
tstanic@ktf-split.hr

Hlapljivi spojevi lista masline, sorta Piculja

Maslina (Olea europea L.) je najzastupljenija poljoprivredna kultura u jadranskom dijelu Hrvatske, koja se uzgaja prvenstveno radi dobivanja maslinovog ulja. Sorte maslina koje se uobičajeno uzgajaju u Hrvatskoj su Oblica, Lastovka, Levantinka i Lecino, dok je sorta Piculja najzastupljenija na otoku Lastovu gdje u ukupnom broju stabala sudjeluje s više od 90 %. Listovi masline su nusproizvod berbe plodova. Od davnina je poznato da list masline ima ljekovita svojstva. Iako su glavni sastojci lista masline fenolni spojevi, prvenstveno flavonoidi i oleuorpein, u listu se nalaze i male količine hlapljivih spojeva, odnosno eteričnih ulja. Cilj rada bio je odrediti profil hlapljivih spojeva listova masline sorte Piculja, odnosno odrediti sastav i sadržaj hlapljivih spojeva u suhim listovima. Korištene su dvije metode izolacije hlapljivih spojeva, vodena destilacija i mikroekstrakcija vršnih para na čvrstoj fazi (HS-SPME). Svi uzorci hlapljivih spojeva, eterična ulja i vršne pare, analizirani su vezanim sustavom plinska kromatografija-spektrometrija masa (GC-MS).

Tijana Stanić rođena je 2. 10. 1988. u Splitu. Nakon završene II. gimnazije, upisuje sveučilišni preddiplomski studij Kemija na Kemijsko-tehnološkom fakultetu u Splitu. Isti završava 2011. g. obranom rada "Izolacija i karakterizacija ergosterola iz pekarskog kvasca" i stječe naziv sveučilišne prvostupnice kemije. Školovanje nastavlja upisom sveučilišnog diplomskog studija Kemija, smjer Organska kemija i biokemija, te 2013. g. stječe titulu magistre kemije obranom diplomskog rada pod nazivom "Jednostavna spektrofotometrijska metoda za procjenu sadržaja slobodnih i glikozidno vezanih monotepena". Od završetka školovanja do danas radi kao vanjski suradnik na Kemijsko-tehnološkom fakultetu na Zavodu za organsku kemiju gdje sudjeluje u nastavi više kolegija.

dr. sc. **Nenad Starc**, prof., Ekonomski institut Zagreb,
nstarc@eizg.hr

Nisologija priobalnih otoka

Od početaka nisologije koja pristupa otoku kao takvom (*in its own terms*) u fokusu su prvenstveno pučinski otoci na kojima je utjecaj kopna malen. Priobalni otoci pokazuju se puno složenijim predmetom i privlače pažnju tek odnedavna. Njihove posebnosti se ne mogu izdvojiti ako se ne analizira i složen odnos otok-kopno i sve snažniji utjecaj društvenih i ekonomskih procesa koji s kopna zahvaćaju otoke. Šireći se, ti procesi prvo zahvaćaju priobalne otoke i postepeno ih deinsulariziraju. Njihovi nositelji, ulagači i institucije zadužene za upravljanje otočnim razvojem podržavaju deinsularizaciju malo kad vodeći računa o otočnosti koja izgradnjom prometne infrastrukture i sve boljim vezama s kopnom polako nestaje.

Otočna razvojna politika ne mora izgubiti iz vida otočnost ma kako bespoštedno težila deinsularizaciji. To dvoje nije međusobno isključivo pa se uz pokušaje inkorporiranja otoka u kopno mogu naći i primjeri uvažavanja otočnosti, pa i naznake razvojne politike zasnovane na otočnim posebnostima. Posljednjih godina svjedočimo promociji malih otoka u laboratorije u kojima se razvijaju, iskušavaju, a onda i primjenjuju takozvane pametne (*smart*), dakle, sofisticirane, ali i robustne tehnologije. Jednom iskušane i primijenjene mogu se u većem obujmu primijeniti i na kopnu i pomoći razvoju pametnih gradova daleko većih od malih otoka. Svjedočimo neposrednoj primjeni otočnosti: nova tehnologija iskušava se u uvjetima koji su teški i ograničavajući i zahtijevaju otočnu vještinu korištenja i čuvanja resursa, često i otočnu društvenu organizaciju.

Lastovo je u jadranskim okvirima pučinski otok često istaknut kao najudaljeniji. U sredozemnim okvirima jedan je od priobalnih otoka smješten u moru koje su Mlečani zvali zaljevom. U svjetskim okvirima hrvatsko otočje je, uzeto zajedno, manje od mnogih otoka koji se smatraju malima. Bez obzira na to, Lastovo je tek djelomično zahvaćeno razvojnim procesima na kopnu pa ga (još uvijek) treba smatrati pučinskim otokom. Priliku da zadobije status pametnog otoka ne bi trebao propustiti.

Nenad Starc je zaslužni znanstvenik u Ekonomskom institutu Zagreb gdje se i nakon umirovljenja bavi regionalnom, okolišnom i ekološkom ekonomijom i strateškim planiranjem. Studirao je u Zagrebu, Berkeleyu, SAD i Aberdeenu, UK. Posljednjih petnaestak godina najviše se bavi otocima. Bio je koordinator izrade i glavni autor Nacionalnog programa razvitka otoka (1997), glavni autor nacrta Zakona o otocima (1999) i suradnik na izradi nacrta novog Zakona o otocima (2018). Član je izvršnog odbora udruge International Small Islands Studies Association (ISISA) te hrvatske udruge Anatomija otoka. Jedan je od troje organizatora i vođa puta I i II konvoja LIBERTAS koji su tijekom listopada i studenog 1991. probili pomorsku blokadu Dubrovnika. Pripadnik 100. brigade i 140. pukovnije Hrvatske vojske. Zimu 1991/1992 proveo je na prvoj crti u Sunji. Sudjelovao u akciji OLUJA. Odlikovan je.

Dijana Šabić, MA, doktorska studentica, Poduzetnički centar Aktiva, Brač
dija.sabic@gmail.com

Analiza razvojnih dokumenata otočnih općina i gradova

U svom ću izlaganju predstaviti privremene rezultate analize strateških dokumenata 20 hrvatskih otočnih općina i gradova. Uspješan, a posebno održiv razvoj hrvatskih otoka počiva na kvalitetnoj strategiji utemeljenoj u stvarnim lokalnim potrebama, mogućnostima i prilikama. Takve strategije moraju u obzir uzeti specifičnosti otočnog razvoja kao i otoku specifične poteškoće i kočnice u razvoju. Općenito, strategije trebaju jasno definirati viziju, strateške ciljeve, prioritete i mjere, a posebno načine na koje će se strategija provoditi, ključne dionike koji će je provoditi, ali i iznose te izvore sredstava nužnih za uspješnu implementaciju strategije. Analiza odabranih strateških dokumenata pokazala je kako većina njih nije provediva, a uzroke tome valja tražiti i u metodama korištenim za analizu stanja i definiranje željenog smjera razvoja. Naime, većina analiziranih dokumenata nije uključila lokalnu zajednicu u izradu samog dokumenta čime se dovodi u pitanje valjanost polaznih pretpostavki izrađivača strateških dokumenata.

Dijana Šabić magistra je etnologije, sociologije i ekonomije, zaposlena u prvom bračkom poduzetničkom centru na poslovima izrade projektnih prijedloga i razvojnih dokumenata. Uz posao, pohađa poslijediplomski studij Humanističke znanosti, te radi na doktorskoj disertaciji naslova "Primjenjena antropologija u službi održivog razvoja hrvatskih otoka".

dr. sc. **Blanka Šimundić**, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Splitu
blans@efst.hr

Josip Grgić, MA, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Splitu
jgrgic@efst.hr

dr. sc. **Vinko Muštra**, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Splitu
vmustra@efst.hr

Ekonomska rezistentnost udaljenih regija – empirijsko istraživanje hrvatskih otoka

Periferne regije predominantno su obilježene prostornim ograničenjima u vidu prirodnih barijera i/ili udaljenosti od središnjih regija. Hrvatski su otoci dobar primjer perifernih regija zbog prirodnih barijera (more) i značajne udaljenosti od administrativnih i gospodarskih središta u RH. U ovom se istraživanju analizira kako navedene barijere djeluju na ekonomsku rezistentnost perifernih regija tj. otoka u RH.

Poznato je da se reakcije na ekonomske krize znatno razlikuju u različitim regijama (Martin i Sunley, 2015, Nyström & Viklund Ros, 2016, Nystrom, 2017), a još uvijek

postoji nedostatak teoretskog i empirijskog znanja zašto pojedine regije bolje upravljaju ekonomskim šokovima od drugih (Diodato i Weterings, 2015, Nystrom, 2017). U znanstvenoj literaturi to se pitanje nastoji premostiti definiranjem pojma rezistentnosti regija. Premda literatura nudi veći broj različitih poimanja, autori se za potrebe ovog rada priklanjaju definiciji rezistentnosti kao procesa s različitim fazama (Martin 2012). Nastavno na Faggian et al. (2017), ovaj rad uzima u obzir dvije dimenzije, i to osjetljivost i oporavak.

S obzirom na prirodnu izoliranost otoka, a koja se prvenstveno reflektira kroz ograničenu prometnu povezanost definiranu obalnim linijskim prometom (mjerenu vremenom putovanja do administrativnih i gospodarskih središta), autori istražuju utjecaj prometne izoliranosti na otočnu ekonomsku rezistentnost. Istraživanje, koje je obuhvatilo 50 otočnih jedinica lokalne samouprave u razdoblju od 2006. do 2017. godine (ovisno o raspoloživim podacima), provedeno je multinominalnom logističkom regresijom te ukazuje da su prometno manje izolirane regije rezistentnije u uvjetima ekonomske krize. Preciznije, manja prometna izoliranost vodi prvenstveno k bržem oporavku promatrane prostorne jedince. S druge strane, nije uočena statistički značajna veza između osjetljivosti i prometne izoliranosti.

Rezultati analize ekonomske rezistentnosti na otocima upućuju i na postojanje dvije skupine otoka: sjeverne i južne. Zaključno, rezultati rada ukazuju na potrebu primjerenijeg planiranja razvojnih otočnih politika koje će uvažiti prostorne specifičnosti.

Dr. sc. Blanka Šimundić docentica je na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Splitu. Njezin znanstveni fokus je u području ekonomije putovanja i turizma, politike ekonomskog razvoja EU, kao i primijenjene prometne i infrastrukturne ekonomije. Objavila je znanstvene radove iz područja potražnje i ponude turizma, input-output analize, ekonomskog razvoja i pametne specijalizacije. Sudjelovala je u nekoliko znanstvenih projekata na nacionalnoj i razini EU (FP5 i Horizon 2020). U suradnji s Centrom za istraživanje europskih politika već pet godina zaredom izvještava o provedbi regionalne politike EU u Hrvatskoj. Kontinuirano je uključena u procese strateškog planiranja, tj. razvojne strategije te druge konceptualne dokumenate (analiza CBA) za državne/regionalne/lokalne jedinice i institucije.

Josip Grgić diplomirao je 2007. godine na studiju "Ekonomija" na Ekonomskom fakultetu u Splitu. Od listopada 2008. godine zaposlen je na Ekonomskom fakultetu u Splitu, gdje je radio kao stručni suradnik. Od travnja 2015. radi na istoj instituciji kao stručni savjetnik za potporu znanstvenoistraživačkom radu, na raznim kompetitivnim projektima. Godine 2018. završio je poslijediplomski specijalistički studij "Ekonomija" s obranom teme "Dugoročni učinci prometne infrastrukture na lokalni razvoj – studija slučaja Dalmacija". Fokus interesa su mu prometna infrastruktura i lokalni razvoj. U posljednjem razdoblju intenzivno je uključen u planiranje lokalnog i regionalnog razvoja.

Dr. sc Vinko Muštra docent je i pročelnik katedre za Ekonomiju na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Splitu. Njegova znanstvena ekspertiza je u ekonomiji aglomeracije i procje-

ni regionalnog razvoja i regionalnih politika. Objavljivao je na teme o regionalnom razvoju, pametnoj specijalizaciji, regionalnoj ekonomskoj rezistentnosti i aglomeracijskoj ekonomiji. Sudjelovao je u nizu istraživačkih projekata i evaluacijskih studija, što uključuje OBZOR 2020, projekt HNV Link, nacionalne istraživačke projekte poput Regije temeljene na znanju i umrežavanju lokalne konkurencije ili Modeliranje informativnih sustava za pametne gradske usluge. Također je bio uključen u studije o lokalnim i regionalnim razvojnim strategijama za općine i županije u Hrvatskoj te u brojnim izvještajima za Centar za istraživanje europskih politika. Objavio je niz akademskih članaka, poglavlja u knjizi i izvještaja o politikama na ove teme.

Valentina Šinjori, MA, Elektrostrojarska škola Varaždin
valentina.sinjori@gmail.com

Zatvorenost otoka u literaturi – literarna otvorenost (Otoci i suvremena literatura)

Fenomen otočne literature možemo pratiti od samih početaka književnosti, s različitih gledišta, i književnoteorijskih i povijesnoknjiževnih i s gledišta kritičke valorizacije. Rad i izlaganje za ovu prigodu ne bave se literaturom nastalom na otocima (bogatom, raznovrsnom, s mnoštvom raznoraznih utjecaja na razvoj i hrvatske književnosti općenito i na razvoj poetike pojedinih pisaca) nego suvremenom literaturom koja se na različite načine referira na život na otocima. Na primjeru nekoliko suvremenih autora i njihovih djela istražuje se i promišlja o fenomenu otoka i otočnosti kao inspiraciji, o otocima u sklopu intertekstualne postmodernističke tehnike i o postupku građenja atmosfere zatvorenosti koja otoke u najboljem svjetlu otvara prema literaturi. Kako zatvorenost otočana i otoka ogoljuje karaktere i povijest i kako egzotika i zatvorenost postaju stvaralački princip pokazuje se na temelju romana Osmi povjerenik Renata Baretića, Koraljna vrata Pavla Pavličića, romana Djevojčica sa žigicama Zorana Ferića i otočkih pripovijedaka Ranka Marinkovića.

Valentina Šinjori profesorica je hrvatskoga jezika u Elektrostrojarskoj školi Varaždin te voditeljica Centra izvrsnosti za hrvatski jezik za srednje škole u Varaždinskoj županiji. Bavi se književnim radom, objavljuje priče, pjesme, znanstvene radove. Ima dugogodišnje iskustvo u radu s nadarenom djecom. Jedna je od voditeljica Prve školske televizije koja djeluje u Elektrostrojarskoj školi Varaždin u sklopu Centra izvrsnosti za hrvatski jezik. Sudjelovala je u projektu Anatomija otoka na Visu, s učenicima koji su kao mentori zajedno sa studentima snimili kratkometražne dokumentarne filmove o mogućnostima razvoja otoka Visa.

Sara Škarica, mag. inž. arh.
sara.skarica@gmail.com

REruralizacija / Prehrambeno istraživački centar

REruralizacija je predavanje koje sažima različite pristupe oživljavanja ruralnih područja. Prvi pristup govori o "lukama hrane" na različitim hrvatskim otocima, ujedinjenim za tržište EU-a. Ovdje ću predstaviti svoj magistarski rad na Fakultetiuza arhitekturu u Ljubljani: "Prehrambeno-istraživački centar u Komiži". Prehrambeno-istraživački centar nastao je povezivanjem uzgoja, proizvodnje hrane, podučavanja gastronomije i maloprodaje prehrambenom terminalu, koji u osnovi osigurava integraciju, distribuciju, skladištenje i plasiranje proizvoda. Centar je glavna strateška postaja u kojoj se konsolidira zaliha lokalnih farmi, ribara i istraživača u zajedničkim objektima u gradu. Tako se Komiža spaja s malim selima i farmama u unutrašnjosti otoka. Sustav osigurava sve faze prehrambenog lanca. Na području izgrađenog tkiva prodiru prirodni izvori s drvećem rogača, vrtovima i borovom šumom. Valovi i morske struje oblikuju obalu i utječu na oblik ribarske luke. Korisnički, proizvodni i prometni tokovi tvore javne prostore. Program centra je disperzno umješten u Mlinskom zaljevu i organiziran u četiri "poglavlja", koji su povezani promenadom. Na početku zaljeva korisnik susreće tradiciju koju prate proizvodnja i obrazovanje te na kraju kompleksa istraživanje.

Nakon toga ću predstaviti *Projekt Countryside reloaded*, dio BIO 25 izdanja *Faraway, So Close*, koji je bio usmjeren na glavni potencijal Slovenije: krajolik. Međunarodni timovi dizajnera, arhitekata, biologa i istraživača bili su pozvani u šumu, kraško podzemlje, rudarska područja, ravnice Panonskog dijela, slovensku obalu i slovenske Alpe. Projekti osmišljeni i predstavljeni na BIO-u nastojali su identificirati potencijale mjesta koja su još uvijek isključena iz trenutnih rasprava o budućnosti. Jedan od tih projekata koji ima zanimljiv pristup, a koji se može primijeniti na području Lastova, je projekt pod nazivom *Countryside Reloaded*.

Sara Škarica rođena je 1994. u Rijeci. Nakon završenog srednjoškolskog školovanja u Salezijanskoj katoličkoj gimnaziji 2012 godine upisuje magistarski studij smjer arhitektura na Fakultetu za arhitekturu Sveučilišta u Ljubljani. Tijekom studija usavršava se kroz simpozije, predavanja i putovanja, te na radionicama Anatomije otoka i AA Visiting school Slovenia, za koju je primila stipendiju. Na radionicama upoznaje problematiku masovnog turizma i života na malim i izoliranim lokalitetima te kroz magistarski rad pod mentorstvom prof. Tadeja Glažara promišlja o novim simbiotičkim oblicima i sustavima i njihovoj suvremenoj implementaciji. U periodu od 2014 do 2018 obavlja studentsku praksu i sudjeluje na međunarodnim natječajima u arhitektonskim uredima (Svet vmes, Ana Gruden arhitekti, Rijekaprojekt koning). U suradnji s arhitektom Jure B. Sajovicem osvaja počasnu nagradu na međunarodnom natječaju Tokyo vertical cemetery za project Beacons of eternity. Godine 2018. magistrirala je na Fakultetu za arhitekturu Sveučilišta u Ljubljani, te od tada sudjeluje sa arhitektonskim uredima Arhitekti Počivašek Petranovič, Kosi in Partnerji te arhitektom Aleksandrom Vujovićem na brojnim natječajima i projektima.

Dr. sc. **Stjepan Šterc**, Predstojnik Odsjeka za demografiju i hrvatsko iseljeništvo, Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu
ssterc@hrstud.hr

Studij otoka-posebni akademski izazov

Hrvatska obala izgrađena u vapnencu i dolomitu s preko tisuću otoka (točnije 1244; 78 otoka, 524 otočića i 642 hridi i grebena) i mediteranskom klimom, potencijalno je u razvojnom smislu najvažniji hrvatski prostor nevjerojatnih posebnosti i prostornih i društvenih vrijednosti kakve se malo gdje susreću u našem zemaljskom okruženju. Nije to samo naša subjektivna percepcija, lokalna i nacionalna povezanost ili identitetska uvjetovanost, već po znanstvenim parametrima izmjerena posebnost kojoj se mora znanstveno pristupiti sa svih relevantnih aspekata, a u projekcijskom i modelskom smislu postaviti u razvojne temelje na regionalnoj i nacionalnoj razini.

Razvojne koncepcije u nas ne apostrofiraju hrvatsko otočje sa svim njegovim potencijalima kao prostor prema kojem se moraju usmjeriti izravni poticaji poreznog sustava, iako je bilo blagih pokušaja sa Zakonom o otocima i ipak mnogih dosad idealističkih znanstvenih povika čiji su se glasovi gubili u teorijskim ekonomskim doktrinama koje nisu dale gotovo nikakve rezultate, pogotovo ne u demografskom smislu. Razvoj djelatnosti baziranih na nacionalnom prostornom i društvenom bogatstvu i njihovo poticanje temelj je nacionalne ekonomije, koliko god nas velikani gospodarske i javne scene uvjeravali u suprotno.

Ne želimo li izgubiti razvojnu funkciju otoka u nacionalnom smislu potpuno je jasno kako se prema takvom prostoru treba usmjeriti studijska akademska razina na kojoj bi se razmatrale s multidisciplinarnog aspekta sve relevantnosti. Definirajući tzv. vanjski predmet interesa (prostor hrvatskog otočja) i u njemu ukupni potencijal te sve zakonitosti i uzajamnosti, moguće je razraditi i studijski koncept. Temeljem iskustva ustrojavanja potpuno novog Studija demografije i hrvatskog iseljeništva i postojećih predmetno sličnih međunarodnih studija u drugim zemljama (posebno u nama dragom Islandu koji je u Isafjorduru ustrojio Studij obala), postavljen je i prijedlog Studija otoka. Međunarodni je znanstveni skup u okviru Anatomije otoka posebna prilika za njegovu prezentaciju.

Rođen 1953. u Desnoj Martinskoj Vesi. Osnovnu školu, I gimnaziju i studij geografije završava u Zagrebu na Geografskom odsjeku PMF-a 1979., gdje je 1980 izabran za asistenta. Magistrirao je 1987., a doktorirao 2012. godine. Bio je pomoćnik ministra obnove i razvitka i ministra obrane. Sudionik je Domovinskog rata, djelatni časnik Hrvatske vojske, jedan je od osnivača Instituta Ivo Pilar, Hrvatskih studija i časopisa Društvena istraživanja. Danas predaje na Hrvatskim studijima i predstojnik je Odjela za demografiju i hrvatsko iseljeništvo. Autor je 90-tak znanstvenih i stručnih radova te sudionik s izlaganjima na oko 70 znanstvenih skupova. Objavio je 2 sveučilišna udžbenika.

Sean Louis Turner, MA, SMILO
sturner4@terpmail.umd.edu

Europski priobalni otoci

Mnogi pojmovi u području otočnih studija i istraživanja koja su iz njih izvedena, bave se dionicima i posebnostima pučinskih, uglavnom oceanskih otoka značajno udaljenih od kontinentalnog kopna. Iako su ti pojmovi itekako relevantni i od pomoći pri općenitom upoznavanju stanja na otocima, oni ne obuhvaćaju kritična pitanja koja se postavljaju na priobalnim otocima smještenim u epikontinentalnom pojasu zemalja kojima pripadaju. Ovim istraživanjem nastoje se rasvijetliti realiteti priobalnih otoka koji se u tu svrhu uspoređuju s pučinskim. Istraženi su europski otoci i otočne skupine. Europa, ponekad zvana "kontinentom poluotokom" ili "poluotokom poluotoka", okružena je priobalnim otocima više nego ostali kontinenti.

Istraživanje počinje na finskim i skandinavskim otocima, nastavlja se na otocima Škotske, prelazi na francuske, španjolske i portugalske otoke i završava u Sredozemlju na hrvatskim i grčkim otocima. Raspravljeni su geografski i demografski realiteti ovih otoka i njihov doprinos širim ekonomskim procesima. Nalazi su iskorišteni kako bi se pokazale karakteristične razlike između priobalnih i pučinskih otoka: autonomija s jedne, i podređenost ustroju države kojima otoci pripadaju, s druge strane. Na kraju, bez razvijanja posebne teorije ili iznošenja znanstvenih nalaza prikupljena saznanja o ovim otocima sumarizirana su kako bi se otvorila vrata daljnjim pitanjima, a posebno dijalogu o posebnostima priobalnih otočnih prostora kojim se istraživanja priobalnih otoka odvajaju od istraživanja pučinskih otoka.

Sean L. Turner je američki geograf iz Washingtona D.C.-a. Diplomirao je na Odjelu geografskih znanosti, državne uprave i politike, a magistrirao na Odjelu primijenjenih geografskih znanosti Sveučilišta Maryland – College Park. Koristio je Fulbrightovu stipendiju u Republici Hrvatskoj 2016. i 2017. godine. Sudjelovao je u otočnim istraživanjima na Ekonomskom institutu u Zagrebu. Terenska istraživanja obavio je na Lastovu u sklopu suradničkog projekta Općine Lastovo, udruge LAG 5 i francuske otočne nevladine udruge SMILO. Bavi se problemima priobalnih otoka, posebno položajem malih otoka u administrativnom ustroju nametnutom s kopna. To je i tema njegovoa predstojećega doktorskog studija.

Ema Veseljak, Akademija dramskih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu
veseljakema99@gmail.com

Udaljenost – egzotika i čarolija: realnost (medijska promišljanja / video uradak)

U posljednjih nekoliko godina hrvatski film se u više navrata smjestio na hrvatske otoke. Tako je Vinko Brešan snimio čak tri igrana filma na otocima. Riječ je o "Maršalu", "Kako je počeo rat na mom otoku" i "Svećenikovoj djeci". Ivan Salaj snimio je film "Osmi povjerenik" prema knjizi Renata Baretića, a Nevio Marasović svoj je "Comic Sans" smjestio na otok Vis. Barbara Vekarić svoj je debitantski film "Aleksi" odlučila smjestiti na poluotok Pelješac. Prošle godine na hrvatskim otocima odlučili su snimiti i "Mamma Mia 3", nije ni čudo kad je naš Jadran prekrasan i kamo god da uperiš kameru, dobit ćeš prekrasan kadar. Koga god da u svijetu pitamo za Hrvatsku, svima će prva asocijacija biti obala i otoci. Mnoge svjetske zvijezde preko ljeta jure na otoke i imaju omiljeno mjesto za kupanje. Svi mi kontinentalci maštamo o kućama na moru, ali istina je da zapravo nitko ne pomisli na prave probleme otočkog života izvan sezone. U videu bismo to prikazali paralelnom montažom više intervjua kontinentalaca i ljudi s otoka. S jedne strane naš pogled na savršen život na otoku, a s druge realan otočki život. Sve to bit će popraćeno i snimkama iz vijesti i trailera filmova te snimljenim materijalom s Lastova.

Ema Veseljak je studentica prve godine preddiplomskog studija montaže na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu. Završila je četverogodišnje zanimanje Medijski tehničar na Elektrostrojarskoj školi Varaždin. Posljednjih 5 godina sudjelovala je u mnogim projektima, svakako je najznačajniji rad u Prvoj školskoj televiziji koja djeluje u sklopu Centra izvrsnosti iz hrvatskog jezika. Sudjelovala je u projektima na otocima Ižu i Visu. Protekle školske godine radila je kao demonstrator-predavač u medijskoj skupini Centra izvrsnosti za hrvatski jezik u Varaždinskoj županiji i polazila stručnu praksu na Varaždinskoj televiziji u sektoru montaže. Godine 2018. pozvana je na Državnu smotru LiDraNo s radijskom emisijom.

Ratimir Zimmermann, dipl.ing.arh. u mirovini
ratko.cimerman@hi.t-com.hr;

Urbanizirani obalni prostori najnaseljenijih Hrvatskih otoka

U ovom se prilogu analizira prostorna urbanizacija 18+1 najnaseljenijih i najvećih hrvatskih otoka obradom Prostornih planova uređenja gradova i općina (PPU G/O), jedinica lokalne samouprave (JLS). Na najnaseljenijim otocima (18+1) živi oko 131.300 otočana (2011.g.) ili 98% svih otočana. Do 2011.g. izgrađeno je 172.600

stanova za stalno i povremeno stanovanje i ostvareno 21.800.000 turističkih noćenja (24% od ukupnog broja u Hrvatskoj 2018.g.). Navedeno ukazuje kakve su velike i sveobuhvatne promjene zahvatile primorske krajeve Hrvatske, a osobito velike otoke u posljednjih 60 godina. Tako su otoci, koji su nesumnjivo najljepši i najzdraviji krajolici Hrvatske i jedan od gospodarski najvrijednijih prostora (cijene nekretnina su 2-3 x veće od kontinentalne Hrvatske), doživjeli velike i brze promjene i pretvorili se u potencijalno najbogatije krajeve. Ustrojstvo brojnih i/ili malih obalnih JLS G/O i zakonske im ovlasti donošenja Prostornih planova uređenja stvorili su situacije da se planovi često donose pod pritiskom lokalnih interesnih grupacija. Tako se određuju nepotrebno velika građevinska područja (GP), što potencijalno omogućuje nekretninske korupcijske aktivnosti. Posebno je to opasno u malim otočnim zajednicama gdje su društvene mreže raširenije i gdje je stoga veća opasnost od sistemske korupcije.

Otočani i brojni drugi posjednici nekretnina i povremeni posjetitelji naših otoka moćan su društveno-politički lobi koji se izborio za donošenje Zakona o otocima koji otočki prostor i otočane često stavlja u povlašteniji položaj u odnosu na mnoge prostore i građane kontinentalne Hrvatske. Brojne privilegije-poticaje otočanima financiraju svi porezni obveznici u državi iako su mnogi puno siromašniji od stanovnika otoka.

Zaključimo da bi otočani trebali biti objektivniji i odmjereniji u svojim zakonskim potraživanjima povlastica pa i umanjiti ih, osobito na velikim bogatim ili premoštenim otocima, a podršku i istinsku pomoć treba davati prvenstveno prometno izoliranijim i udaljenijim otocima i manjim otočnim zajednicama, kojima realni i optimalni poticaji stvarno i trebaju.

Ratimir Zimmermann (Virovitica, 1946), dipl.ing.arh., prostorni je i urbanistički planer. Radio je u Urbanističkom institutu Hrvatske (1969-1993.) i Ministarstvu zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva – Zavodu za prostorno planiranje (1993-2011.). Sudjelovao je u izradi ili koordinirao izradu 38 prostornih planova (od razine Jugoslavije, Hrvatske, regija, županija, gradova i općina do nacionalnih parkova i parkova prirode) kao i 30 urbanističkih planova (od generalne do detaljne provedbene razine). Koordinirao izradu i/ili izradio autorske priloge za oko 100 istraživačkih studija, izvješća ili sektorsko-tematskih dijelova (o prostornom planiranju, urbanizaciji, cestovnom prometu, turizmu, stanovanju, zaštiti okoliša, korištenju obalnih područja, prostornom informacijskom sustavu, pripremi zakona, uredbi i pravilnika). Aktivno sudjelovao ili prisustvovao na 100-ak stručnih savjetovanja, radionica ili kongresa.

Jelena Zlatar Gamberožić, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
zlatar.jel@gmail.com

Komparacija turističkih odrednica mjesta Povlja na otoku Braču 2009. i 2019. godine

Hrvatska je već dulje vrijeme u tranzicijskom razdoblju, pri čemu doživljava različite globalizacijske i modernizacijske izazove u svojim prostornim transformacijama. Gradovi i sela, kako na kopnu tako i na otocima, vođeni interesima različitih prostornih aktera, doživljavaju različite promjene u svojoj socijalnoj strukturi i u okolišu. Otoci su danas izloženi negativnim demografskim procesima depopulacije odnosno gubitka stanovništva, a time i mogućeg napretka. U tome su istaknuti upravo najmanji otoci i najmanja naselja na većim otocima kao što je primjer naselja Povlja. Ovaj rad prikazat će studiju slučaja mjesta Povlja na otoku Braču u dva vremenska perioda: 2009. i 2019. godine, čime će biti predstavljena komparativna longitudinalna analiza mjesta. Cilj istraživanja je usporediti jesu li se potencijalni turistički scenariji razvoja Povlja iz 2009. godine (masovni turizam, održivi turizam i stagnacija) promijenili u ovom vremenskom razdoblju s obzirom na socijalnu i ekonomsku situaciju. Analizom dokumentacije i statističkih podataka u ova dva razdoblja prikazana je demografska slika Povalja. Metodom polustrukturiranih intervjua sa stalnim i privremenim (sezonskim) stanovnicima Povalja istraženo je viđenje stanovnika o trenutnom i potencijalnom turističkom razvoju mjesta 10 godina nakon prvog istraživanja. Istraživanje iz 2009. godine pokazalo je kako su Povlja bila u stagnaciji zbog ključnih infrastrukturnih problema: nepostojanja turističkih objekata, prvenstveno hotela i manjka inicijative (ljudskog potencijala) u području turizma. Masovni turizam je smatran problematičnim zbog ograničene infrastrukture i *carrying capacytija* mjesta. Ruralni turizam (s elementima eko-turizma) smatran je najprihvatljivijim za budućnost mjesta budući da spaja različite prirodne i ekonomske potencijale mjesta na optimalan način. Istraživanje 2019. godine pokazalo je da mjesto nije napredovalo u turističkom i ekonomskom smislu, tj. da je i nadalje od ponuđenih scenarija najprisutniji scenarij stagnacije mjesta koja prelazi i u nazadovanje.

Jelena Zlatar Gamberožić je viša znanstvena suradnica na Institutu za društvena istraživanja u Zagrebu. Njezini glavni interesi su ruralna i urbana sociologija te sociologija prostora. Doktorirala je 2012. godine. Napisala je knjigu pod naslovom Urbane transformacije suvremenog Zagreba. Sociološka perspektiva (Plejada i Institut za društvena istraživanja, 2013). Bila je izvršna urednica znanstvenog časopisa Sociologija i prostor na Institutu za društvena istraživanja u Zagrebu (2013-2018). Trenutno je glavna urednica biblioteke Znanost i društvo (Institut za društvena istraživanja u Zagrebu).

8th Anatomy of Islands

Book of abstracts

Island of Lastovo, Croatia

THE ANATOMY OF ISLANDS PROGRAMME – WORKSHOPS AND SYMPOSIUMS

The first five-year cycle of the Anatomy of Islands symposium and workshop took place from 2012 to 2016 on the island of Vis, supported by the local community. In 2017, Anatomy of Islands moved to Lastovo as a result of the cooperation with the local Dobre Dobričević Association.

Symposiums and workshops on Vis provided an extraordinary experience of knowledge sharing, bringing the possibilities of rehabilitation and restoration of the beautiful but underused buildings and agricultural land to the public. That effort was recognized, and Anatomy of Islands was awarded with the ARTUR (Architecture and Tourism) Prize in 2016. Participants of the interdisciplinary symposiums dealt with historical topics, the revitalization and rehabilitation of island heritage, its settlements and villages, speculating on alternative models of tourism development, etc. The total of 150 lectures and round tables in five years provided us with powerful insights on both island culture and history, and possibilities of islands future development.

In the workshops, which take place just before or just after the symposium, students of architecture from different countries, background and islands experiences, designed the projects aiming to improve the current condition of the chosen sites, and to incorporate new, original content to the built environment of an island. International working environment provided us with the set of innovative projects – from architectural to video - for specific locations on the Island of Vis. The Japanese Tea Pavilion was built in 2016, to permanently mark the cooperation of Anatomy of Island and the Island of Vis. Last two years on the Island of Lastovo, we tried to further explore the inter- and transdisciplinary approach, and the workshop was opened to the participants from other disciplines apart from the students of architecture.

Last year's symposium on Lastovo, with the theme ISLANDS ON THE MOVE, focused on observing migrations to and from islands in their historical context and today, as well as the effects of these movements on the sense of insularity and identity of the islanders themselves. Thirty scientists and researchers (economists, archaeologists, urban planners and designers, ethnologists and ethnographers, representatives of civil society associations engaged in island development projects, sociologists and cultural anthropologists, demographers, etc.) gave 20 presentations and examples from their practices. Parts of the discussion were about how the islanders themselves think about the topic of insularity, what those who migrate to the islands out of a need for a lifestyle change (lifestyle migrants) and others who are in some way connected, or want to be connected, to islands and island identities think about it as well as about the dynamics of the interactions of these groups. Furthermore, the possibilities of restoration of mostly abandoned and neglected

architectural and agricultural heritage and ways of using it as a resource for empowering the island community (reVIllage, Premuda, Zadar city centre) were presented. In addition, Máirtín Ó Méalóid, manager of Cape Clear Development Cooperative, an island in Ireland, presented several specific projects (water supply, transport) that helped the community in raising awareness of land administration in terms of the need for developing a separate island policy that would allow islanders to independently manage their processes related to the quality of life in their island communities. Models of development and specific projects that are applicable to improving the living conditions of the local community and ways of networking in platforms that could facilitate the fight for their development priorities and international funding sources (EU, UN and independent platforms) were presented. A booklet with summaries of all the lectures is available on the Anatomy of Islands website and the Dobre Dobričević Association; a full recording of all the lectures is available in open access from the following link: https://meduza.carnet.hr/index.php/media/videos?pack=506

Following the three-day symposium, a seven-day TEMPORAL COMMUNAL NETWORKS workshop was held (18-25 September 2018). The workshop focused on the theme of the common good, starting from four basic questions: How is belonging to a community (that manages the common good) defined? What does the common good consist of? When and under what conditions can it be used? What is the best method of managing it? The task of the workshop was to use the interpretative maps of a network of urban spaces suitable for different forms of common use to study the existing management practices and conditions at these spaces' disposal and then to devise minimal reconstruction works, but also to propose new forms of individual and collective creativity and 'performance' that would enrich and strengthened the communal networks woven into the physical structure of the settlement. The results of the joint work of Japanese and Croatian architecture students were presented to the local population of Lastovo at a thematic exhibition on the last day of the workshop.

The implementation of the symposium and workshop in 2018 was financially supported by: the partner Dobre Dobričević Association, a collaborative institution of the Institute of Ethnology and Folklore Research (funds from the Ministry of Science, Education and Sports) and the Ministry of Regional Development and EU Funds.

More detailed information on the symposiums and workshops can be found on the website www.anatomija-otoka.com.

The theme of this year's workshop is agriculture. The LA (AGRI) CULTURE workshop will be held starting one week before the symposium, with 40 international students and 7 mentors. The land registry policlinic was organized as a part of the workshop (in cooperation with the Faculty of Law in Split and the Free Legal Clinic). From this year, the Department of Ethnology and Anthropology at the University of Zadar has joined in organizing of the workshop and symposium.

The task of the workshop is first of all to record all the peculiarities and interesting features of the selected unity, both tangible and intangible, to establish a network with

the rest of the territory, to reconfigure archaeological sites and to valorise cultural heritage, and to make a critical analysis of the current situation. Analysis is a valuable process that will be useful as a theoretical background for any further work. The culmination of the workshop is to be visually, artistically, but also expertly determined according to the methods of legal, landscape and infrastructural interventions, inventive architectural interventions that should stimulate additional activity, and re-establish ancient sites and other similar places. In short, interventions should call for a return to food production as a primary human activity and primary 'rural' production. In this context, tourism is a coincidence and agriculture is the *raison d'etre*, the true culture and image and opportunity of this and any village.

This year's symposium, with the topic ISLANDS IN FOCUS: FROM NARRATIVES OF VULNERABILITY TO NARRATIVES OF EMPOWERMENT, brings together 30 presentations and 37 authors.

ANATOMY OF ISLANDS – CENTRE FOR RESEARCH AND DEVELOPMENT

The founders and members of the association "Anatomy of Islands – Centre for Research and Development" have come together to broaden and exchange knowledge about life on islands as well as to apply that knowledge to projects aimed at the development of island communities.

The association was founded in March 2014 with its headquarters on the island of Vis and an organising division in Zagreb, Croatia. It evolved from the activities of an interest group called "Anatomy of an Island" which was part of the "Working for the Fields" association ("Lavurat za poja") from Podšpilje on Vis.

The association continues to organise symposiums and workshops within the project "Anatomy of Islands 2012-2016" as well as to plan and implement new island development projects.

MISSION, VISION, AND OBJECTIVES:

The principal goal of the Association is to form an international platform for research and development of island life to actively contribute in affirming the particular values of life on islands.

The need to form an Association was born out of the following facts:

- Insufficient attention paid to the development of Croatian islands, both at the local and national level;
- Insufficient production of academic and general knowledge about life on the islands and the absence of systematic application of that knowledge to everyday life;
- Insufficient international exchange of experience and knowledge about island development;
- Insufficient awareness of the need to put into practice new development models which will help to maintain the number of people living on the islands.

The purpose of the Association's activities is to create interdisciplinary knowledge about islands, island communities, and models of island development, and to transmit that knowledge through various forms of education as well as to apply it to development projects.

DOBRE DOBRICEVIC ASSOCIATION

Dobre Dobričević Association was founded in 2013. Since then, it has been an active participant in the life of the island of Lastovo, and has been working closely with the Dubrovnik-Neretva County, the Municipality of Lastovo and local civil society organisations.

The Association conducts its work on the island of Lastovo, an almost isolated island gradually abandoned by young people, where senior citizens comprise one third of the population. By doing activities within the community, we try to interest the local population in various areas (culture, art, architecture, education…).

Members of the Association are employees of various institutions on the island of Lastovo, which gives us direct insight into pros and cons of living on Lastovo.

Purpose

The Association works in areas of education, culture, art and humanitarianism with the goal of developing and promoting intellectual, artistic and creative traits in people of all ages.

Role

Working on fostering and improving culture and art in order to, as efficiently as possible, satisfy personal, collective and public needs in terms of culture and art; planning work through courses, workshops and other forms of lectures, competitions and meetings.

8th Anatomy of Islands

SYMPOSIUM

ISLANDS IN FOCUS: FROM NARRATIONS OF VULNERABILITY TO NARRATIONS OF EMPOWERMENT

29 | 9 | 2019 – 1 | 10 |2019

The Island of Lastovo, Croatia

ABOUT THE 2019 SYMPOSIUM

The **8th Anatomy of Islands** Symposium takes place on the remotest inhabited Croatian island – the island of Lastovo. From Sunday, 29 September to Tuesday, 1 October 2019 we will hear 30 lectures based on multidisciplinary research and multisectoral experiences from 37 agents of island life and development.

TOPICS OF THE 8th ANATOMY OF ISLANDS SYMPOSIUM

Islands and island communities around the world have long been a focus of curiosity, whether of passing sailors and adventurers, or scholars, tourists, philosophers, and artists.

For the past twenty years, mostly thanks to the Internet, islands and knowledge about islands have become more accessible. Distance is no longer perceived as an obstacle and thus narratives of powerlessness and peripherality concerning islands have increasingly been questioned. Islands, moreover, have even become places for testing innovative developmental solutions, for example in the fields of energy and organic agriculture.

Civil and vocational associations on islands—or on the mainland but dealing with the challenges of island development—are more and more willing to overcome the sluggishness of institutions that are obliged with taking into account the complexity and dynamism of the island experience. International associations of island communities, island administrations, and NGOs are, among others, active spaces for the transfer of knowledge concerning islands. Scholars have also developed the field of Nissology dedicated to islands, which has acquired its position as an academic sub-discipline of research over the past twenty years. All these initiatives have complexified and nuanced our understanding of living within islandness, and, in their various ways, have worked within their programs to deconstruct the dichotomies associated with islands. Traditional definitions of islands and the notion of the sea as a barrier have been examined. Islands have been contemplated from the perspective of island experience not only as a place, locus, where phenomena take place differently than on the mainland, but as objects in their own right. There has been a focus on observing islands in their entirety while emphasizing the potentials of insularity.

Some of the thematic areas and issues that have proven to be important for reflecting on the development of islands are:

- **Islands and islandness** (geographic, literary, discursive constructions of islands and islandness);
- **Diversity of identification processes** (dynamics of identification processes in local, translocal, and virtual contexts; creating and activating communality of islanders belonging to different generations and having diverse experiences of being on the island);

- **The role of agriculture on islands** (from full cultivation to complete neglect, new technologies, places of traditional agriculture, profitability and export, labelled island products);
- **Historical experiences of island communities** (first inhabitants, origins of island communities, settlement formation, antiquity, golden age, stagnation, decay or new beginnings?);
- **Heritage of life on islands** (the relationship between the new and the old, the need for development, heritigisation and new technologies in the representation of island heritage, heritage and tourism, ethnomusicological themes);
- **Seasonality of life on islands** (tourist capacities, abandoned housing and production facilities, advantages and disadvantages of touristification processes in the lives of islanders, the relationship between periodically used and permanently used estates, the temporary population);
- **Transport connectivity of islands** (transport as an obligated public service, ferry lines in the past and present, the issue of (un)connectivity);
- **Biodiversity and protected natural areas** (adaptation of legal regulations to the economy and individual islands' capacities);
- **The island economy** (self-sufficiency or specialization, the specific structure of production costs, island consumption, comparative and competitive advantages, so-called Smart Islands);
- The specifics of **service design** on islands and related geographical areas;
- Islands research in Croatia and possible academic institutionalization, comparison with the EU and other initiatives to create **nissological knowledge**.

Bearing in mind the contemporary fluidity of localities and hence the unpredictability of the levels at which islands are represented, the 8th Anatomy of the Islands has invited all interested island thinkers, professionals, activists, and scholars to engage in the discussion.

The theme of the 8th Anatomy of the Islands symposium was premised upon the inclusion of a wide variety of island 'voices' and narratives on islands, and our expectations have been fulfilled. In disciplinary terms, this includes Economics, Ecology, Biology, Geography, Urbanism and Architecture, History, Archaeology, Ethnology, Literary Studies, Sociology, Linguistics, Law, and more. Other actors of island development at the local, national, and international levels have additionally joined the inter- and transdisciplinary perspectives that make up Island Studies and the development of Nissology.

PROGRAMME & ORGANISATION COMMITTEE

Marina Blagaić Bergman, PhD

Boško Budisavljević, MA

Ivana Marčeta Frlan, M.Educ

Iva Niemčić, PhD

Nenad Starc, PhD

Ivica Zec, MA

TECHNICAL SUPPORT

Luka Mlinarić

Branko Maljevac

ORGANISERS

NGO "Anatomy of Islands – Centre for Research and Development"
www.anatomija-otoka.com

Dobre Dobričević Association; Lastovo
www.dobredobricevic.hr

CO-ORGANISERS

Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb
www.ief.hr

Department of Ethnology and Anthropology, University of Zadar
www.unizd.hr/etnologijaiantropologija

LIST OF CONTRIBUTORS

Marina **Blagaić Bergman**, PhD, Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb, Croatia
marina@ief.hr

Zlatko **Đukić**, PhD, Department of History, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Osijek, Croatia
zdjukic@ffos.hr

Pantelina **Emmanouilidou**, PhD, PIM Initiative/ France
linanimae@hotmail.com

Pauline **Flipo – Boucontet**, MA, doctoral student, France
flipo.pauline@hotmail.fr

Rikard **Frgačić,** MA, Croatia
rikard.frgacic@ka.t-com.hr

Josip **Grgić**, MA, Faculty of Economics, Business and Tourism, Split, Croatia
jgrgic@efst.hr

Ivana **Gudelj**, PhD, Ministry of Environment and Energy, Zagreb, Croatia
ivana.gudelj@haop.hr

Tomislav **Horvat**, MA, The Secondary School of Electromechanical Engineering, Varaždin, Croatia
tomislav.horvat10@skole.hr

Marija Jug-Dujaković, PhD, Institute for Adriatic Crops and Karst Reclamation, Split, Croatia
Marija.Jug-Dujakovic@krs.hr

Sanja **Klempić Bogadi**, PhD, Institute for Migration and Ethnic Studies, Zagreb, Croatia
sanja.klempic@imin.hr

Anamarija **Kurilj**, MA student, Spatial Planning and Regional Development, Department of Geography, Faculty of Science, University of Zagreb, Croatia
anamarija.kurilj@gmail.com

Judith **Leitner,** MA, LandLuft – association with focus on building culture in rural environments, Austria
leitner@landluft.at

Axel **Luttenberger**, PhD, Faculty of Maritime Studies, University of Rijeka, Croatia
axel@pfri.hr

Michele **Morbidoni**, PhD, DiDA, Department of Architecture,
University of Florence, Italy
michele.morbidoni@unicam.it

Vinko **Muštra**, PhD, Faculty of Economics, Business and Tourism, Split, Croatia
vmustra@efst.hr

Elisabeth **Naucler**, MA, Finland
elisabeth.naucler@postit.ax

Tonka **Ninčević**, MA, Institute for Adriatic Crops and Karst Reclamation, Split, Croatia
Tonka.Nincevic@krs.hr

Máirtín **Ó Méalóid**, Dip Arts (Linguistics) CPC (Transport),
Manager of Cape Clear Island Development Cooperative, Ireland
mairtinomealoid@eircom.net

Tomislav **Oroz**, PhD, Department of Ethnology and Anthropology,
University of Zadar, Croatia
oroz@unizd.hr

Raffaele **Paloscia**, prof., DiDA, University of Florence
(Dipartimento di Architettura, Università degli Studi di Firenze)
raffaele@unifi.it

Ana **Perinić Lewis**, PhD, Institute for Anthropological Research, Zagreb, Croatia
aperinic@inantro.hr

Sylvain Ivan **Petit**, MA, SMILO NGO, France
sylvain.petit@paprac.org

Tonino **Picula**, MA, Croatian representative in the European Parliament, Belgium
ured@toninopicula.com

Sonja **Podgorelec**, PhD, Institute for Migration and Ethnic Studies, Zagreb, Croatia
sonja.podgorelec@imin.hr

Fritz **Richter**, MA, University of Technology, Vienna, Austria
fritz_richter@gmx.at

Majda **Rubić**, MSc, Ministry of Regional Development and EU Funds, Zagreb, Croatia
majda.rubic@mrrfeu.hr

Lidija **Runko Luttenberger**, PhD, Department of Polytechnics, University of Rijeka, Croatia
lidija.luttenberger@uniri.hr

Tijana **Stanić**, MA, Faculty of Chemistry and Technology, University of Split, Croatia
tstanic@ktf-split.hr

Nenad **Starc**, PhD, Institute of Economics Zagreb, Croatia
nstarc@eizg.hr

Dijana **Šabić**, MA, doctoral student, Entrepreneurship centre Aktiva,
Island of Brač, Croatia
dija.sabic@gmail.com

Blanka **Šimundić**, PhD, Faculty of Economics, Business and Tourism, Split, Croatia
blans@efst.hr

Valentina **Šinjori**, MA, The Secondary School of Electromechanical Engineering,
Varaždin, Croatia
valentina.sinjori@gmail.com

Sara **Škarica**, MA, Slovenia
sara.skarica@gmail.com

Stjepan **Šterc**, PhD, Department of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia
sterc@geog.pmf.hr

Sean Louis **Turner**, MA, SMILO
sturner4@terpmail.umd.edu

Ema **Veseljak**, MA student, The Academy of Dramatic Art, University of Zagreb,
Croatia
veseljakema99@gmail.com

Ratimir **Zimmerman**, MA, Zagreb Architects Society DAZ, Croatia
ratko.cimerman@hi.t-com.hr

Jelena **Zlatar Gamberožić**, PhD, Institute for Social Research in Zagreb, Croatia
zlatar.jel@gmail.com

SYMPOSIUM PROGRAMME

Location: Cultural centre, Lastovo (Dolac 5)

SATURDAY, 28 SEPTEMBER

19:00 – 20.00 Registration

SUNDAY, 29 SEPTEMBER

8:30 – 9:00 Registration

9:00 – 11:00 Opening ceremony

Introductory speech by **Tonino Picula**, Croatian representative in the European Parliament

Session I, chair Marina Blagaić Bergman

Nenad Starc and **Ratimir Zimmermann**
Nissology of Near Islands

Anamarija Kurilj
Island Functionality of the Pelješac Pennisula

Ana Perinić Lewis
Island's Others and Island's Otherness

11:00 – 11:30 COFFEE BREAK

11:30 – 13:00 **Session II**, chair: Nenad Starc

Sonja Podgorelec and **Sanja Klempić Bogadi**
Demography of the Archipelago: Migration as a Way of Life

Tomislav Oroz
Entangled Migration Experiences: Transnational Movements of Islanders from Dalmatian Islands of Olib and Silba

Stjepan Šterc
Island Studies: An Academic Challenge

13:00 – 15:00 LUNCH BREAK

15:00 – 17:00 **Session III**, chair Nevena Kereša

Fritz Richter
Open Space for Croatian Islands: A Special Working Method to Come to Highly Consensual Results in Big Groups of Confronted Participants

Dijana Šabić
An Analysis of the Island Municipal Development Plans

Rafaelle Paloscia and **Michele Morbidoni**
The Caritalents Training Project: Heritage and Life in Barbados and Dominica

Sylvain Petit
SMILO Program: Strengthening Small Islands' Resilience

MONDAY, 30 SEPTEMBER

9:00 – 11:00 **Session IV**, chair Sanja Klempić Bogadi

Sean Turner
Near Islands of Europe

Marina Blagaić Bergman
Employments of Space on Finnish Islands

Elisabeth Naucler
Towards the Centennial of the Aland autonomy

Máirtín Ó Méalóid
The Irish Islands 'In Focus'

11:00 – 11:30 COFFEE BREAK

11:30 – 13:30 **Session V**, chair Lidija Runko Luttenberger

Tijana Stanić
Volatile Compounds in the Piculja Type Olive Leaves

Marija Jug-Dujaković and **Tonka Ninčević**
The History, Present and Future of Dalmatian Pyrethrum

Sara Škarica
Reinventing the Rural / Food Research Hub

Jelena Zlatar Gamberožić
Comparison of Determinants of Tourism Development in Povlja, a Settlement on the Island of Brač, in 2009 and 2019

13:00 – 15:00 LUNCH BREAK

17:00 – 19:00 EXCURSION

20.00 DINNER FOR ALL THE PARTICIPANTS

22.30 **Tomislav Horvat**
Astronomy on Lastovo: Challenges and Possibilities

NIGHT SKY OBSERVATION
(location will be agreed upon during the symposium)

TUESDAY, 1 OCTOBER

9:00 – 10.30 **Session VI**, chair: Axel Luttenberger

Judith Leitner
Reading Landscapes

Lidija Runko Luttenberger and **Ivana Gudelj**
Imperative of Perceiving Insular Karst's Exceptional Value for the Republic of Croatia

Blanka Šimundić, Josip Grgić and **Vinko Muštra**
Regional Economic Resilience in Remote Regions: Empirical Findings on the Croatian Islands

10:30 – 11:00 COFFEE BREAK

11:00 – 12:30 **Session VII**, chair: Nenad Starc

Pantelina Emmanouilidou
Towards a Common Legal Framework for Island Biodiversity Conservation in International Law

Majda Rubić
Recognising the Special Nature of Island Territories in EU Policies

Pauline Flipo-Boucontet
Relevance of the Systemic Approach in the Study of Island Development

12:30 – 15:00 LUNCH BREAK

15:00 – 16:30 **Session VIII**, chair: Lidija Runko Luttenberger

Rikard Frgačić
Hydrogeographical Characteristics of the Island of Krk

Axel Luttenberger
Environmental Impacts of Nautical Seaports

Zlatko Đukić
On Some Issues Related to a Ship's Crew as Dealt with in the Statutes of Dalmatian Cities and Communes

16:30 – 17:00 COFFEE BREAK

17:00 – 18:30 **Session IX**, chair Tomislav Oroz

Valentina Šinjori
Islands in Contemporary Literature (the Closeness of Islands: Openness in Literature)

Ema Veseljak
The Distance—Exotic and Magic : The Reality (Media Reflections/ Video)

FINAL DISCUSSION

SYMPOSIUM ABSTRACTS
(in alphabetical order by author)

Marina **Blagaić Bergman**, PhD, Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb, Croatia
marina@ief.hr

Employments of Space on Finnish Islands

Finnish island areas extend over maritime and freshwater archipelagos. The number of islands exceeds 179,500, out of which 98,000 are on lakes. There are approximately 430 islands that are inhabited throughout the year, of which 150 are on the lakes. The focus of this presentation is to reflect on Finnish island spaces through the perspective of their uses, a kind of overview of archipelagic employments, by which I mean the ways in which permanent and temporary residents or tourists use island spaces and the ways in which their usages are treated by local, regional and international institutions in view of the documents they are implementing. I will refer to the four major maritime archipelagos: the one in front of the cities of Helsinki and Kotka, the Kvarken Archipelago and the largest European, and by some counts the world's, archipelago placed in front of the city of Turku in the Archipelago Sea. Many of these islands are connected by bridge to the mainland or larger islands or, due to the specificity of the Finnish climate and the icing over of the sea, their insularity is annulled for a part of the year. Special attention will be given to the activities and ideas behind The Island Committee's work and The Island Developmental Act by focusing on the ways they compensate for the challenges of geographical fragmentation and by tracking the narrations of islands' vulnerabilities or empowerments. One of the empowerment phenomena that will be presented is the understanding of temporary housing on the islands as a developmental advantage and, based on that standpoint, the strategic focusing on the rural development model that fosters the creation of the conditions for more frequent use of the cottages on the islands.

Marina Blagaić Bergman is a Senior Assistant at the Institute of Ethnology and Folklore Research in Zagreb, Croatia. In 2014, she defended her interdisciplinary doctoral thesis in the field of Island Studies on the infl uence of the economy on the lives of islanders on the Adriatic Island of Šolta during the 20th and 21st centuries. She is also involved in projects in Heritage Studies, the Anthropology of Migration and Food Studies. At the moment, she is a visiting researcher at the University of Helsinki, where she is participating in the research project "Social and Economic Sustainability of Future Work-life (WeAll)", researching mobility experiences of highly-skilled women from Southeastern Europe. She is, of course, not missing the chance to conduct nissological research on the Finnish archipelago.

Zlatko Đukić, PhD, Department of History, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Osijek, Croatia
zdjukic@ffos.hr

On Some Issues Related to a Ship's Crew as Dealt with in the Statutes of Dalmatian Cities and Communes

The paper deals with some issues related to a ship's crew as they were dealt with in the statutes of Dalmatian cities and communes and in some codes that were predecessors of the Dubrovnik, Zadar, Hvar and Split statutes. The role of a ship's crew has changed over time as the distribution of tasks aboard a ship changed as well. At first, the shipowner did all the work himself, but later it was realized that one person cannot competently complete all the tasks aboard a ship.

When it comes to the safety of the ship's crew, the ship itself, and the cargo during navigation in the Adriatic Sea, the problems were much more pronounced during winter. The experience of the ship's crew was often crucial for bringing the ship safely to its destination. Namely, navigation can be very dangerous and it is very often only due to the dexterity and persistence of the ship's crew that many ships were able to arrive safely to their destinations. The paper deals with the provisions of the Statutes of Dalmatian cities and communes that are related to navigation and, more specifically, to issues pertaining to a ship's crew.

Zlatko Đukić was born in Osijek, Croatia, in 1971. In 1996, he graduated from the Faculty of Law at the J.J. Strossmayer University of Osijek where he also earned his M.A. degree in 2003. He earned his Ph.D. at the University of Zadar in 2009. In his work, he is mainly concerned with issues related to maritime navigation from the perspective of legal codes from ancient times. He is currently employed as an Assistant Professor at the Department of History in the Faculty of Humanities and Social Sciences in Osijek.

Pantelina Emmanouilidou, PIM Initiative/ France
linanimae@hotmail.com

Towards a Common Legal Framework for Island Biodiversity Conservation in International Law

Island ecosystems function in a special way, as recognized by scientists since the first naturalistic explorations. They are very rich in endemic species and support an important amount of global biodiversity but are very vulnerable to external impacts. Paradoxically, the importance of island biodiversity is not reflected in environmental legislation, while other fragile ecosystems, such as forests, mountains and coastal areas, usually enjoy specific protection. Although the International Conventions for the Conservation of

Nature (CBD, Bern Convention, Ramsar, etc.) address island biodiversity issues, there is no international legal instrument providing a common framework for the protection of islands. In the first part of the presentation, I will explore the reasons for, and the consequences of, the absence of a common legal framework for island conservation. In the second part, I will focus on current and future innovative initiatives for altering this trend and addressing island conservation issues in international law.

Born in Greece and based in Marseille since 2012, I am a legal and policy expert specialized in island conservation. In 2018, I completed my Ph.D. in public law that dealt with the environmental protection of Mediterranean islands. I am currently working as an independent consultant providing my services to NGOs and governmental institutions on environmental policy issues at international and regional levels.

Pauline Flipo – Boucontet, MA, doctoral student, France
flipo.pauline@hotmail.fr

Relevance of the Systemic Approach in the Study of Island Development

It is currently admitted that island development implies specific concerns. Nevertheless, there is a growing will in island studies to cast off the constraints approach, which has long been used to deal with island development. These constraints, such as dependency on the mainland, the limitation of the local economy or the pressure emerging from tourism, have long been envisaged by researchers as a form of determinism, systematically limiting the development possibilities of islands. However, if the list of development barriers that would be induced by insularity is long, and while these elements sometimes reflect concrete realities, the diversity of island contexts obliges us not to limit our perspective by generalizing these aspects. Thus, the systemic approach as it is envisaged in spatial planning appears relevant to address the matter of island local development. In terms of spatial planning, holism translates into a central role granted to territorial interactions and includes the idea according to which the territory exceeds the sum of its components. To enlighten the relevance of this approach in the study of near islands, we can put forward the idea according to which the island specificity isn't only raised from a geographical aspect, but results from the interactions of multiple factors. These factors, which are geographical, social, cultural, economic or political, evolve jointly and originate in various dynamics, which can only be envisaged through a systemic apprehension of the territory. For example, the evolution of the local environment and that of the society living on it cannot be studied separately. In coastal islands, which are geographically delimited by the sea, and necessarily remain connected with the mainland, this global understanding of the territory and its dynamics seem pertinent to address the matter of local development.

I graduated in 2018 with a master's degree in Local Development and Management of Rural Territories from the University of Paul-Valéry, Montpellier III. During my master's studies, I took part in two internships in the Island Development Agency of Cres Island (O.T.R.A), Croatia, and consequently presented two master's theses on the topic of local development on islands from strategy to action. I wish to pursue my studies in this domain, which is why I am have been preparing a PhD project on the topic of local development in coastal islands with case studies in France and Croatia.

Rikard Frgačić, MA, Croatia
rikard.frgacic@ka.t-com.hr

Hydrogeographical Characteristics of the Island of Krk

The island of Krk, with an area of 405.78 km2 and a coastline length of 219.12 km, is the second largest island, after the island of Cres, in the Adriatic Sea. In addition, it is one of our highest, longest and most populated islands. The index of relative indentation of the island of Krk is 2.56 B, positioning it at only sixth place among our 15 large islands, and only at fourth place in terms of the length of the coastline. It lies in Kvarner between the Učka and Velebit massifs, which together with the Gulf of Trieste presents the deepest inland part of the Mediterranean in the EU. The fact that it lies on the 45th parallel is of particular geographic and climatic interest because it is exactly halfway between the Equator and the North Pole.

On Krk, like on most of our islands, water is scarce. The waters and karst soil of the island are closely linked to a number of specific characteristics. A permanent stream Vela Rika (Dry Ricina) flows through the island, which is the only stream on our islands, and besides it there are several torrents (Vreteniva, Veli Potok), which appear along the central, laid syncline valley of the Eocene Epoch. The river torrents, represented mainly in the southern part of the island, are almost insignificant from a hydrogeographic point of view, but their occurrence causes erosion, which ultimately results in a change in the appearance of the relief. The springs on the island of Krk are mainly connected to the limestone and flysch contacts. Most of them are of smaller capacity and some occur along the seashore. Because of this, the underwater of the island of Krk is full of cold springs whose activity depends on the precipitation regime.

I was born in Zagreb on 26 July 1959. I am married and have two children. I finished primary and secondary school in Zagreb and graduated from the Faculty of Natural Sciences at the University of Zagreb in 1985. Professional experience: 1986 – 1987 Teacher geo., Primary school B. Ćopić, Zagreb; 1987 – 1988 Atlas representative at Ljubljana Airport; 1988 – 1989 Area manager – Atlas, home tourism dept.; 1989 – 1992 Area manager – Atlas, travel dept.; 1992 – 1995 Foreign travel department manager – Atlas; 1995 – 1996 Travel agency manager – Zagrebtours; 1996 – 1998 CEO Zagrebtours; 1998 – 2006 CEO Air Plus- tour-

operator; 2006 – 2017 Product manager, University Dubrava Zagreb; 2017 – 2019 Editor Panopticum Zagreb; Other records: 1984 – 1994 Staff associate in marketing dept. of Radio 101 – advertising messages, radio and TV spots; 1992 – 1994 Major marketing project manager – election campaign for SDP: 1992 – parliamentary elections, 1993 – country elections; 1988 – 2015. Active participant in advertising campaigns for different companies and clients, tourist brochures, posters and web-sites design, cooperation with design studios Doroghydesign and Designsystem from Zagreb.

Tomislav Horvat, MA, The Secondary School of Electromechanical Engineering, Varaždin, Croatia

Astronomy on Lastovo: Challenges and Possibilities

After a short introductory lecture about the light pollution problem in the modern world and highlighting Lastovo as a place with an excellent sky view, I suggest observing the night sky from an adequate place on the island. The absence of light pollution in Lastovo will ensure a good view and photographing possibilities for many deep sky objects that are difficult to see in urban areas. Observing will be performed with two telescopes: a SC Celestron Edge HD 11'' and an apocromatic refractor TSapo115f7 on adequate GOTO mounts and with photographing tools.

Tomislav Horvat is working as a teacher of physics and astronomy in The Secondary School of Electromechanical Engineering in Varaždin and as a mentor for students in the Center of Excellence in Physics of Varaždin County.

Marija Jug-Dujaković, PhD, Institute for Adriatic Crops and Karst Reclamation, Split, Croatia
Marija.Jug-Dujakovic@krs.hr

Tonka Ninčević, MA, Institute for Adriatic Crops and Karst Reclamation, Split, Croatia
Tonka.Nincevic@krs.hr

The History, Present and Future of Dalmatian Pyrethrum

Dalmatian pyrethrum (Tanacetum cinerariifolium /Trevir./ Sch. Bip;) is a plant species that grows wild on the carbonate and rocky soils of the Croatian coast and islands. It is valuable because in its flower heads it synthesizes the natural insecticide pyrethrin. Based on the chemical structure of pyrethrum, pyrethroids, synthetic insecticides have been synthesized. Products that contain Dalmatian pyrethrum make up 80% of total plant insecticides used. In this lecture, we will present: the history of the commerciali-

zation of Dalmatian pyrethrum in our country and in the world and explain why it is not cultivated commercially in our region anymore; where it is commercially cultivated nowadays; uses of Dalmatian pyrethrum in ecological agriculture and households; and how to produce seedlings, why to plant them and when to harvest the flower heads. We will present the latest results of the project funded by the Croatian Science Foundation entitled 'Genetic Background of Dalmatian Pyrethrum (Tanacetum cinerariifolium / Trevir./ Sch. Bip.) Insecticidal Potential' that is ongoing as a continuation of many years of research on genetic and biochemical diversity of this endemic and economically important plant species. Our islands are full of plant treasure and the Dalmatian pyrethrum is one of it.

Marija Jug-Dujaković is a Research Associate employed at the Institute for Adriatic Crops and Karst Reclamation in Split. She graduated from the Department of Biological Sciences at the University of Zagreb and gained her Ph.D. from the Faculty of Agriculture at the University of Zagreb. She has collaborated on several different scientific projects concerning medicinal and aromatic plants. She is the author and coauthor of 14 scientific papers and has attended numerous international scientific conferences. She is a co-author of the Curriculum and Manual for the high school course: 'Botany of Medicinal and Aromatic Plants'. Her primary research interest is medicinal and aromatic plants and ethnobotany.

Tonka Ninčević graduated in 2011 from the University of Zagreb, Faculty of Agriculture. She is employed at the Institute for Adriatic Crops and Karst Reclamation, Split, as a Young Researcher in the Department of Plant Sciences. The subjects of her research are: population genetics, biochemical characterization and cultivation of medicinal and aromatic plants. She has collaborated in numerous European and domestic scientific projects. She is author and coauthor of several scientific papers and has attended many international scientific conferences. She is the author of the Curriculum and Manual for the high school course: 'Botany of Medicinal and Aromatic Plants'. She is a member of the Croatian Botanical Society and Society for Medicinal and Aromatic Herbs of South Eastern Europe.

Anamarija Kurilj, MA student, Spatial Planning and Regional Development,
Department of Geography, Faculty of Science, University of Zagreb
anamarija.kurilj@gmail.com

Island Functionality of the Pelješac Pennisula

The Pelješac peninsula, with its geographic and other positions and its elongated shape directed deep into the sea, is not formally an island in the classic sense of an island's perception but, considering the way of life of its inhabitants in terms of total spatial and transportation marginalization and basic functionality, it can be considered as an island in analytical and planar terms. The time and spatial availability of the Pelješac population

to the regional continental-coastal centers is very similar to, or almost the same as, most islands, and the negative demographic processes, especially in terms of negative future trends, are replicas of islands. The spatial-planning development approach to the peninsula Pelješac is that its area and its population should be set on the same model as used for dealing with island problems, and it is only a question of what new conditionality and functionalities in the area will bring about the construction of Pelješac bridge. Through this presentation, we wish to consider, according to a series of basic, primarily demographic parameters, the island's spatial functionality in a case that isn't formally an island. This is done with the purpose of understanding the formation of functional spatial units in the interest of the domicile population and the temporarily residing population. Given the intensity of demographic destruction on the peninsular and island space, the need for developing a model of demographic revitalization to keep basic spatial functions and valorization potential has never been greater. The progress of negative demographic trends confirms the achievement of the highest possible level of revitalization of the domicile population, and revitalization will have to be implemented primarily through an immigration variant and a complementary stimulating population policy. The key question is: How much will the non-identity population change the established peninsular (island) living habits, the way of living and working and the overall island identity? We have tried to answer these and similar questions in this paper (presentation).

I was born on July 23, 1995 in Dubrovnik. I grew up in Orebić on Pelješac. I attended elementary school in Orebić from 2002 to 2010 and thereafter high school Petra Šegedina from 2010 to 2014 in Korčula. In October 2014, I enrolled at the University of Zagreb, Faculty of Science, Department of Geography. In 2017, I received a bachelor's degree with the theme of the Pelješac peninsula between extinction and demographic revitalization. I then enrolled in two graduate studies: Spatial Planning and Regional Development and an Education course. In April of 2018, I received the University Award for academic achievement. My master's thesis for the Education course has been written and submitted and my master's thesis for Spatial Planning and Regional Development is in the process of being written. The theme is also related to Pelješac: the Influence of traffic on the social life of older people on Pelješac peninsula.

Judith Leitner, MA, LandLuft – Verein zur Förderung zur Baukultur in ländlichen Räumen (association with focus on building culture in rural environments)
leitner@landluft.at

Reading Landscapes

LandLuft, which literally means 'air of the countryside', is an Austrian association founded in 1999. The aim of the association is to enhance the building and planning of culture in rural municipalities through publications, exhibitions, awards for Baukultur, excursions, participatory workshops and other means. As a collaborator of LandLuft, I am currently

working together with Alfons Dworsky on a series of publications called 'Landschaft Lesen' (Reading Landscape). It is a documentation of the concepts and knowledge of Alfons Dworsky, who taught rural architecture and urban planning for many years at various universities in Austria, Germany and China. Reading Landscape means looking at landscapes and their built environment in their entirety, starting from ecological and geological conditions, the situation within the territory and the availability of resources, without neglecting their specific historical, cultural and social conditions and values, laws, regulations and power systems (for example inheritance laws, regulation of land use, parcelling, exploitation of natural resources and human beings). Understanding the background of past and on-going transformations (why do things look the way they do?) is an important basis for decision making about future developments: What should be protected, what should be renewed, adapted or abandoned? How can we develop a sensible set of rules? What can we learn from the past regarding the use of land and the corresponding settlement layouts? How can we create resilient, sustainable and adaptable structures (buildings, settlements, infrastructures and cultivated landscapes) to be preferably fail-safe in various situations? Which obstacles have to be overcome to make them realizable? The latter is extremely important, e.g., regarding severe challenges such as the possible consequences of climate change.

Born in 1981 in Vienna. Responsible for research and publications in LandLuft – Verein zur Förderung von Baukultur in ländlichen Räumen (association with focus on building culture in rural environments) since 2011. Visiting lecturer at the University of Technology in Vienna since 2009. Collaborator in the architectural practice of nonconform, and the curator of the 'Leerstandskonferenz', a conference on vacancy, shrinking regions and related subjects in Vienna from 2009 to 2013. Collaborator at the Geninasca Delefortrie Architectes, Neuchâtel, Switzerland from 2007 to 2009. Diploma in architecture obtained at the University of Technology Vienna in 2007. Internships in various architectural practices in Vienna and Zagreb in 1999.

Axel Luttenberger, PhD, Faculty of Maritime Studies, University of Rijeka, Croatia
axel@pfri.hr

Environmental Impacts of Nautical Seaports

Although the public expects the nautical seaports environment to comply with the requirements similar to those prevailing at recreational facilities, that is not the case. The pollution impact of nautical tourism seaports is significant and this is the reason for developing a system that ensures permanent monitoring and research in order to preserve the environment and ecosystems for the future well-being of the tourism sector. Each nautical seaport has different sensitivity and the characteristics of their social and ecological environment are different. The growth must correspond to the demands, comply-

ing in any case with governance measures and pollution prevention. Qualitative risk assessment using the risk matrices recommended by International Maritime Organization (IMO) and other standards cannot be used for the risk assessment of the pollution of a precisely determined part of the coastal sea by black waters from various vessels. Classification, identification, collection and management of waste must be implemented in nautical seaports to standardize the costs and the services, and other impacts should be considered. The broad objective is to facilitate the allocation of nautical seaports to provide sustainable benefits. The basis of the system consists of principles, norms aimed at achieving sustainability, and good governance in the public's interest in nautical seaports.

Axel Luttenberger is a full professor with permanent tenure at the Faculty of Maritime Studies of the University of Rijeka. He got his Bachelor's degree in Law from the Law school of Rijeka, and became a Master of Law and Doctor of Law at the Law school of Split. He passed his Bar examination and has long-lasting practice in the marine insurance business as a legal attorney and legal advisor. He has experience in local government and governmental public services having been the City Mayor of Opatija and a Member of the Croatian Parliament. He has published 4 books and over 100 academic papers. His main activities are teaching maritime, commercial and ecology law in various university and vocational programmes.

Elisabeth Naucler, MA, Finland
elisabeth.naucler@postit.ax

Towards the Centennial of the Aland autonomy

The Åland Islands are a special case from many points of view. It is an archipelago consisting of more than 6,500 islands between Sweden and Finland. The population, now consisting of 30,000 inhabitants, is entirely Swedish-speaking but belongs to Finland. The islands enjoy autonomy after a conflict settled by the League of Nations in Geneva in 1921. The islanders wanted to belong to Sweden, but the decision was that they should belong to Finland with extensive autonomy. It was decided that the language would forever be Swedish. There have been many ups and downs in the development of the autonomy and most of them have been under the scrutiny of the international community. It is one of the few conflicts that has been settled by the international society in a sustainable way for such a long time.

There are no models when it comes to solving conflict and autonomy arrangements, but it has served as an example worth studying, not at least in the former Yugoslavia but also around the world in armed conflicts. It is very important to understand the history and the background if the settlement is to be interesting to other minorities.

Åland has a special status within the European Union, but it does not meet the expectations of the Alanders. Their place in the EU is interesting to dwell on and also very

complicated. My presentation will include the history, how the territorial autonomy has been an asset for the population, but also the challenges encountered. Åland has many forms of minority protection dating back to 1921 and achieved over the years in its co-existence with Finland, but also many challenges in the globalized world of today. The problems of developing autonomy in today's society are particularly interesting.

Mrs. Elisabeth Nauclér was born Swedish/Norwegian and holds a degree in Law from the University of Uppsala. She has been a civil servant in the Åland administration and served with the UN in Croatia 1993-96. She was a member of the Finnish Parliament (2007-15), elected from the autonomous Island of Åland. During her term in office, she was a member of the Constitutional Law Committee, the Foreign Affairs Committee, the Employment and Equality Committee, deputy member of the OSCE Parliamentary Assembly, representing the Åland constituency in the Grand Committee (European Affairs), and chairperson of the parliament's Human Rights Group. She was the Finnish Parliament coordinator for the Women Empowerment project that Finland supported in Serbia. Her particular areas of interest are Autonomy and Minority questions, Constitutional Questions, State building and Power Sharing, Human rights, Women, Peace and Security.

Máirtín Ó Méalóid, Dip Arts (Linguistics) CPC (Transport),
Manager of Cape Clear Island Development Cooperative, Ireland
mairtinomealoid@eircom.net

The Irish Islands 'In Focus'

Across the European Union, islands have been gaining ground and the recent establishment of the EU Commission Clean Energy Islands Secretariat has given additional recognition to the specific needs of islands as being different to the mainland. Two Irish islands are part of this process. The Irish Islands have finally convinced the Irish Government to develop specific island policies that would help to safeguard these vulnerable offshore communities in an age of urbanisation, and the recent announcement by the Irish Government of the intention to develop these island policies is of course welcome.

We hope that the formal recognition of the unique circumstances and opportunities on the islands will lead to the development of proper, realistic and appropriate policies and strategies that will enable sustainable island communities. This presentation will address the island policies as developed by Comhdháil Oileán na hÉireann (Irish Islands Federation) as well as the recent Scottish and Croatian Islands legislation and how they can be used to help develop Irish Government policy.

Specific information will be presented that will outline the situation regarding various elements of the Irish Island's needs, and the ways in which they can be better ad-

dressed when there are national island policies in place, as well as outlining how this will make our islands more European.

Born in 1964. Studied linguistics and specifically Language Planning and Management in the National University of Ireland, Galway. He has dealt with various challenges that face island communities, including economic development and the safeguarding of the islands culture and heritage. His current position is that of Manager of Cape Clear Island Development Cooperative (Comharchumann Chléire Teoranta). He is currently Vice Chairperson of Comhdháil Oileán na hÉireann (the Irish Islands Federation) a role that includes representing the islands at local, regional, national and European levels. Recently, he has been involved with the WASAC (Water Saving Challenge) project. Through ESIN (European Small Islands Network) he is involved with many different island projects at the EU level.

Tomislav Oroz, PhD, Department of Ethnology and Anthropology,
University of Zadar, Croatia
toroz@unizd.hr

Entangled Migration Experiences: Transnational Movements of Islanders from Dalmatian Islands of Olib and Silba

The presentation discusses migrations on the north Dalmatian islands of Olib and Silba from the anthropological perspective. Even though the two islands are separated by less than four miles, their geographical proximity to one another is inversely proportional to the diversity of their social, cultural, economic, and historical heritage. The sense of identity on the island of Olib is shaped by the experience of migration that depopulated the island by more than 90% in less than 100 years. Most of the Olib island community now resides in the US. In recent years, the trend of return migration has been noticeable, mostly among older islanders in their retirement days. The experience of life in the US has altered the self-image of the islanders and re-defined their sense of belonging. The traditional houses that they left are now remodelled and equipped with commodities from America. The daily rhythm of living on the island has also been altered according to their American experience. Often, the feeling of belonging that spread across the continents reveals the boundaries of the island to be a fluid, dynamic, and transgressive cultural phenomena rather than mere geographical demarcations. On the other hand, the notion of belonging to the nearby island of Silba differs due to the different historical, social, economic, cultural and demographic experience of the islanders. As opposed to Olib, Silba's maritime-oriented economy enabled sailors to transgress the fixed geographical borders of the island, although they never fully left the island. Their 'absence' from the island has always been temporary, and the notion of belonging and identity manifests through the constant fluctuation of the out-of-the-island experience combined with the permanent stay on the island. This presentation re-examines the notion

of belonging through a diasporic perspective and through an analysis of practices and narratives of islanders on both Olib and on Silba.

Tomislav Oroz is an Assistant Professor at the Department of Ethnology and Anthropology, University of Zadar. He holds a MA degree in ethnology, cultural anthropology and history from the University of Zagreb. At the same University, he obtained a Ph.D. degree in ethnology and cultural anthropology in 2014. He has worked at the Department of Ethnology and Anthropology at the University of Zadar since 2008. In 2018, he was appointed as the deputy of the Head of Department. He authored the book Where Were You in 1573? Diverse Faces of Matija Gubec in Memory Practices, published in 2018 by Jesenski & Turk publishing house. His teaching activities at his home university include several courses both at the undergraduate and graduate level. His research interests are in memory studies, Mediterranean studies, island studies and Balkan studies.

Raffaele Paloscia, prof, DiDA, Department of Architecture, University of Florence, Italy
raffaele@unifi.it

Michele Morbidoni, PhD, DiDA, Department of Architecture, University of Florence, Italy
michele.morbidoni@unicam.it

The Caritalents Training Project: Heritage and Life in Barbados and Dominica

Today, as in the past, the Caribbean is the setting of an intersection among peoples, cultures, economies and the natural environment, of which the local heritage is the historical outcome. Taking into account its origin and also the natural and anthropic fragilities of the archipelago habitats, interventions based on knowledge sharing and exchange appear most suitable. In the Lesser Antilles, namely, climate change and market globalization threaten the human and physical environment by imposing huge natural and socio-economic transformations. The islands of Barbados and Dominica share the duty of preserving their Caribbean Heritage against urban degradation, economic vulnerability and social disintegration. The Caritalents cooperation project fostered the sharing of expertise on territorial heritage between international and local experts and its transfer to local actors, especially by training young people with innovative participatory tools. Actions aimed at enhancing awareness and knowledge about local heritage were the hinge of Experimental Laboratories held in the capital cities Bridgetown and Roseau as well as other villages. Special topics included: participatory mapping and urban design; urban organic farming, built religious heritage, and a focus on two very different UNESCO World Heritage Sites - Historic Bridgetown and its Garrison (Barbados) and Morne Trois Pitons National Park (Dominica). Young people were involved and sup-

ported in deciphering the actual consistency of local heritage resources and to find living and work opportunities rooted in their origin territories. At the same time, they were called to overcome insularity through the building of multilevel networks: local, interinsular and international, all relevant to the innovation of the current tourism exploitation model.

Raffaele Paloscia is a professor of Planning at the Department of Architecture (DIDA) at the University of Florence. Head of the Department of Urban and Regional Planning (2003-09). Invited Professor at Escuela de Arquitectura de Granada, Spain (2010). He is currently coordinator of: DIDA International Activities; LabPSM (Lab City and Territory in the Global South). MoUs with Universities of: Isfahan; Jadavpur-Kolkata, SPA-New Delhi, SPA Vijayawada, CU Chandigarh; Belgrade; Granada; West Indies; Colima, UAM, Del Litoral. Member of the International Keio Institute for Architecture & Urbanism. He coordinated several international research/cooperation projects and has published books and essays on the Global South.

Michele Morbidoni is an architect holding a Ph.D in Urban and Territorial Planning, is Contract Professor at the School of Conservation and Restoration of Cultural Heritage of the University of Camerino and tutor at the course on Territorial Planning for Development Cooperation at the University of Florence. Member of the LabPSM research unit at the University of Florence. Coordinator of Training Activities for the CARITALENTS Project, his research interests are focused on the relationship between traditional and informal settlements. He is author of many papers on such topics.

Ana Perinić Lewis, PhD, Institute for Anthropological Research, Zagreb, Croatia
aperinic@inantro.hr

Island's Others and Island's Otherness

Each island has its indigenous inhabitants, the ones who discovered the island, first settled on it and acquired or created the status of "the first islanders" and natives. Everyone who came after them, either in groups or individually, usually inhabited parts of the island selected for immigrants or established completely new island settlements. Awareness of the newcomers ('new inhabitants', 'island highlanders', foreigners), those who came there 'second', and constantly emphasizing and highlighting their otherness is part of the island's history, heritage, culture and the island's identities. The islanders never forget from where the newcomers came (from which part of the mainland they arrived or by which sea route they reached the island), when they came to the island and why they cannot be regarded as 'real' islanders. 'Other' islanders or 'other' island communities are constructed with a diverse, often detailed/wide spectrum of distinctive features, real and imaginary differences, boundaries and frameworks that are used to define, separate or

isolate them. This presentation is an overview of such 'other' and 'different' islanders on the islands of the Croatian archipelago through the analysis of historical sources of island history, travel books and literary works, as well as historical oral legends about the colonization and formation of islands and their settlements and family legends about the ancient origins of some families or the disappearance of some others.

Ana Perinić Lewis, Ph.D., is a research associate at the Institute for Anthropological Research in Zagreb, Croatia. She graduated in Croatian language and literature and ethnology at the Faculty of Humanities and Social Sciences at the University of Zagreb. Her main fields of interest include: island studies, island space, island communities and their identifications, migrations and stereotypisations. She conducted cultural anthropological research on identity processes on the island of Hvar and published the book (in Croatian) Islands of the Island of Hvar: The Pluralism of Local Island Identifications (2017). She was associate on six interdisciplinary scientific projects focused on anthropological research of the Adriatic islands.

Sylvain Petit, SMILO, France
s.petit@smilo-program.org

SMILO Program: Strengthening Small Islands' Resilience

Small islands are particularly vulnerable to global changes and face many issues, including: climate change impacts, pollution, invasive species, and habitat destruction. At the same time, the insular characteristic can also be seen as a strength, as it is a fertile ground for technical, social, and sustainable innovation.

Supported by the French Coastal Conservatory, SMILO is an international NGO that aims to support islands (>150km^2) towards a sustainable management of their territory and resources. Its integrated approach focuses on: waste management, energy, water and sanitation, biodiversity and ecosystems, landscapes and cultural heritage. The program is built around the Sustainable Island labelling process. In 2019, five small islands have passed the certification scheme, and more than thirty are members of the network. The NGO has also set up the 'Islands Fund', which finances concrete and practical operations up to €50,000.

An important aspect of SMILO's work is to collaborate with each island territory to establish an 'Island Committee', an innovative body of governance that brings together local associations and public decision-makers for dialogue and to settle a long-term shared, sustainable and autonomous plan for the management of their territory.

The NGO closely helps implementing concrete projects, for example on: Levant, Sainte-Marguerite, Saint Honorat (France), Kerkennah (Tunisia), Zlarin (Croatia).
One of our partners, the island of Ibo in Mozambique, was severely impacted by cyclone Kenneth on April 25, 2019, only a few weeks after Hurricane Idai. SMILO is currently

reflecting on the type of operations it could set up to support the island at its scale. More broadly, it seeks to facilitate the dialogue between impacted territories and others particularly at risk, while increasing its network and expertise.

Living on the Adriatic coast for 7 years in the city of Split, where he was responsible for ICZM projects and initiatives implementation with the UN-Environment Mediterranean Action Program (PAP/RAC), Sylvain PETIT quickly felt in love with Croatian islands. With masters in Economics and Geography, small Croatian islands were not the first to emerge on his horizon: From the island of Vancouver to Crete via Sardinia, he is a convinced and passionate islander. After working in tourism, coastal planning and nature conservation, he is now mostly dedicated to small islands. He is the Executive secretary of the SMILO NGO since June 2019, but he has been part of the initiative from the start, working first as a secretary and facilitator.

Tonino Picula, MA, Croatian representative in the European Parliament, Belgium
ured@toninopicula.com

Tonino Picula is a Croatian politician who is currently serving his third term as a Croatian Member of the European Parliament (since 2013). Previously, he served as Croatian Minister of Foreign Affairs from 2000 to 2003, 4 terms as a member of Croatian Parliament and as a Mayor of Velika Gorica from 2005 to 2009. In the European Parliament, Tonino Picula is a member of the Foreign Affairs Committee (AFET) and the Regional Development Committee (REGI). He is one of the founders and the vice-president of The Seas, Rivers, Islands and Coastal Areas Intergroup (SEARICA), and also one of the founders of the Secretariat for the Clean Energy for EU Islands Initiative.

Sonja Podgorelec, PhD, Institute for Migration and Ethnic Studies, Zagreb, Croatia
sonja.podgorelec@imin.hr

Sanja Klempić Bogadi, PhD, Institute for Migration and Ethnic Studies, Zagreb, Croatia
sanja.klempic@imin.hr

Demography of the Archipelago: Migration as a Way of Life

The population of Croatian islands makes up a small share of the global island population, but even the superficial comparison with other archipelagos shows that they share the same negative demographic trends. The Croatian island communities have experienced irreversible demographic destabilization. The reasons are founded, first and foremost, in the extensive out-migration during the 20th century. Namely, at the beginning of the 20th century, the economic foundations of the island household, which had a sig-

nificant share in viticulture, were weakened by the collapse of the vineyards, which led to emigration, sometimes temporary but more often permanent. A large number of young, working-active islanders moved from the island, thereby permanently altering the demographic structure of the archipelago as well as the overall island economy. After the Second World War, the islanders increasingly migrated to economically more developed areas of the country, mostly to the coastal towns and the capital of Zagreb. This was followed by the increase in the share of the elderly population on the islands and a decrease in the number of economic activities. It all resulted in the large number of small island settlements being abandoned. Research on the lifestyle of old islanders confirms an active lifestyle deep into old age. Even part of the elderly with worsening health and functional status are ready to take an active role in the community. Research on small and medium-sized islands has shown that awareness of the smallness and fragility of island communities leads to a greater acceptance of changes brought by settlers from the mainland. Over the last few decades, the island population's exposure to various influences from the land has affected various aspects of the traditional way of life of an individual. To a large extent, the sense of belonging to the homogenous and intimate island community and the strong inner ties of the community still determine their island identity.

Sonja Podgorelec, PhD, sociologist, is a research adviser employed at the Institute for Migration and Ethnic Studies in Zagreb. Her research and publications focus primarily on migration, ageing (sociological/socio-gerontological aspects of the ageing of the Croatian population, particularly the island population) and quality of life. Dr. Podgorelec is the author and co-author of five books, among which the most important are: Growing Old on an Island: The Quality of Life of Elderly Population on Croatian Islands (2008) and Cities Sunk the Islands: Changes in Small Island Communities (co-author Sanja Klempić Bogadi, 2013), both in Croatian, as well as more than fifty scientific and expert papers.

Sanja Klempić Bogadi, PhD, is a research adviser employed at the Institute for Migration and Ethnic Studies in Zagreb since 2000. She is a head of Department for Migration and Demographic Research. She earned her degree, her M.S. and her Ph.D. at the Department of Geography at the Faculty of Science of the University of Zagreb. In co-authorship with Sonja Podgorelec, she published the book (in Croatian) Cities Sunk the Islands: Changes in Small Island Communities (2013). She is the Editor-in-Chief of the scientific journal Migration and Ethnic Themes. Her interests are ageing, migration, and the geography of islands.

Fritz Richter, MA, University of Technology, Vienna, Austria
fritz_richter@gmx.at

Open Space for Croatian Islands: A Special Working Method to Come to Highly Consensual Results in Big Groups of Confronted Participants

Environmental and political decisions today are all about top down implementation, with or without the influence of the citizens and support from many experts, politicians, lobbyists and important financers and investors. It is the main field of representative democratic political practice today. It is missing the 'systemic behaviour' in many decisions and the results are often 'streaky'. Against this stand many environmentalists, idealists and some experts. They prefer 'direct democratic decisions' but remain focused mainly on 'their purposes', seldom following the systemic needs and taking a difficult actual standpoint. Citizens are called to vote for persons in 'representative' democratic processes expecting that they will follow their needs.

In this lecture, a method of inducing all concerned stakeholders to share their individual ideas and maybe some controversial targets will be described. The method leads to a better final consensual result, achieved in the 'Open Space' process. Open Space does not stand as a replacement for the classic democratic way of decision making but can be added as a problem solver for very important public needs and to tempt persons to be more involved in the basic decision processes than usual. In this lecture, the development of Open Space will be described followed by some excellent results. This is similar to the actual confronted claims on the Croatian islands. The open and real procedure of Open Space Technology will be described in detail and also some failures and traps will be mentioned. The point is that the wonderful islands of Croatia are valuable enough not to become an object of exploitation for profit-driven investors alone.

Educated in the field of mechanical engineering. Graduated in technical physics from the University of Technology in Vienna. Head of a scientific & engineering department at a private electronics company for 20 years. Cooperation with the 'Studia' in Vienna on system analysis. Consultant in the fields of systems, production, networks and engineering. Professor at the SAP post-grad Academy for management tools and business ethics. Partly retired but working as consultant at General Motors Power Train Vienna for technical PR and production process management. Online 'thinker' for 'living tomorrow' as systemic consultant with ideas on 'New Work', 'New Production', and for a more social, peaceful, sustainable and resource-protected world. Head of the Board of Directors at the European Union Road Federation (ERF) Austria.

Majda Rubić, MSc, Ministry of Regional Development and EU Funds, Zagreb, Croatia
majda.rubic@mrrfeu.hr

Recognising the Special Nature of Island Territories in EU Policies

Many EU Member States have islands and archipelagos in which natural resources are often scarce, which places considerable limitations on their potential for economic growth. Article 174 of the TFEU recognises the special nature of island territories while island policy is defined through regional policy that is part of territorial cohesion, which is EU investment policy. Cohesion policy strengthens the European Union by investing in unevenly developed segments based on the way in which the European Commission finances GDP and, to date, there are very few concrete EU measures that support islands. The European Parliament Resolution on the special situation of islands, adopted on February 4, 2016, calls for the MS to define the special situation of islands according to their persistent natural and demographic difficulties (recommendation 5). It also suggests tax cuts to maintain approved tax arrangements under Council Directive 2006/112 / EC on the common VAT system as compensation for natural disadvantages and the persistent demographic difficulties of the island (recommendation 6). The second Parliamentary Resolution in the EU Multi-annual Financial Framework after 2020 recommends that the MS for the most distant regions issue a programme to address their problems, measures and justified exemptions.

Since the Union lacks a financial support framework for islands, and the 2006 Directive on the common VAT system does not provide for specific provisions regarding the application of VAT rates in the Republic of Croatia, which was not an EU Member State at the time, the Commission representative may submit a proposal for a revision of the Directive. Also, contacting an EU member state with a similar situation regarding islands, with the status of remote islands according to negotiations with the EU, could approve a reduced VAT rate of 5% and thus bring about the implementation of an amendment directive into Croatian law. It should be borne in mind that the EU's Common Agricultural Policy does not take into account the specificities of islands and that the EU Commissioner for Regional Development advises the role of national governments in solving island problems be strengthened.

Majda Rubić is senior advisor in Directorate for Islands at the Ministry of Regional Development and EU Funds and her professional focus has been the EU island legislation since 2017. In 2011, she obtained a Master's of Science in European Law from the University of Zagreb. She is the author of book about the Committee of the Regions of the EU, has published in various publications in the field of law in accordance with EU acts and participates in professional conferences. She is also editor and initiator of the reprinting of the book Our Islands on the Adriatic (1952) by Ivo Rubić.

Lidija Runko Luttenberger, PhD, Department of Polytechnics, University of Rijeka, Croatia
lidija.luttenberger@uniri.hr

Ivana Gudelj, PhD, Ministry of Environment and Energy, Zagreb, Croatia
ivana.gudelj@haop.hr

Imperative of Perceiving Insular Karst's Exceptional Value for the Republic of Croatia

The first recorded use of the word 'karst' dates back to the 13th century, written in Glagolitic script on a tablet found on the island of Krk. Karst denominates a terrain with specific hydrogeological and geomorphological features that emanate in soluble rocks and it represents a resource of global-level significance owing to the exceptional abundance of the geodiversity and biodiversity and water it holds. Dinaric karst is one of the most precious karst phenomena in global terms, and, at the same time, the greatest continuous karst area in Europe. Globally, the Adriatic archipelago constitutes the most numerous karstic group of islands. The presence of chemical corrosion is reinforced by salt sprays on the islands, giving rise to sharp and extreme insular relief shapes. Despite the features that make Croatian islands a significant geo-destination as well, there is an insufficient level of awareness of the specific features and susceptibility of insular karst in the Republic of Croatia, which is evidenced by practiced methods of waste disposal, mineral exploitation and construction interventions in space, which directly affect the preservation of biodiversity as well as the quality and quantity of the underground water, island watercourses, and permanent lakes thereon. The perception of the specific character of karst and appropriate relationship therewith should be developed continuously, but it is also necessary to devise the methods for developing a sufficiently responsible relationship towards karst within the public and with decision makers in particular with the aim of achieving proper valuation and preservation of that national resources of ours.

Lidija Runko Luttenberger is Associate Professor in environmental engineering at the School of Polytechnics at the University of Rijeka. She got her bachelor's, master's of science and doctoral degrees from the Faculty of Engineering at the University of Rijeka. She worked in the shipbuilding industry as a design engineer, sales manager and management board member, in a municipal utilities company as department manager, and also as the Undersecretary of State in the Ministry of Environment and Nature Protection. She has authored the book Water and Waste Management as well as more than 90 scientific and professional papers in the field of environmental protection.

Ivana Gudelj is employed at the Ministry of Environment and Energy and has a Ph.D. in Biotechnological Sciences from the Faculty of Food Technology and Biotechnology at the University of Zagreb. She has had the status of Scientific Associate since 2014. She has signifi-

cant experience in environmental and natural protection in both the private and public sectors. As a director of the Croatian Agency for Environment and Nature during period 2016-2018, she was deeply involved in the implementation of environmental and natural protection programmes, in particular in relation to Natura 2000 management and monitoring in accordance with EU directives and use of EU funds. Ms. Gudelj promotes a holistic approach to environmental protection and has a profiled scientific background in water protection, biological wastewater treatment and sustainable waste management solutions.

Tijana Stanić, MA, Faculty of Chemistry and Technology, University of Split, Croatia
tstanic@ktf-split.hr

Volatile Compounds in the *Piculja* Type Olive Leaves

Olive (Olea europea L.) is the most representative agro-culture in the Adriatic part of Croatia, grown primarily for olive oil production. The types of olives that are most commonly grown in Croatia are Oblica, Lastovka, Levantinka and Lecion, while the Piculja type is most commonly grown on the island of Lastovo, where it takes up more than 90% of the total number of planted olive trees. Olive leaves are considered a by-product of the harvest. It has been common knowledge since earliest times that olive leaves possess healing properties. Even though the main ingredients of olive leaves are the phenolic compounds, primarily flavonoids and oleuorpein, the leaves also contain a small number of volatile compounds, i.e. etheric oils.

The aim of the study was to determine the profile of volatile compounds in the Piculja type olive leaves as well as the composition and the contents of volatile compounds in dry leaves. Two analytical methods of isolating volatile compounds were used: liquid distillation and headspace vapour solid phase microextraction (HS-SPME). All the samples of volatile compounds, as well as etheric oils and headspace vapours, were analysed by combination of gas chromatography and mass spectrometry (GC-MS).

Tijana Stanić was born on October 2, 1988 in Split, Croatia. Upon graduation from the II Gymnasium, she joined the BA programme in Chemistry at the Faculty of Chemistry and Technology in Split, which she completed in 2011 with a thesis on 'Isolation and Characterisation of Ergosterol from Baking Yeast'. She continued with the Graduate MBA Program in Chemistry, focusing on Organic and Biochemistry, and graduated in 2013 with a thesis on 'Simple Spectrometry as a Method of Quantification of the Content of Free and Glycosidicaly Bound Monotepens'. Since then, she has continued working as an external contractor for the Faculty of Chemistry and Technology, where she participates in various classes and courses at the Organic Chemistry Institute.

Nenad Starc, PhD, Institute of Economics Zagreb, Croatia
nstarc@eizg.hr

Nissology of Near Islands

Since its beginnings, Nissology has dealt with islands on their own terms, the main subject being faraway, deep-sea islands where the mainland impact is of no great significance. Near islands, which are a more complex subject, attracted attention only recently. The specificities of near islands can be sufficiently scoped only if an island's relations—to the mainland and the growing impact of mainland social and economic processes—are analysed. These processes expand in space, capturing near islands and triggering a process of deinsularization. The promotors, developers and institutions in charge of island development policy support deinsularization but rarely take in account islandness, which gradually fades away with construction of transport infrastructure and the increasing frequency of mainland-island connections.

Island policy needs not oversee islandness no matter how strongly it supports deinsularization. The two are not mutually exclusive. Side by side with the attempts of incorporating islands into the mainland, there are examples of taking into account islandness and even glimpses of island policies based on island specificities. In the last few years, we have witnessed small islands being promoted to laboratories where smart technologies (that are sophisticated yet robust and can be relied upon in unfavourable conditions) can be developed, tested and applied. These can be upscaled and implemented on the mainland. We are witnesses to the direct application of islandness: new technologies are being tested under challenging conditions, which demand the island skill of using and preserving resources. Islands have now turned into laboratories where innovations are tested and then applied on islands and the mainland.

From the Adriatic perspective, Lastovo is a far island often marked as the most remote. From the Mediterranean perspective, it is but a near island in the sea that Venetians called The Bay. From the global perspective, the Croatian islands all together are smaller than a lot of islands that are also considered small. Regardless of the perspective, Lastovo has been captured by mainland processes only partially and thus should be considered as a far island. The chance to become a smart island should not be missed.

Nenad Starc was a Senior Research Fellow (now emeritus) at the Institute of Economics Zagreb. His activities span from scientific research, mentoring, preparation and evaluation of local and regional development strategies and programmes, advising ministries and governmental agencies to teaching in a number of postgraduate studies programmes at the universities of Zagreb, Rijeka and Split in Croatia. He holds a MA degree from the University of California Berkeley and a doctoral degree from The University of Zagreb. He is the member of the Executive Committee of the International Small Island Studies Association (ISISA). He advised the Croatian Ministry of Development and Reconstruction and coordinated the prepa-

ration of the National Island Development Programme (1997), the Island Act (1999) and the new Island Act (2018). He was one of the organizers of the Convoy Libertas, which broke through the military blockade of Dubrovnik in October 1991. He took part in the Homeland War serving in the 100. Brigade and in the 140. Regiment of the Croatian Army and was decorated.

Dijana Šabić, MA, doctoral student, Entrepreneurship centre Aktiva,
Island of Brač, Croatia
dija.sabic@gmail.com

An Analysis of the Island Municipal Development Plans

Interim results of the analysis of the strategic documents of 20 Croatian island municipalities will be presented. The successful, and especially sustainable development of Croatian islands depends on a quality strategy based on local needs, opportunities and opportunities. Such documents should take into account the specificities of island development as well as the difficulties that are specific only to the islands. In general, strategies should clearly define the vision, strategic goals, priorities and measures, the ways in which the strategy will be implemented, key stakeholders that will implement it, and the resources needed to successfully implement the strategy. The analysis of selected strategic documents has shown that most of them are not feasible, and the causes should also be sought in the methods used to analyse the situation and define the desired direction of development. Namely, most of the analysed documents did not involve the local community in drafting the documents themselves, thus casting doubt on the validity of the strategic assumptions made by the document's creators.

Dijana Šabić holds a master's degree in ethnology, sociology and economy. She is currently employed at the Entrepreneurship centre Aktiva on Brač where she works on the development of project proposals and strategic documents. She also attends postgraduate studies and is working on her doctoral dissertation entitled 'Applied Anthropology in the Service of the Sustainable Development of Croatian Islands'.

Blanka Šimundić, PhD, Faculty of Economics, Business and Tourism, Split, Croatia
blans@efst.hr

Josip Grgić, MA, Faculty of Economics, Business and Tourism, Split, Croatia
jgrgic@efst.hr

Vinko Muštra, PhD, Faculty of Economics, Business and Tourism, Split, Croatia
vmustra@efst.hr

Regional Economic Resilience in Remote Regions: Empirical Findings on the Croatian Islands

Peripheral regions are predominantly characterized by spatial limitation in terms of natural barriers and/or distances from central regions. Croatian islands are a good example because of the natural sea barrier and notable distance from the administrative and economic centres. This barrier affects the economic resilience of the Croatian islands. Reactions to economic crises are well known to vary considerably across regions (Martin and Sunley, 2015; Nyström & Viklund Ros, 2016; Nystrom, 2017), but there is still a lack of theoretical and empirical knowledge on why some regions are better at managing economic shocks than others (Diodato and Weterings, 2015; Nystrom, 2017). The answer to this question is sought with the definition of regions' resistance. Although the literature offers several different definitions, the authors are inclined towards the definition of resistance as a process of different stages (Martin 2012). Following the stages used in Faggian et al. (2017), this paper considers two dimensions, namely sensitivity and recovery.

Considering the natural isolation of the islands, which is primarily reflected by the limited transport links defined by coastal liner traffic (measured in travel time to administrative and economic centres), the authors analyse the impact of transport isolation on island economic resistance.

This research, which includes 50 self-governmental island units from 2006 to 2017 (depending on available data), done with multinomial logistic regression, showed that less isolated regions are more resistant in times of economic crises. Moreover, less isolated regions are faster in recovering. On the other hand, no statistically significant effect was determined between sensitivity and transport isolation.

The results of the economic resistance analysis on the islands indicate the existence of two groups of islands: the northern and the southern group. The results indicate the need for more appropriate planning for development policies that will take into account island specificities.

Blanka Šimundić, PhD is an Assistant Professor at the Faculty of Economics, Business and Tourism, University of Split. Her main scientific expertise is in the field of travel and tourism

economics, EU economic policy and development, as well as applied transport and infrastructure economics. She has published scientific papers in the fields of tourism demand and supply, input-output analysis, economic development and smart specialisation. She has been involved in several scientific projects at national and EU levels (FP5 and Horizon 2020). In cooperation with the European Policy Research Centre, she has been reporting on EU regional policy implementation in Croatia for five consecutive years. She has experience with, and is continually engaged in, strategic planning processes, i.e. developing strategies and other conceptual documents (CBA analysis) for several national, regional, and local government units and institutions.

Josip Grgić graduated in 2007 from the Faculty of Economics in Split and he has been employed at the same institution since October 2008, where he works as an associate. Since April 2015, Josip has been working as an advisor for the support of scientific research and working on many competitive projects. In 2018, he completed his postgraduate specialist studies with the theme 'Long-term Impacts of Transport Infrastructure on Local Development: Case Study of Dalmatia'. His interests include transport, transport infrastructure and local development. Recently, he has been intensively involved in local and regional development.

Vinko Muštra, PhD is an Assistant Professor and Head of Department for Economics in the Faculty of Economics, Business and Tourism, University of Split. His research expertise is in agglomeration economics, operation, and evaluation of regional development and regional policies. He has published widely on regional development, smart specialization, regional economic resilience and agglomeration economics. He has been involved in a range of research projects and evaluation studies. These include the HORIZON 2020 project HNV Link, national research projects such as Region based on the knowledge and networking of local competition and modelling information systems for smart city services. He has also been involved in studies on the local and regional development strategies for municipalities and counties in Croatia and numerous reports for the European Policy Research Centre and EC. He has published a range of academic articles, book chapters and policy reports on these themes.

Valentina Šinjori, MA, The Secondary School of Electromechanical Engineering, Varaždin, Croatia
valentina.sinjori@gmail.com

Islands in Contemporary Literature (the Closeness of Islands: Openness in Literature)

The phenomenon of island literature can be traced from the beginnings of literature from different perspectives, from literary and historiographical literature to the point of view of critical valorisation. The thesis and presentation for this occasion do not deal with literature that originated on islands (rich, varied, with a multitude of diverse influences on the development of both Croatian literature in general and the development of individual writers' poetics) but rather look at contemporary literature that refers to life on islands in different ways. The examples of several contemporary authors and their works are used to explore and reflect on islands and island phenomena as inspirational, islands within the intertextual postmodernist technique, and the process of building an atmosphere of isolation, which expose how islands are dealt with in literature. The novels *Osmi povjerenik* by Renato Baretic, *Koraljna vrata* by Pavao Pavličić, *Djevojčica sa žigicama* by Zoran Ferić and the island stories by Ranko Marinković show how the isolation of the islanders and the island uncovers characters and history and how isolation becomes the creative principle.

Valentina Šinjori is a Croatian language teacher at Electromechanical School Varaždin and head of the Centre for Excellence for Croatian Language for Secondary Schools in Varaždin County. She is involved in literary work and publishes stories, poems, and scientific papers. She has many years of experience in working with gifted children. She is one of the heads of the First School Television operating at Electromechanical School Varaždin within the Centre for Excellence for Croatian Language. She participated in the project Anatomy of Islands on Vis with students who filmed short documentaries about the possibilities of developing the island of Vis.

Sara Škarica, MA, Slovenia
sara.skarica@gmail.com

Reinventing the Rural / Food Research Hub

Reinventing the Rural is a lecture that sums up different approaches to revitalizing rural areas. In the first approach, food ports on different islands are united together for a EU market. Here, I would like to present my master's thesis 'Food Research Port in Komiža'. The food research hub (FOOD PORT) was established through the incorporation of farming, food production, classroom kitchens, and retail into the food

terminal, which, principally, makes possible the connection, distribution, storage, and marketing of products. The hub is the main strategic station for the consolidation of supplies for local farms, fishers, and researchers in their common facilities within the town. Through such activities, the town of Komiža is connecting with small villages and farms in the island's interior. Such a system, the establishment of which was enabled by the already-established agricultural and fishing cooperatives, makes all the phases of the food chain possible. The hub is dispersed within the Mlin Bay. It is a programme organised in the form of four 'chapters,' which are connected to one another by the promenade or the walkway of the users. At the Bay's starting point, the user is met with tradition, which is then followed by production and education, and lastly by research at the end point of the complex. The programme also responds to its surrounding environment—on the one hand, it makes use of its sources and, on the other, it connects with those sources at the same time through its activities and land cultivation.

I will also mention the project Countryside Reloaded, a part of BIO 25 edition Faraway, So Close, that focused on Slovenia's main potential: its landscape. International teams of designers were invited to the woods, the underground karst-mining areas, the plains of the Pannonian Basin, the Slovenian coast, and the Slovenian Alps. The projects designed and presented at BIO sought to identify the potential of places that are still excluded from current discussions on the future. One of these projects that had an interesting approach and that can be applicable within the fields of Lastovo is a project called Countryside Reloaded.

Sara Škarica m.i.a. was born in 1994 in Rijeka. After completing her high school education at the Salesian Catholic High School in 2012 she enrolled in the master's degree programme at the Faculty of Architecture, University in Ljubljana. During her studies, she gained extra knowledge through symposiums, lectures, excursions, and through workshops at Anatomy of Islands and AA Visiting school Slovenia, for which she received a scholarship. At the workshops, she has been introduced to the issues of mass tourism and life on small and isolated localities, for which she has developed new symbiotic forms and systems and their contemporary implementation through a master's thesis under the mentorship of Prof. Tadej Glažar. Between 2014-2018, she was an intern in several architectural offices (Svet vmes, Ana Gruden architects, Rijekaprojekt koning) where she participated in international competitions and projects. In collaboration with architect Jure B. Sajovic for the international competition for Tokyo's vertical cemetery she won honourable mention for the project Beacons of Eternity. In 2018, she graduated from the Faculty of Architecture, University in Ljubljana, and since then has been involved with architectural offices Architects Počivašek Petranovič, Kosi in Partnerji and architect Aleksandar Vujović on numerous competitions and projects.

Stjepan Šterc, PhD, Department of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia
ssterc@hrstud.hr

Island Studies: An Academic Challenge

The Croatian coast, formed of limestone and dolomite, contains more than a thousand islands (to use precise figures, the country has 1244 islands out of which there are 78 islands, 524 islets, and 524 reefs and ridges), which boast a Mediterranean climate, astonishing characteristics, and spatial and societal values that are rarely witnessed in our environment and may be perceived as potentially the most relevant area of Croatia regarding development. This goes beyond any subjective perception, local and national connection, or conditionality that arose from identity; rather, it is a characteristic measured by scientific parameters that needs to be approached from a scientific point of view in terms of all relevant aspects and in relation to projection and modelling, and it needs to be part of the foundations of development on the regional and national levels alike.

So far, concepts of development have failed to emphasise the value of Croatian islands as an area of huge potential that needs direct incentives from the tax system, although some attempts have been made through the Act on Islands and also through many rather idealistic scientific outcries that have been lost in theoretical economic doctrines that have produced barely any results, particularly in relation to demography. The development of activities based on national spatial and societal wealth and their encouragement should form the basis of the national economy, even when influential figures from the economy and public beg to differ.

If we want to maintain the developmental function of the islands, we clearly need academic research based on a multi-disciplinary approach in order to examine all relevant characteristics. In defining the external topic of interest (the area of Croatian islands) and the total potential with all laws and reciprocities, we may be able to draft a study concept. Using the experience of a completely new programme of Demography and Croatian Diaspora, and similar international studies that exist in other countries (particularly in Iceland, which established Coastal Studies in Isafjordur), we have set up a proposal for Island Studies. The international scientific meeting at the Anatomy of Islands is an exceptional opportunity for its presentation.

Born in 1953 in Desna Martinska Ves. Graduated with a Bsc in Geography in 1979 from the University of Zagreb, Department of Geography. In 1980, took the position of Assistant Lecturer at the Department of Geography. Earned his Master's degree in 1987 and his Ph.D. in 2012. Worked in the government of Croatia in the Ministry of Foreign Affairs and was Assistant Minister in the Ministry of Development, Reconstruction and Defence. Participated in the Homeland war and is still an active officer in the Croatian Army. He is also one of the founders of the Ivo Pilar Institute, Croatian Studies, and the journal for

general social research Društvena istraživanja. He teaches five courses at the Department of Geography and is the author of approximately 90 research papers and has presented at 70 scientific conferences and published two textbooks for universities.

Sean Louis Turner, SMILO
sturner4@terpmail.umd.edu

Near Islands of Europe

Many of the notions in the field of Island Studies, and the subsequent research opened from those notions, are based on subjects and specificities of far islands, i.e., islands that are far removed from a continental landmass, typically oceanic islands. While these notions are indeed relevant and aid in framing the island situation, they overlook critical issues found on near islands, i.e., islands that are primarily located on the continental shelf of some parent state. This research sought to illuminate the realities facing near islands in comparison to their far-flung counterparts set within the context of European islands. Europe, sometimes known as the 'peninsula continent' or 'a peninsula of peninsulas', houses a great many of the world's near islands. We toured the near islands of Europe, beginning with the Fennoscandian states and Scotland, before reaching into the western states of France, Spain, and Portugal, and ending in the Mediterranean states of Croatia and Greece. In each case, we discuss the geographic and demographic realities facing these near islands and how they contribute to economic processes. In the end, this information culminates in highlighting the signature difference that separate far and near islands: matters of autonomy and mainland direct governance schemes. In the end, while we do not strike upon a specific theory or even scientific outcome, we put the information on these islands forward to open the door to more questions and dialogue about the specificities of these unique near island spaces, and whether they deserve renewed and independent focus removed from that of far islands.

Sean L. Turner is an American geographer from Washington D.C. He received his B.S. in Geographical Sciences and Government & Politics and an M.S. in Applied Geographical Sciences from the University of Maryland-College Park. He was a Fulbright Scholar to the Republic of Croatia for the 2016-2017 academic year, working with the Institute of Economics-Zagreb on island related research. He has done field research in Croatia, most recently on the island of Lastovo, Croatia, in a collaborative effort between the island municipality, LAG 5, and SMILO, a France-based small island non-profit organization. He focuses on near island issues with a direct interest in the role and effects of mainland governance schemes in developing small islands, which will be the topic of his upcoming PhD research.

Ema Veseljak, MA student, The Academy of Dramatic Art, University of Zagreb, Croatia
veseljakema99@gmail.com

The Distance—Exotic and Magic: The Reality (Media Reflections/Video)

In the last couple of years, more Croatian films have taken place on Croatian islands. Vinko Brešan has filmed three feature films on islands: *Maršal*, *Kako je počeo rat na mom otoku* and *Svećenikova djeca*. Ivan Salaj filmed the movie *Osmi povjerenik,* which is based on the book by Renato Baretić. Nevio Marasović placed his film *Comic Sans* on the island Vis. Barbara Vekarić decided to place her debut film *Aleksi* on the Pelješac peninsula. Last year, it was decided *Mamma Mia 3* would be filmed on Croatian islands, which isn't surprising because our Jadran is gorgeous and wherever you point your camera you'll get a beautiful frame. Whoever we ask in the world about Croatia, what first comes to their mind is the coast and the islands. Many celebrities rush to the islands during the summer and have their favourite swimming spot. All of us from the continental parts dream about having houses on the coast, but nobody actually thinks about the real problems of living on islands during the off-season. In this video, we showcase this issue using interchangeable shots of multiple interviews with people from the continental parts of Croatia and islanders. On one side is our view of the perfect life on islands and, on the other side, the realistic islander life. All of that is backed up with clips from news reports, movie trailers and the material filmed on Lastovo.

Ema Veseljak is a first-year student in the Academy of Dramatic Arts in Zagreb studying movie/television editing. She finished her four-year high school at the Electrical Engineering School in Varaždin, Croatia, studying the occupation of media technician. For the last five years, she has participated in many projects, the most important being First School Television, a project that works under the Centre of Excellence for the Croatian Language. She also participated in projects that took place on the Croatian islands of Vis and Iž. During the last academic year, she worked as an assistant lecturer in the media group at the Centre of Excellence for the Croatian Language in Varaždin County and she attended a professional practice course at Varaždin Television in the sector for editing. In 2018, she attended the national review LiDraNo with a radio show.

Ratimir Zimmermann, MA, Zagreb Architects Society DAZ, Croatia
ratko.cimerman@hi.t-com.hr

Urbanised Coastal Areas on the Most Populated Croatian Islands

The paper analyses spatial urbanisation of the 18+1 most populated and largest Croatian islands by analysing the Spatial Development Plans of Cities/Towns and Municipalities (SDP) of Local Self-Government Units (LSGU). Some 131,300 people (2011) or 98% of all islanders live on the most populated islands (18+1), 172,600 flats were built (as permanent and temporary housing) by 2011, and 21,800,000 overnight stays (24% of the total number of overnight stays in Croatia in 2018) were recorded. Indicators are: (1) overnight stays in 2018 per islander—the average is 166; (2) all types of flats per 1 km of total planned and urbanised island coastline (2010)—the average is 292; (3) m1 of urbanised coastline per islander in 2011—the average is 4.5 m1; (4) m2 of urban growth zone per islander—the average is 978 m2.

The above indicates that in the last 60 years, major and comprehensive changes have affected the coastal regions of Croatia in general, and Croatia's large islands in particular. Accordingly, Croatia's islands—undoubtedly the most beautiful and healthiest landscapes of Croatia and economically the most valuable spaces (real estate prices are 2-3 times higher than in continental Croatia)—have undergone great and rapid changes and have turned into a potentially richest region.

The structure of numerous and/or small coastal LSGUs and their statutory power to issue Spatial Development Plans have created situations that these plans are often enacted under pressure from local interest groups. Unnecessarily large urban growth zone (UGZ) are set, which potentially facilitates real estate corruption. This is particularly likely in small island communities where social networks are more widespread and where there is a greater risk of systemic corruption.

Islanders and many other real estate owners and casual visitors to our islands are a powerful socio-political lobby that has succeeded in pushing the enactment of the Island Act, which often places the space of islands and islanders in a position which is far more privileged than many spaces of continental Croatia and the citizens living there. Countless island-specific privilege-subsidies are funded by all taxpayers, although many are much poorer than the islanders themselves.

In conclusion, islanders should be more objective and more measured in their legal claims to privileges, and even reduce them, particularly on big rich islands or bridged islands, while support and subsidies should be given primarily to more isolated and distant islands, as well as smaller island communities, who are the ones in need of realistic and optimum subsidies.

Ratimir Zimmermann (Virovitica 1946) is an architect and physical and urban planner, dipl. He worked at the Croatian Urban Institute (1969-1993) and the Institute of Physical

Planning of the Ministry of Environmental Protection, Physical Planning and Construction (1993-2011). He took part in and/or coordinated the preparation of 38 physical plans on (ex)Yugoslav, Croatian, regional, county and town/municipal levels including physical plans for national parks and nature parks and 30 urban plans. He has coordinated the preparation of and contributed to some 100 research studies, reports, and sectoral parts of studies on physical planning, urbanization, road transport, tourism, housing, environmental protection, coastal zoning and spatial information systems. He has also taken part in drafting a number of laws, decrees and regulations and has participated in some 100 congresses, symposiums and workshops.

Jelena Zlatar Gamberožić, PhD, Institute for Social Research in Zagreb, Croatia
zlatar.jel@gmail.com

Comparison of Determinants of Tourism Development in Povlja, a Settlement on the Island of Brač, in 2009 and 2019

The transition period in Croatia is an ongoing process in which the country faces many globalization and modernization challenges in spatial transformations. Cities and villages in interior, coastal and island regions are all subject to social and environmental change governed by interests of various spatial actors. The islands are affected by negative demographic trends of depopulation, which can ruin prospects for future development. This is especially true of small islands and small places on bigger islands, such as Povlja. This research presents a case study of Povlja on the island of Brač in two time periods, in 2009 and in 2019 (comparative longitudinal analysis). The aim of the study is to examine whether the possible tourism development scenarios in Povlja in 2009 (mass tourism, sustainable tourism and stagnation) have changed since, given the social and economic circumstances. The analysis of documentation and statistical data shows the demographic picture of Povlja in the two periods. The method of semi-structured interviews with permanent and periodical/temporary residents of Povlja provides their views on current tourism development, 10 years after they were first interviewed. The 2009 research showed a period of stagnation due to key infrastructural problems such as no tourist facilities (hotel) plus a lack of initiative (human potential) to make any headway. Mass tourism was considered problematic because of the limited infrastructure and carrying capacities. Rural tourism (with elements of eco-tourism) was regarded as most acceptable since it put the natural and economic potential of the place to good use. However, the 2019 research shows that the place hasn't made any progress in the economy and tourism and is still at a standstill, if not regressing.

Jelena Zlatar Gamberožić is a Senior Research Associate at the Institute for Social Research in Zagreb. Her main areas of interest are rural and urban sociology and sociology of space. She finished her Ph.D. in 2012. She wrote a book entitled Urban Transformations of Contemporary

Zagreb: Sociological Perspective (Plejada and the Institute for Social Research in Zagreb, 2013). She was a managing editor of the scientific journal Sociology and Space at the Institute for Social Research in Zagreb (2013-2018). She is a currently an editor-in-chief of the library Science and Society (Institute for Social Research in Zagreb).

Izdavači/Publishers:
Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb / Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb
Anatomija otoka – centar za istraživanje i razvoj, Vis / Anatomy of Islands – Centre for Research and Development, Vis

Uredili/Edited by:
Marina Blagaić Bergman
Ivana Marčeta Frlan
Nenad Starc

Dizajn naslovnice/design:
Žarko Tičinović

Fotografija/photograph: Wiktor Hasel, Shutterstock

Prijevod/translation: Nenad Starc

Lektura/proofreading: Eric Bergman, Marina Blagaić Bergman, Ivana Marčeta Frlan, Nenad Starc

Izdano uz potporu Instituta za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
Published with the support of the Institute of Ethnology and Folklore Research, Zagreb

ISBN: 978-953-8089-54-1